

دەزگای چاپ و بلاوکردنەوە

دەمەم

زنجىرىدى رۆشنېيىرى

*

خاودنى ئىمتىياز: شەوكەت شىخ يەزدين

سەرنووسىار: بەدراڭ ئەھىمەد ھەبىب

* * *

ناونىشان:

ناونىشان: دەزگای چاپ و بلاوکردنەوە ئاراس، شەقامى گۈلان، ھەولىر

ددم

ناوی کتیب: ددم - فولکلور

پیشخه بهر، نقیسارناسی و بهرنقیسارین تیکستا بین: حه جیی جندی
حازرکرنا پرتوكن بونا و هشانی، ریزکرنا کومپووتوری، کوریکتور، روپهلدانین: فریدا حه جی جهواری
ریداکتور: چرکه زی رهش

گزینی له تیپی لاتینیبهوه بو تیپی عهربی: پروگرامی کومپیوتهر
پیتداچرونوهه: ئاحمەد قەردەنی

بلاوکراوهی ئاراس- ژماره: ٦١٦

چاپی يەکەم، هەولیبر- ٢٠٠٧
له کتیبخانەی گشتیبی هەولیبر ژماره (٦٤٣) سالى ٢٠٠٧ دراودتنى

پیشخه بهر، نقیسارناسی و بهرنقیسارین تیکستا بین:

حه جیی جندی

حازرکرنا پرتوكن بونا و هشانی، ریزکرنا کومپووتوری، کوریکتور، روپهلدانين:

فریدا حه جی جهواری

ریداکتور: چرکه زی رهش

هەجیبیی جندي
(١٩٠٨ ک ١٩٩٠)

وەختا کوردستان ۋەبە، ئەمىن تە جاڭىن
بېن چەنگا خودلىيىا تە وەتەن بەلەكىن...

فېيرىكى ئۇووسق

سەرسالا ١٧ - ئا، گافا کوردا شەرەکى گران دىكى دىزى ئۆردىيىا شاه عاباسى ئيرانى.

چەند ۋارىيانتى مە بەرەڭىرى وادەستپى دىن:

خورمىنە، ھا خورمىنە،
قسەتا خانى چەنگىزىرىنە،
ئەو زى راستە، دەرەن نىنە...

ب كورتى سەرەجەما ئېپۆسا " دەمد " ئەقە: سەرۆكەكى كوردايى ناقدار و خۇدەشمىر - عەمر خانى ھەرەما مىرگەورى ژ تەرەفى ئيرانى رەققىچى ھەسىپى شاه عاباس بۇويە.

جارەكى خانرا دەركەت جەردەكە گران،
ئەققى جەردى رەققىيى وى تەرقاند...
عەمر خان دىزى تركا شەر دىكە. خان مەريكى ژ جەردى دىگرە، چەك و سىلەحى وى ژى دەستىنە،
ئەوى و جەردى ل ھەف خستىيە،
ھەيشتى مىر دەكۈشتىيە،
سەد ئاخترەمە دىزقاندىيە...

خىلەكى شۇوندا عەمر خان تى ناس كرنى وەك سەرسەكەر و مىرخاسەكى زۆر ناف - حورمەتا وى كەلەكى بەلا دې. ناشا شەرەدا دەستەكى وى زەندىدا تى بېرىنى. بۇ قەدر و حورمەتا وى شاھى ئيرانى دەوسا دەستى بىرى زىرا زەندا زېرىن دە چىكىرنى و بۇ قى يەكى زىرا دېيىن خانى (خانقىي) چەنگىزىرىن (خانى لەپىزىرىن).

عەمر خانى چەنگىزىرىن نە تەنلى سەرسەكەرەكى ناقدار و مىرخاس بۇو، لى ئوسا ژى ناشا ويدا ھىينا ملەتىي پەبلەن بۇو. ئەو ب راستى پېشەوتىي ملەتى خۇد بۇو، بۇنا ئازادى و سەرخوھبۇونا وى سەرە خۇد ددا. قەدر - حورمەتا وى ناشا سەرۆك عەشيرىن كوردادا بلند بۇو. بىر- باوارىيىا سەرخوھبۇونى دەردى وىيى ھەرى مەزىن بۇو. ناشا چەند سالادا ئەو سەرە چىيى كەلاكە زۆر و متىن چى دىكە - ب ھەموو مەجال - مەكتىن ژىينى، خوپاراستنى، جىيى زەخىرى، يېرە ستىيا - كەچا، خولاما،

پېشگۈن

زارگۇتنا گەلە كوردا گەلەكى دەولەمەندە و دىنیعەيانە. خوسوستىكە بەلكىش ئەوه، وەكى ژانرىن وىيە ئەفراندارىي پەرجوورەنە. ب سايا ۋى يەكى عەمر - ژيانا گەلە كوردا، باوهەر بىكى، ب ھەر ئالياقا نافا ويدا ھاتنە دىاركەرنى.

گەلە كورد رىكە دىرۆكىيە پە گران و زەحمەت قەداندىيە. گۆقەكە كورد لى دىزىتن بوبۇو مەيدانا شەپىن درېز و خۇونرېز ژ تەرەفى دەولەت - زەقتچىيەن ۋى ھەرمى: خەليفەتا عەرەبا، دەولەتىن سىلەجىووكا، مۇنخۇلا، تركا و فارسا. كوردىستان بېبۇ مەيدانا شەرەكى درېز و گران ناۋىبەينا تووركىيائى و ئيرانىدا. ۋان دەولەتا ھەر تەھەرى دخوهستن ژ ھەف زىدەتە ئاخا كوردا بىن بن دەستى خۇد. ژ بۇ قى يەكى كەلەك جارا ئوسا ژى دېپلۆماتىيا - كسيياسەتا دوروو دەتە كارانىنى. سەرۆكىن عىل - ئەشيرىن كوردارا ئارش - ۋېرىشا سىياسەتىي دىكىن، دىوان و ھەبۇونا وان زىدە دىكىن - بۇنا وانا بىزىن تەرەفى خۇد. ئەم وى ژى بېىژن، كۆ ھەندافا خۇددا سەرۆكىن كوردا ژى ھەر مەجال دەدانە كارانىنى، كۆ دوزمىناتىيا ھەردو دەولەتا - تۈوركىيائى و ئيرانى بدن خەباتى بۇنا ژ نافا لەپى وان دەركەفن.

سەر قى بىنگەھەتىماكە بەربچەف و سەرەكە ناشا زارگۇتنا كوردادا تىما مىرخاسىتىيە، يَا شەرەي بۇنا ناف - نامووسا گەل و ئاخا وى.

ئېپۆسا مە "كەلا دەمد" - دا بىنگەها سەرەكە شەرەي بۇنا ئازادىيە و سەرخوھبۇونى، پاراستنا ناف - نامووسا نەتەوېيى و ئاخا وىيە. شەرەي بۇنا ئازادى و سەرخوھبۇونى روپىلەكى دىرۆكە كوردايى ھەرى گەشە. فۇلكلۇردا كوردا، وەك ئەينا عەمرە مەزىن، رابەرى مە دىكە قەوماندىن ئەپەن دىرۆكىيە رېكال، يېن دەسپىيەكە

زارگۆتنى ھەنە: "کەلا دممم"، "خانى چەنگزىرین"، "خانى دممىي"، "دممم" و يىد ماينىن. مە قى بەرهقىكىدا سىزدە ۋاريانات جى - وار كرنە. گەرەكى بى گۆتنى، وەكى نەھ ۋارياناتنى ئېپۆسا "کەلا دممم" - ئىيە ب زمانى ئەرمەننەيا ژى مە بەرهق كرييە، لى مخابن، ئەو دەستنۋيسارن و نەھاتنە چاپ كرنى.

ئېپۆسا كوردايە "دممم" ئەفراندەكە بەاگرانە. بەرى ھەر تشتى سەر بلدايىكە مەزن ديار دبە قىيمەتى ئازادىيە ناشا كوردادا. ئەو سەرتاجى ھەر تشتىيە، و گەل حازرە عەمرى خوه بده رهينا وى. يا دودا، ل ور ئەم دېيىن مىكاسەربۇونا مەسەلا كوردايە عەيان: "شىر - شىرە، ج ژنه، ج مىرە". مىرخاسى و كرنا دايىكا خانى چەنگزىرین نموونەكە دور - جەواهرە يا مىرخاسىي و ئازادىپاراستنى. و يَا داوىيى: ناشا كەلدا پر بەلابۇونا ۋارياناتىيد "دمممىي" - يە دەرەقا شەرى كوردايى ئازادارىي، ھۆستاتىا ئەفراندارىيَا وى، سترانىن وېقا شەدەتىيا وى يەكىنە، وەكى كورد بندەست بۇون، لى نەشكەستن.

نمواونىن زارگوتنا مەيە پر بەاگران ھەنە. د ناشا وان دور - جەواهرادا "دممم" جىكى ھەرى لايىقى مەزنايا خوه دگرە.

عەيانە، وەكى كەلەفى كەلا دممىيە قەدىمىي ل ئيرانى ھەتا ناھا ژى ھەنە. حەجييى جندى

"دەرخست سەرەكانى، بن ركى كەلىقا دەرانى" ... شاهى ئيرانى پى دەھسە دەرەقا شىئنبۇونا وى وارە كوردادا و تەمۈول ناكە. بۇنا رىيما سەرخوھبۇونا كوردا بىگرە، ئەو ئۆردىكە مەزىغا ئەرىشى سەر كەلا دممىي دكە.

ھەفت سالا شەر دكەن، لى عەسکەر ئەپەن كارە كوردا بىتەويىنە، بىنە رايى... تەنلى ب دەستى خايىنتىيا مەمۇدىي مەلەكانى شاه پى دەھسە جىي ركى ئافى، كۆتى سەر كەلتى. ئافى سەر كوردا ددە بېرىنى و وانا دكە دەركا مەرنى. لى خوھشىمېرىن دممىي ھەتا كوتاسىيە شەر دكەن، خوه ساخ - ساخ نادن دەستى ئۇمن. خانى چەنگزىرین و ھۆكىرىد وى ب مىرانى خاترى خوه ژ عەمر دخوھزىن مىرخاسى تىنە كوشتنى، لى تەسلیم نابن.

عەسکەر ئەپەن فارسا دادكتە كەلا دممىي. شاهى ئيرانى تاجى سەرۆكەتىي ھلتىنە و رابەرى دىيما خانى چەنگزىرین دكە، دېيىزە:

- ئەزى ئافى بەردم، ئافى بى كەلى، ئەگەر تو دين - ئىمانى مە قەبۈول بكى.

دييما خانى چەنگزىرین دېيىزە شاه:

- كافر، پاشى ۋان كورا، ۋان نەقىيىا، ۋان بۇوكا، ۋان خولاما تو وان گلیا منرا دېيىزى؟ ئەز تو تاجى نادم سەرە خوه، ئەمە خوه بکۈژن، نافە رايى نايىن سەر خوه.

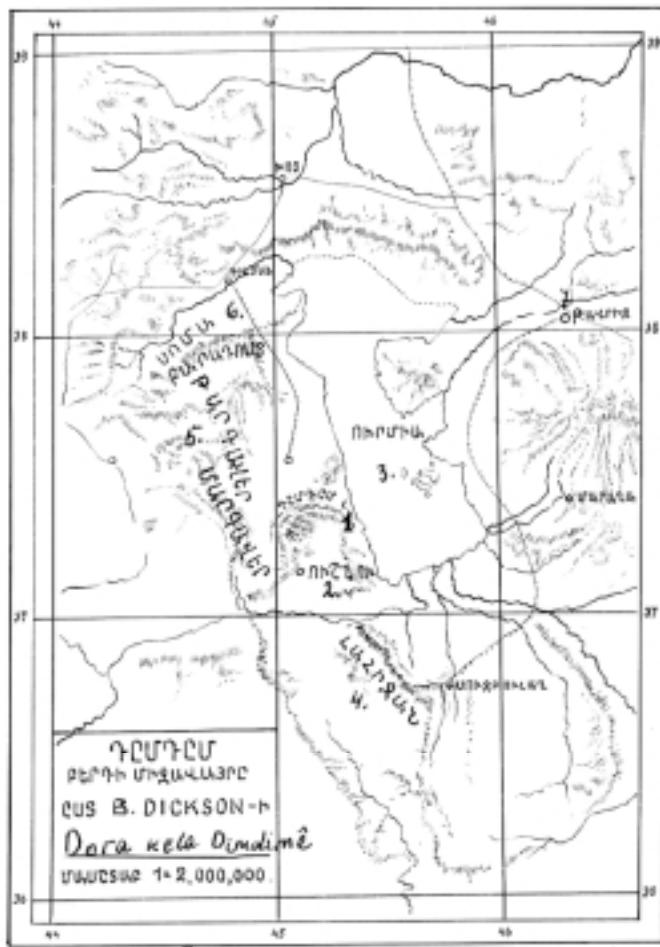
پاشى جخارا دەستى خوه داھىيە زەخира چەك - سىلحا و باروودى. كەلى دەقىنە و تەمامىيىا عەسکەر ل ور قر دېن ...

شەركارىيَا قى دەمما دىرۆكى روپىلەكى ئازادخازىيَا كوردايە ھەرە گەشە. قەۋاماننىيد وى رىكالان و ب وى يەكى قىيمەتى بەيت - سەرەتاتىيا مە پر بلندە.

تەمامىيَا قەۋاماندىن ئەنلىكى دەملى ب هوورگلى ناشا پرتوووكا بەشدارەكى وان - ئىسکەندر موونسىيە "تارixa عالامارايى عاباسى" - دا هاتنە نېمىسەنلىنى.

تىتەكى پر ھەواسكارە، وەكى بىنگەها قەۋاماندىن پرتوووكا ئىسکەندر موونسىي و يَا زارگۆتنى ھەف دىگرن و ھىملى منا ھەقىن.

دەرەقا ۋان بۇويەرەن دىرۆكىدا ناشا كەلەك ۋارياناتىن (شاخىن)

1 - ددم ۲ - نورشено ۳ - نورمیا ۴ - لاهیجان ۵ - تارگاییر - مارگاکاییر
۶ - سوما بارادوست ۷ - تاگریز

تیکست

۱- دەدم خانى كوردا

خورمینه، ها خورمینه،
قسەتا خانى چەنگۈزىرەنە،
ئەۋىزى راستە، دەرھۇ نىنە.

تەخدىر ھاتىيە ژەزمانا،
فەلەك گەريا ھنگەل خانا.

خان مىقانەكى خوهىي نەناسە،
بۇو مىقانى شاه ئاباسە،
ئەۋى دايى كىر و ئالماسە.

خان مىقانى دەرى دەرا،
بۇو مىقانى شاه قەرارە،
ئەۋى دايى كىر و كەمبەرە.

خان سقەكى زۇورابۇويە،
ها - ها زۇورابۇويە،
قسەتا قۇناغا شاه كرييە.

شادقۇناغى دەركەتىيە،
گۆ: ھەرى خانۇ، تە چ مازىيە؟
ئەۋى مازى خوھ خاستىيە.

گۆ: - ئەز ھەفت سالا قەواچى بۇوم،
بەدە من رەققىچىا ھەسپانە.
شادقۇناغى ھەسپا دايى.

خان ھەسپى خوھ تەرقان دن،
چىيا و بانىا گەران دن،
دەققى بەرا دەچىران دن.
خان وى دەرى بەرەك دىيە،
وى بەرى ھەپر بۇويە.

خان دى شقانەك وىدەرى بۇو چوو جەم شقىن. شقان رازا بۇو، گۆ: " گونەيە، -
دەلى لى نەكىر، گۆ، - بەرا خەوا خوھ هلەنە ". شقىن تاسا خوھ تىزى شىر كر بۇو
بلۇورا خوھ دانى بۇو سەر تاسا شىر. خان دى مىشەك بېقلا شقىنەرەكەت، چوو
كەتە قولا بلۇرە، ژ وى دەركەت چوو كەتە وى ھەپرى.
جاركە دن لى نەھىرى مىش ۋەگەرييَا، هات كەتە پۇزى شقىن. شقان ھشىيار بۇو
گۆتە خان:

- تە چىما دەلى من كر، ئەز رازا بۇوم؟

خان گۆتى: مىش كەتە بېقلا تە، تو ھشىيار بۇويى!
شقان گۆ: - من خەونەك دىيت!

خان گۆ: - خوھدى خىر كە، تە چ خەون دىيت?
ئەۋى گۆت: - من دىيت ئەز سەر بەرا سېپىرا، پرا ھەفت چەفيра دەرباز بۇوم، چووم
كەتمە وى بەرى تو لى ھەپر بۇويى: من ئۇسا خىزنى دىيت، تە كارى ئاقلە.
خان لى كرە دەرھۇ، گۆت:

- ته ژ منرا گوت، کەسيرا نەقىش، وئى ل تە بکەن.
ئەوي ژى گوت: - وەكى خەلق من نەكەن، ئەز ناكمە خەقدەدان، ژ كەسەكىرا
ناقىزم.

ئەوي پەزى خوه بر، يې دن ھەسپى خوه بر.
خان ھەسپى خوه تەرقان دن.

جەردەكە گران دەركەتىيە،
وئى رەقۇيى شاھ خستىيە،

نە ھەوارە، نە گازىيە...

خان دوو وئى جەردەكەتىيە،
سيارەك وئى جەردە گرتىيە،
ھەسپى وبيا سيار بوبويه،
سيلحى وئى هلانىيە،

وئى جەردە كر گازىيە:
گۆ: - ئەو تالانه بى خايە؟

ئەوي و جەردە ل ھەف خستىيە،
پىنجى مىر جەردە كوشتىيە،
پىنجى ئەخترمە ژى گرتىيە،
ھەياتا شاهدا دانىيە،

شاھ قۇناغى دەركەتىيە،
عەجيقەك گران چەقى خوه دىيە،
گۆ: - ئەف چ بازرگانە ھەياتا من دانىيە؟

گۆ: - خان ب ھەسپى خوه تەرقاند،
جەردەكە گران دەركەتىيە،
وئى رېقۇيى شاھ خستىيە،
نە ھەوارە، نە گازىيە.

خان دوو وئى جەردە كەتىيە،
سيارەك وئى جەردە گرتىيە،
ھەسپى وبيا سيار بوبويه،
سيلحى وئى هلانىيە،
وئى جەردە كر گازىيە:
- ئەو تالانه بى خايە؟

ئەوي و جەردە ل ھەف خستىيە،
پىنجى مىر جەردە كوشتىيە،
پىنجى ئەخترمە ژى گرتىيە،
ھەياتا شاهدا دانىيە،
گۆ: - ملەكى خانى تە فرييە.

شاھ گۆ: - بىن، بلەزىن،
قورسى زىپا مال دەريين،
ناڭ لەكانا بەلەلين،
ملە خانى من بکشىن.

ئەوان دىرنە، دلەزاندىن،
قورسى زىپا مال ئىناندىن.

رەبى من كر خون و گۆشت. ژ وئى شۇوندا شاھ كرە سەركارى مala خوه، تاس
مەرتەلا گوھى فىيل ژى ئائىلخا وى دايى.

خان سەتكە زوو رابوويه،
ها تىيجىبى زوو رابە.

قەستا قۇناغا شاھ كرييە.
شاھ قۇناغى دەركەتىيە.

گۆ: ھەرى خانو، تە چ مراز؟

ئەوی مرازى خوه خاستىيە،
گۆ: - سەرى شاهى، باقى شاهى،
تو بده من قەدەرا چەرمى گاھى،
خودرا بكم ستار - ئاقايى.

شاه گۆتى: تو ئاقا ييا چى مەكە،
گىزى دۇرا من و خوه نەكە،
كەفر ل كەفر زىدە مەكە...
لىئەوی ديسا خاستىيە.

شاه ل سەر سۆزى وي دايى چەرمى گى.
خان چەرمى گايى پەل بر كره ئاھى.
ئەو چەرم، چەرمى گايى پەل،
ئەو خانەكى فەنلى و فىلە.
هوورك - هوورك كر دوهىلە،
گرتىيە دەشت و نهوالە.

خان سفەكى زوو رابوویە،
ها تىجى لى زوو رابوویە،
قەستا قۇناغا شاه كرييە،
شاه قۇناغى دەركەتىيە،
گۆ: - هەرى خانو، تە مراز چى؟
ئەوی مرازى خوه خاستىيە،
گۆ: سەرى شاهى، باقى شاهى!
دەستە پالە ژى خاستىيە.
شاه وي دەستە پالە وي دايى،

گۆ: - كۈرق، بىن، بلەزىن،
سېسىد پالەيى خانرا بىن.

ئەوان كرن، دلهزان دن،
سېسىد پالە ئىنان دن،
سەر خانى كوردىدا شاندىن.

خانى كوردا كەتىيە رىيە،
سېسىد پالە دايى پىتىيە.
خانى كوردا چى جندىيە،
پېشىا پالى خوه كەتىيە،
سەر خزنا خوددا هاتىيە،
هنگى خرنە دەر ئانىيە.

خانى كوردا يەكە چ كر،
سەرى سېسىد پالەيى ژى كر،
ها ركىن كەلى ژى چى كر.

ئەو مەمۇدى مەلەكانى،
ئەو ئەمینى مala خانى:
خان باوھە خوه پى ئانى،
پىزكى خراف بى سەرى زمانى.
خانى كوردا تول بەرانى،
تە ئەول چى كر گەرە كانى،
رکنا كەلى ۋەدەرانى.

خان سفەكى زوو رابوویە،
قەستا قۇناغا شاه كرييە،

شاھ قۆناغى دەركەتىيە،

گۆ: - هەرى خانو، تە مراز چىھ؟

ئەوي مرازى خوه خاستىيە،

گۆ: - سەرەت شاھى، باشقى شاھى،

ئەو پالەنگى تە دوه دايە،

شەقى دنى گ رەقىنە،

قە شوخول منرا نە كرنە،

تو ئاقچە پەرە نە برنە.

گۆ: - كورق، بىن، بلهزىن،

پىنسىد پالا خوەرا بىن،

سەر خانى كوردادا بشىن.

خانى كوردا كەتىيە رىيە،

ريىدا پىنسىد پالا دايە پىيە:

خانى كوردا چى جندىيە،

پىشىيا پالى خوه كەتىيە،

سەر كەلا خوەدا دهاتىيە.

دومدوم هاتە ل بەر قاتى،

پىنسىد پاله لى دكە ساتى،

ئەو چى دكە جىي سەلەواتى.

دومدوم هاتە بەر پەستنى،

پىنسىد پاله لى كەتنى،

ئەو چى دكە جىي مرنى.

دومدوم هاتە دەقى دۆلى،
پىنسىد پاله لى دكە شۇلى،
ئەو چى دكە جىي خوردۇلى.

دومدوم هاتە بەر ۋەدانى،
پىنسىد پاله گرت بەردانانى،
ئەو چى دكە جىي مەيدانى.

خان وى كەلا خوه چى كرى،
ھەفت رۆژ نىين، ھەفت شەقان،
ھەفت شەف نىين، ھەفت مەھان،
ھەفت مەھ نىين، ھەفت سالان.

خان وى كەلا خوه چى كرى،

خولام - خزمەتكارى خوه خەلات كرى،
ھا سەر مالىدا رى كرى.

ما مەمۇودى مەلەكانى،
ئەو ئەمېنى مالا خانى،
خان باوهەپىيا خوه پى ئانى،
پزكا خراف بى سەر زمانى.

خان گۆ: - لى دايى، لى - لى دايى!
بکە نمیثا ژ دوايى.

گۆ: كورى من، خوش كەلايە تە چى كرى،
خوش ھەفارەرە تە چى كرى:
ھەرچار بەدەن قوساس كرى،
بنى وينى پۇلا كرى،

سەرئى وىنىڭ مفرق كرى،

تو وەرە بەر دەرپا كافر مەگرى.

خان گۆ: - بىن تۆپا مەزىنە.

تۆپچىيى، تۆپچى وى تۆپى گازنە،

ئەو داھىزە برجى بنە،

نافرىنە يەك بازنى.

گۆ: - بىن تۆپا دەقېلى،

تۆپچىيى وى ل تۆپى دخورى،

ئاچقە كەلى قە نەفرى.

گۆ: - بن تۆپا بچووكە،

دەرى وى مينا دوو چووکە،

ئەو ئىفاردا زووکە - زووکە،

ئەو داھىزە برج و سووکە،

نە فەندىيە يەك نەينووکە.

گۆ: بىن تۆپا ئەنكەلى،

ئەو داھىزە برجى كەلى،

خان ئاقيتە كەلى هەزار گولە،

تۆفە وەرى لى كەت يەك - دو لۇپە.

بەرقى ل چىا دىلىينە،

باران دەشتى درەشىنە،

خان بازركان باشىيا داشىلىينە،

مېرى كۆتى دەقلەينە،

مېرى چى دىگەرە، تىنە.

ئەم ھەرن سەر قىستا پالى وى. پالى وى چوونە شەھەرى تىھرانى خۇدرا بازار
كرن، خەلیفە هات، دىنە خۇددا مەيدانى، گۆ:

- ھوون چ تەۋانە، وە شەھەرى مە كر بەهای، وە نان باها كر، پەرچە لى باها كر؟
گۆ: - ئەم خەباتچىن، رىنجبەرن. ئىسال ھەفت سالە مە كەلا چى كرييە: ئەم
پىنسىد پالە بۇونە، مە كەلا خانى چەنگىزىرىنرا چى كرييە.

گۆ، كەلا مە چى كر، مە رۆزى كەلپىچەك راست دادانى، يەك چەپ دادانى،
مە زىيىچ دەلاند، بەر ددا ئۆرتى، مە سكى پۇلا ئۆرتىدا دكوتا.

گۆ: ئەو كەلا وە ژىرا چى كرى، ئايىخا وە چ بۇو، وەكى وە ژىرا ئەو كەلا چى كر؟
ئەوان گۆتن: - چقا ھۆستا ھەبۈن خەلات كرن، وەكى دىنى ئائىلخا مە - دەستەك
مەرتالى گوھى فىل زىر ددا مە.

خەلیفە رابۇو، چوو جەم شاھ گۆ:

- خوددى ژ تە رازى بە، نە توبى خودانتاجى:
تە كەلا دا ۋى كورمانجى،
سەرئى تە كرييە ئارمانجى،
ئەم دەرخستن ۋى قراجى.

شاھ گۆتىدا: - خورمىنە، ها خورمىنە،
خان خولامەكى ئامىنە،
ملەكى وى كرييە زىرىنە،
باوھە مەكە - پش مدا ببە خايىنە.

خەلیفە گۆتە شاھ، گۆ:

- تو دېيىزى - پش منرا نابە خايىنە؟
تو رابە كاغەزى منرا بىنە،
ھوبىرى كاغەزى بىنە،

کەفا، گورا سەردا بىشىنە:
ھەرگى كاغەزى تە ھلانى،
تو لىخە سەرى من بىرىنەنە.

ئەو كاغەزا ھاتىيە دەرە،
خان رابۇو دانى سەرە.

دىئنا خودا كاغەزدا گەف و گور نېسىنە:
رابۇو ئەو ھەردو قاسىدى كاغەز ئانىنە،

ملەكى يەكى زى كر، چەقەكى يەكى كۆر كر.

خەليفە رابۇو سەر مىنارى، دىئنا خودا، چەقا قاسىد ھاتن، يان نا؟ قاسىد ھاتن:
يەك ملەكى وي زى كرى، يەك چەقەكى وي كۆر كرى. خەليفە گۆ:

- وەرە، وەرە، قاسىدى كۆرە،
حالى خودا پورە - پورە،
حوكىمى ۋى خانى چقا زۆرە.

وەرە، وەرە، قاسىدى قوتە،
حالى خودا كورتە - كورتە،
حوكىمى ۋى خانى جەگەرا دلى من دسوتە.
خەليفە گۆ: - تە دىت سۆزى من چاوا ھاتە سىرى.
شاھ دفى: - كاغەزى منرا بىنە،
ھوبىرى كاغەزى بىشىنە،
سەر خانادا بىشىنە.

كاغەزەك شاند سەر خانى باشقە، جىئى ئيرانىدا، وەكى عەسکەر بەرەف كن.
عەسکەر كشيا.

خانەك ھاتە ئۆرمىيى،
زىپ بەلا دىكى تەمسيىي،

سەفەرلخى سەر خانى كورمانجىيى.
خانەك ھاتە سەلەماستە،
ھنك دېيىن "دەرەوە" ، ھنك دېيىن "راستە" ،
سەفەر سەر خانى چەنگچۈلاستە.

خانەك ھاتە ژ تەورىزە،
پىيىسد ھەزار تۆپ و تەنگ پى بۇويه رىزە،
سەفەر سەر خانى چەنگقەلىزە.

خانەك ھاتىيە كەلا خوييىە،
خۇددى مەكە كافر بىتىيە،
ۋى بىكە گۇلا خۇونىيە،
ھەتا كۆبەرا وانىيە.

خانەك ھاتە بەلوبوقارى،
دۆرە مىنانى ئەورى بەر نىسانى،
دبىي، وەكى ئەز بىيەم، نە شىقىا منه، نە پاشىقىا منه.

عەسکەر بەرەف بۇو، ھات. پىيىنجى خان، سەرەتكى خانا: ھەر خانەكى پىيىسد
ھەزار عەسکەر سەر، ھات دۆرا كەلى گرت.
عەقدلا بەگ كورى خانى چەنگزىرىن بۇويه.

عەقدلا بەگ سەقەكى زۇو رابۇويه،
قەستا نمىزىا سەقى كرييە،
عەجييەك كران چەقى خوه دىيە.

نمىزىا سەقى نە كرييە،
جاھاب باقى خورا ئانىيە،
گۆ: باقۇ، گۆ، چقا سىتەركى عەزمانا،
چقا چلۇيى سەرى دارا،

چقا قومى دەقى بەرا،
چقا تۈوكى پشتا كارا -

هاقا چادر - خىبەت دۇرا كەلا تە گرتىيە.

گۇ: - كورى من، وان چادرا نەفكىن،
ئەمەمۇ دەقەنە،

ۋى ل جىي باشقى تە دانىنە،
كۇ، باجەك باشقى تەيى سەر وانە.

سبى بوو شەر، ب گۆتنى گۆتىيا، هەفت سالا بوو شەر، پالە و خولامى خان دىرن
شەر: ئىشارى هاتن نان خارن، نان ژ مەمۇودى مەلەكаниرا نە ما. ئەوى رابۇ وەركى
چوو ئۆتاخا خوددا رۇونشت، كاغەز نېيسى، ئاقىتە نافا عەسکەرى شاھ.

گۇ، كاغەزا تىرى وەر كرى،
خەباتا كافرى دا كرى،
سەرە كانيى بن كەفرى.

گۇ، كاغەزا تىرى پىچايى،
ئاقىتە ژ خەباتا شاھى،
گۇ، سەرە كانيى بنى چىايى.

ئەوى قەبۇل نەكىر، ب خوه رابۇو چوو، گۇ:

- ئاقىتە سەر بېرىن، يانى نا، هۇون نكارن ئالت بىن.

شاھ گۆت: - ئەوى ج كىيم قولخى ژ تەرا كر، وەكى تە ئەقا وا كر؟

گۇ: - ئەز سەركارى مala خان بۇوم،
سەقا شىقى شەقەكى من وا كر.

شاھ گۆت: - مەمۇود بىگىن، بىنن جەم من.

لىخست، كوشت، پىتى - پىتى كر، ئاف سەر خان بېرىن.

عەفدىلە بەگ سەقەكى زۇو رابۇويە،

قەستا نمىزىا سقى كرييە.
نمىزىا سقى نە كرييە،
جاب باشقىرا ئانىيە.

گۇ: - ئاف صارجخانا بېرىيە،
خۇون صارجخانا قەرمىيە،
ل مالا مە بۇويە شىن و گرىيە.

ل وىدەرى گۆتە دى، گۇ:
- لى دايى، لى - لى دايى!
بکە نمىزىا قى دوايى.
دى سەكىنى دوا كر،
گۇ: - خودى، هيقييما مە
ئەورى رەشى درىز -
تەشى باران هوور - هوور بىرىز،
مالا خان پى بکە فەرز و نمىز،
هيقييىمە...

عەورى رەشى تەقى باران هوور - هوور بارى،
مالا خان كر فەرز و نمىزى ئىشارى،
ھەفت رۆز ئيدارە كر پى وى ئاقى.

گۇ: - كاغەزى بىنە خانى بەدەنسىرە،
پىسىرىي وينە مىرە،
ئىسال ھەفت سالە چەقى وينە كۆرە.
گۇ: - كاغەزەكى بشىن خانى بەدەنرەشە،
ئەپىسىرىي وينى نەقشە،

ئیسال ھەفت ساله ئەو نەخاشە.
 ئەو کاغەزا ھوبرا شىنە،
 ھوبرا کاغەزى بېھشىنە،
 ئەو شاندىيە مەكە - مەدینە.

مەكە - مەدینى کاغەس نېيسى، گۆ: "بەرا خان ھەفت رۆژا بەر خوه بەدە، رۆژا
 ھېشتا ئەزى ل جەم وى بىم". ئەوى ويىدەرى گۆتىدا: "ھەفت رۆژا بەر خوه بەدە، رۆژا
 ھېشتا ئەزى ھەوارا وى ھاتم".
 قاسدى وى کاخەس كرە بەر سەرئى خوه، ھات بەر كەلى رازا: ترسا عەجەما نەۋىر
 بۇو بکرا گازى.

سەيدى عەجەما ھەبۈون، رەمدارى وان ھەبۈون، گۆ:
 - کاغەز شاندىيە مەكە - مەدینى، کاغەز ھەلەنگەيىشىتىي.
 سبى رابۇو، ھاتە بەر نېيزى، دينا خوه دايى - فەقىرەك رازايى بەر كەلى. کاغەزا
 بەر سەرئى وى دخوونە، کاغەزا بەر سەرئى وى ھلتىنە، دنهىرە نېيسىيە: "بەرا ھەفت
 رۆژا بەر خوه بەدە، رۆژا ھەيشتا ئەزى بگەيىزمى". ئەوى ژى دەوسا وى نېيسى:
 "بەرا بەر خوهەدە ھەفت سالا، سالا ھەيشتا ئەزى بگەيىزمى".

سقى زوو رابۇو، چوو کاغەز دا دەستى خان، گۆ:
 - گۆتىيە: بەرا ھەفت رۆژا بەر خوهەدە، رۆژا ھەيشتا ئەز ھەوارا تە ھاتم.
 ئەوى گۆت: - خودى مالا تە خرافىكە، ۋەن نېيسىيە: "ھەفت سالا بەر خوهەدە،
 سالا ھەيشتا ئەزى ھەوارى بىم".

- چما ئەز وا خاپاندە، يانى ئەزى دەركەتما شەپ بکرا، يانى تەسلیم دبۈوم، من
 تەقىدира خوه بدىتا.

ديبا وى ويىدەرى تەن لىخسەت، گۆ:
 - بەس بکشىنە ۋى خىرەتى،
 كول كەتىيە عەشىرەتى،
 دەستەشۇور ھەرە خەباتى.

بەس بکشىنە ۋى دېمىنى،
 كول كەتىيە ناڭا رۆمىنى،
 دەستەشۇور ھەرنە كۆمىنى.

ئەوى گۆ: - لى دائى، لى - لى دائى!
 تە كورتەكى ژ لى بايى،
 بکە نېيىدا دوايى،
 سەھ دچمە خەزايى،
 كارەك مە ناچە سۈمامايى.

خانى چەنگىزىرىن گۆت، گۆ:
 - كورق بىن، بله زىن،
 قورسى زىرا مال دەرىن،
 ناف لەگانَا بەھلىن،
 مىرىي خانا بکشىن -
 پاشى خانى چەنگىزىرىن
 ئەف زىر كىترا بىمین؟

چار كورى وى ھەبۈونە، ئەو ژى سەر وان پىنج بۇويە، وەكى دن خولامى وى زەف
 بۇونە. سقى كارى خوه كرەن، وەكى دەركەفن.

بى، ھا رابۇو، رابۇو، رابۇو،
 خان قرال كەلى رابۇو،
 دەرابى رەھەستا بۇو،
 سىلخ بەزىن ئاڭا بۇو،
 چەف رەنگا برا مابۇو.

ھا رابۇو، رابۇو، رابۇو،
 خان بوكى كەلى رابۇو،

دەرابى رەھەستا بۇو،
سېلخ بەزنى ئاقا بۇو
ئەو چەف رەنگا برى مابۇو.

ها رابۇو، رابۇو، رابۇو،
خان عەقىلە بەگ كەلى رابۇو،
سېلخ بەزنى ئاقا بۇو،
ئەو چەف رەنگا برى مابۇو.

ها رابۇو، رابۇو، رابۇو،
خان عاباس كەلى رابۇو،
خەنچەرا وى بەزنى با بۇو،
سېلخ بەزنى ئاقا بۇو.

ها رابۇو، رابۇو، رابۇو،
خانى چەنگىزىرەن رابۇو،
دەرابى رەھەستا بۇو،
سېلخ بەزنى ئاقا بۇو،
خەنچەر بەزنى با بۇو،
چەف رەنگا سەتىيما ما بۇو.

خان هاتن دەركى نافى،
ئۆ: - ۋان دەرگا ھون بەر باشقىن.

خان هاتن دەركى شەشا،
سلاقەك دا فەراجا،
شەپى مە قىزلىباشا.

خان هاتن دەركى سىسىيما،
بۇو شنگە - شنگا مىرىيما،
گۆ: شەپى مە پاپاخگەننیيما.

خان كەلى دماشىيما،
عەجەما تاجەك شاندىيە پىشىيى،
گۆ: ھەرى خانۇ، تۇو كورمانجى،
خودرا ھلينە ۋى تاجى،
ھى من شەپ نەكرييە عالمانجى.

خان بوكۇرى دكە دلهزىنە،
ئەوى تاجى ددرىنە،
نافا گۈوكى سان دخىنە،

دەقى: - كاپر، تاجى تە سەرى تە بە،
گۇو نافا مەسەبى تە بە،
كوشتنى مىردا ھەبە.

باشى وى گۆتىدا: - لاوۇ، لاوۇ چۈوخۇرى،
گۆ، بەھىلە ئەز خوه بگەينم
خىبەتا ۋى كافرى.

گۆ: باقۇ، نە بەرانم كۆزى كرى،
نە گامە - خوهى كرى،
نە گۆلکەم - ستو كاپ كرى.
گۆ، كورى مىران، ھەر - ھەر مىرن،
شەپادا نا سەبرىن،
دەۋادا خوه ناڭىن.

گو: - کورپى من، پرس - پرسىيارا بى عەيپ،
 پرس - پرسىيارى وھ كى بن؟
 ئەو خەبەرا دايە دارە،
 گو: ئەمەن مالا خان خەليفە بن!

ئەو چۈن مالا خان خەليفە،
 خان بوكۇرى چۈويە، خەليفە بەربا رابوويە،
 شوورەك بەزنا وى دىيە.

گو: - خەليفە، ئەو شوورى تەبى چىءە؟
 گو: - شوورى من مادانە،
 من كېرىيە ھەفت گوند، ھەفت ئاشانە.
 گو: كانى شوورى تە چاوانە؟
 ئەو شور دابۇو دەستانە،
 خەليفە بوبويە پۆشمانە.

گو: - خەليفە، گو، شوورى تەبى مسرىيە،
 قەوزا وى دەرزىيە،
 تىرا وىنى برووسىيە،
 گو، شوورى تەبى منرا بمبارەك.

گو: - تەرا دەست نادە، - شور لى ستاند.
 خەليفە ئىرا تەگلىف كر.

گو: - خانق، خانى ھىرەتى،
 گافكى من بده مۇلەتى،
 ھەرم قۇناغا شاھ،
 تەرا دەرخەم عەزەتى.

ئەوى گوتى: خەليفە، كورپى دىلى،
 تە تى وارە دىلا چىلە،
 تو من دكى فەندە - فىلى،
 تە بکۈزم ۋى سەمىلى.

گو: - خەليفە، ها خەليفە،
 گو، تو بدى من سەد تۆپ قەدىفە،
 گو، ئەو پۇوشە، ئەو تەگلىفە.

خانى بوكۇرى شوورى خوه كشاندى،
 ھىدى - ھىدى دەۋازاندى،
 سەرئ خەليفە، ھەرچار برا فراندى.
 ھەرچار برا كرنە جنازە،
 ئۆردىيى گازە - گازە،
 گو: شەپى پلنگ و بەرازە.

باشقى وان كەلى ژۆردا تىيە،
 عەجهما لى كرييە شىزىيە،
 لنگەكى وى لى فرەندىيە.

خان قرال دكە، دلجزىنە،
 شەقى يىستوو باشقى داتىنە،
 سىيىسىد مىرى وىدەرى دخوشقىنە.
 پىلا خۇونى ئەو ھلانى.

خان بوكۇرى شەقى خوه ئىسىدو باشقى دانى،
 چارسىد مىرى وىدەرى خوشقاندى.

خان عەقدە بەگ دىكە دلەزىنە،
شەقى ئىستو باقى داتىنە،
پىنسىدى وىدەرى دخوشقىنە.
پىلا خۇونى ئەو هلانى.

خان عاباس شەقىنیا خوه سەر دانى،
سېسىد وىدەرى خوشقاندى.
گۇ: - رەما نە دى و باقى ھۆستانى،
نە دايىه شەقى شورانى،
ئەم بۇونە پۆشمانى.

باشى وى گۆت:

- لاوق، لاوق، نەزانى!
شۇور بىشىنە كەلانى،
باقىزە ھەسپ خودانى،
بفرىنهنە، باقىزە دەرا ھانى.

گۇ: - لاوق، لاوق بەرازى!
گۆ خولاما بکە گازى.
ئەوي خولاما كرە گازى.

گۇ: - دۆر ھاتنە لاوي پىرى،
پىنسىد ھەقى كوشتىيە تىرى،
قە يەك ژى نەھاتىيە بىرى.
دۆر ھاتە لاوي پەرى،
بن پالانا دەركەت دەرى،
پىنسىد ھەف كوشتىيە خەنجەرى.

دۆر ھاتە لاوي ھەكارى،
تە ل سىرى تۆرا تارى،
ئەوي نگدا ھەزارى.

دۆر ھاتە لاوي ھەرتقىشى،
تە ل سىرى قەرەپقىشى،
ئەوي نگ دايىه كۆما بەرۋىزى.

دۆر ھاتە لاوي دەقىنى،
خودانى شەشخانا مەزنى،
تو شەرادا كەسى منى.

دۆر ھاتە لاوي ئىزدى،
شەپ خوهش كرييە چادرا سېپى.
دۆر ھاتىيە لاوي مەلا،
لى كرنە ھەلا - ھەلا.

دۆر ھاتە لاوي بەرافى،
خودانى رما زرافى،
خوهزىيا وي شەپرى - تو ل نافى.

دۆر ھاتە لاوي تىمارى،
خودانى سۆرە صاقارى،
شۇور ھلدا چوو قىفارى.
وىدەرى عەسکەرى مەكە - مەدينى ھات.
عەسکەرى باتىنىلى راست بۇو، عەجەم درەقىن، سەرە وان دېرىن.

۲۰. دەمد

لۆ، لۆ خانق، تو كورمانجي،
تو قەبۇولكە ل ۋى تاجى... .

خورمینە، خوهش خورمینە،
مەسەلا خانى چەنگزىرىنە،
ئەقا راستە دەرھو نىنە.

خان سېبەكى زوو رابوويە،
نمىڭىز سبىنى نەكرييە،
قەستا قۇناغا شاه كرييە،
رەھۋىيى ھەسپا زى خاستىيە،
رەھۋوستىيا ھەسپا زى ستاندىيە.

ئەوى ھەسپى خوه دەرقان دن،
دەقى چەما دەچىران دن،
چىا و بانىيىا دەگەرەن دن.

ئەوى ئانى هات ھەسپى خوه دا مۆزەرگانى. شقانەك زى پەزى خوه دابوو
مەخەلى. گۆ: "نانى من تىسييە، ئەزى ھەرم با وى شقانى شير بخوم، ھەسپى خوه
راكم".

چوو دينا خوه دايى، شقان رازايى: شيرى خوه دۇتىيە كرييە تاسەكى، بلوورا خوه
دانىيە سەر، كولاشقى خوه كربووسى و بەر كولىيىدا رازايى. گۆ: "ئەز دەنگ لى ناكم.
بلا رابە، ئەز و وى تەف نانى خوه بخون. ئەز زى عەقدى خادىمە، ئەو زى عەقدى
خادىيە". تۆپەك زى پىيشىبەرى شقان بwoo. مىشەك ژېقىلا شقان دەركەت، كەتە بەر
ھەفت قولى بلوورى، سەر شىررا دەرباز بwoo، چوو كەتە وى تۆپىدا. خان گۆ:
"وەللەھ، ئەو روھى وى بwoo. ئەوى عەجەمە، ئەزى كورمانجم، گۆ، ئەزى ھەرم".

شاھ كرە كازى ئۆردىيىا خوه، گۆ:

- بلا عەسکەر ئى من زى بقەلە، عەسکەر ئى وى زى!

شاھ تاجەك هلانى، ئانى بده دىيىا خانى چەنگزىرىن، گۆ:

- ئەمى ئاقى بەردىن سەر كەلى، گۆ، برا وەر سەر دىنى مە.

دىيىا خانى چەنگزىرىن دينا خوه دا، هاتنە كەلىدا. تۆپا جىرىخانە دەكە ركنا كەلى،
خوه زى چوو سەر كەلى، مشتكا خوه تىرى تتوون - كر، ئاڭر دانى سەر.

شاھ كۆتىدا: وەر سەر دىنى من پەي وان كورا، ئەزى ئاقى بەردى.
ئەوى گۆت: - كافر، پاشى ۋان نەفييَا، پاشى ۋان كورا - ئەز تاج نادىمە سەردى
خوه، ئەز خوه دكۈزم، نايىتمە جەم تە.

جىگارا وئى سۆر بwoo، ۋۆردا ناڭ جىرىخانىدا دكوتە: لىدا كەلا بەلا - بەلا كر، ئاقىت،
ئەو موخۇلقەتى تىدا قىر كر.

ھەر ئۇتاخەك ما، ژنەكە حەملە تىدا ما ژ وى موخۇلقەتى. ئەو ژنك زى خلاز بwoo،
ژنا عەتلە بەگى. مالا باشقى وئى ھەكارى بwoo، چوو مالا ھەكارىيىا. وئى دەرى كورەك
خۇهدى دايى، سلىسلەتا مالا سەمكۆيە. سالى جارەكى وانارا، وئى رۆزى، ديسا
رۆمپىرا دەكە شەر (مالا جەوار ئاخا گولى، ركنا وانا زەف بwooیە).

ئاقا.

نھىرى مىش ديسا فەگەرپىيا، كەتە بىقلا شقىن و شقان رابوو سەر خوه، گۆ:
- من خەونەك ديت!

گۆ: تە خەونا خوه چاوا ديت?
گۆ: من خەونا خودا ديت بەرا سېپى، پرا ھەفت چەقى، تۆپ و قۆمبارە ئوسا
ھەببۇ، ھەساب تونە بوبۇ.

خان گۆتى، گۆ: - تۆپ مالا تە كەفە، گۆت، بەر و پرا؟ گۆ، بەرا سېپى، پرا ھەفت
چەقا تونە. گافا ئافا خەونا تە گوھى شاھ عاباس كەت، وئى تە بکۈزە.

گۆ: خان، ئەز بەختى تەدامە، خەونا من دىتى كەسىرا نەفيىزى.
ئەوى سۆند خار: ھەردو زى سۆند خارن، كەسىرا نەفيىزى. ھەردو تەۋ پۈونشتىن،
نانى خوه خارن. ئەوى رابوو، چوو گەھىشتە ھەسپى خوه، شقان زى پەزى خوه
راكر.

وئى شەقى جەردەكە گران دەركەتىيە،
رەھىيى ھەسپى خان خستىيە،
خانى كوردان پەي كەتىيە،
سييارەك ل جەردى گرتىيە،
تەنگا سىيارى ھلدايە،
رەھىيى شاھى خوه ستەندىيە.

شاھ عاباس سقى خەوى رابوو،
عەجىفەكە گران ب چەقى خوه دىيە،
ھەيات تىرى ھەسپ بوبۇ.

گۆ: - خانق، وەرە ۋى يەكى مەكە،
تو ئاقايىا تو چى مەكە،
سەرئى من خوه گىزى مەكە.
گۆ: - خانق، لاوق، ئەف چى؟
گۆ: - جەردەكە گران دەركەتىيە،
رەھىيى ھەسپى تە خستىيە،
ملەكى خانى تە فرييە.

گۆ: - لاوق، بىن، بلهزىن،
قورسى زىپرا ژ مال دەرين،
ناڭا عىلىّ بگەپىن،
ملەكى ژ خانرا بەھەلین.

ئەوان كرن، وان لەزاندىن،
قورسى زىپرا ژ مال ئانين،
ملەكى ژ خانرا كشان دن.

خادى ئوسا عمر كرى:
ملى خانى تە ساخ كرى،
ئاڭ، خوون لى پەيدا كرى.

خان سبەكى زۇو رابوو،
نمىزىا سبى نە كريي،
قەستا قۇناغا شاھ كريي،
ئاقايىك ژ شاھ خاستىيە.

گۆ: - خانق، وەرە ۋى يەكى مەكە،
تو ئاقايىا تو چى مەكە،
سەرئى من خوه گىزى مەكە.

گۆ: - سەرئى شاھى، باشقى شاھى،
توبى بدى من قەدەرا چەرمى گايى.
گۆ: ھەرە، من دا تە قەدەرا چەرمى گايى،
ژ كىفر، كىفر مەكە زىدەيى.

ھەفت مەھى خوھ کوتا کر،
ئاڭ ل زارنجادا دەر کرن،
ھا ل بن برجى كەلىٽى كرن،
خىمى كەلىٽى چا راست كرن:
سەرى پالا تەۋىزى كرن،
ھا ل بن خىمى كەلىٽى كرن.

ما مەحمۇودى مەلەكانى:
كول بىگرە سەرى زمانى،
بېھ بايزى مالا خانى.

گۆ: - مەحمۇود مەريکى ئاقلېبەندە، ئەۋىزى كورپەكى مىينا كورپى من، وى كەلىٽى ژى
جى بىنە.

خان سېبەكى زوو رابۇويه،
قەستا قۇناغا شاھ كرييە.

گۆ: - لۇ - لۇ، خانق، تە مراز چىيە؟

گۆ: - پالى تە ژى دايىه،
گۆ، ھەمۇو ژى رەقىيە،

قە شۇخولەك منرا نە كرن،
كاپىيەك ژى ھەق نە ستاندە.

شاھ گۆ: - كورق، بىن، بلهزىن،
ناڭا عىلىٽى بگەرین،
ھەفسىد پالەيى خانى منرا بىن.

ئەوان ھەفسىد پالەيى جىاندى،
بۇنا خانى كوردا ژى ئىنان دن.

گۆ: - سەرى شاھى، باشى شاھى،
گۆ، ئەز كەفر، كەفر ناكىم زىيەتىي،
گۆ، كەفرەك ھەيى، ھا ل دەشتىيە:
خانى خوھ بىدە بەرىتىيە،
رەھەت رازى مالا خوھىيە،
فکرا مەكە ژەردىيە.

چەرمى گايى رەشى پىليلە،
ھۇورك - ھۇورك كەر دوهىليلە،
گرتىيە دەشت و مەھىليلە.

سەرى دوهىليلە دا سەرەھف، ب بزمارەكى لىّ دا، گىرۇ نە كر.
خان سېبەكى زوو رابۇويه،

قەستا قۇناغا شاھ كرييە،
لۇ - لۇ، خانق، تە مراز چىيە؟

گۆ: - بىدە من دەستە پالايىه،
خوھرا چىكىم ستار - ئاڭايىه.

گۆ: - كورق، بىن، بلهزىن،
ناڭا عىلىٽى بگەرین،
سېسىد پالەيى ژ خانى منرا بىن.

ئەوان كىرى، وان لەزاندى،
گەل خانى كوردارا سېسىد پالە ئىناندى.

خانى كوردا چى جىندىيە،
پىشىيا پالى خوھ كەتىيە،
سەر كەلا دەمدە دانىيە.

کوری وی گو: - باشق، ئەم ۋى قەبۇول ناكن، يەك تۆپ ئەم داۋىن تىشتك ناكە.
 دۆرا كەلىٽ چارمه كرن،
 هەفسد تۆپ قورميش كرن،
 خان چوو كەته ھوندوردا.
 ئەوان هەفسد تۆپ ئاڭر كرن،
 تو تەيپىر كەلىٽ نەكرن.

خان ژ كەلىٽ دەركەت دەرە،
 گۆتە كورى خوه، گو: - كورق، لاوق،
 ھۆستا و پالا خەلات بکە،
 دلەكى خوهش پالا رىكە،
 نفرى وانا مە كار مەكە.

دەستورا پالا دا، پاله چۈن شەھەرى بەغدايى، دە تاسە زېر سەندبۇون.
 ھەلبىيا پەرچە راكرن، يەك زېر، گوندىيى وانا جارەكى ھەف گرتن، چۈن
 شكىاتى پالا كرن، گۆتن:
 - خەلەفە، گەرە تو ۋان پالا شەھەر بدى دەرخستنى، زەف بەهايى كرن شەھەرى
 مەدا.

خان خەلەفە شاندە پەى ھۆستايىي پالا، كۆ:
 - ھاقا زېر وە كۆ ئانىيە؟
 پالا گۆتى: دەولەت سەرە خانى چەنگىزىن، گو:
 مە مالەك خانرا چى كريي،
 كۆ، مە هەفسد تۆپ لى خەرج كريي،
 ئاخچە ژ كەلىٽ رانە كريي
 گو: - كورق، بىن، بلهزىن،
 دو ئاخوندا منرا بىن،

خانى كوردا چى جندىيە،
 بېشىيا پالى خوه كەتىيە،
 سەر كەلا دەدم دانىيە.
 ئەوي ھەفسد پالەيى رۆزى دو كەفر دادانىن: يەك راست دادانىن، يەك چەپ، زرىنج
 دەلەنان، دىرن ئۆرتا ھەردۇ كەفرا: بلا ھەف بىگرن، ھلنەشن.
 ھەفت سالى خوه تەمام كرن:

كەلا خانى تەكمىل كرن،
 دۆرا كەلىٽ ھەسار كرن،
 سەرئى كەلىٽ رساس كرن،
 ھۆستە و پالە خەلات كرن.
 كورى وى گۆتى باقى: گەرە ئەم كەلا خوه بجىربىن، بەلكى ھاشىيا.

گو: - ھا بىن، بىن، بىن:
 ھاتىيە تۆپا دەقېرى،
 تۆپ ژ تۆپى دخورى،
 ئاخچە ژ كەلىٽ نە فرى.
 ھاتى تۆپا مەزىن:
 تۆپچى ژ تۆپى گازنە،
 داۋى كەلىٽ برج و بنە.

گو: - ھا بىن، بىن، بىن،
 ھاتىيە تۆپا بچووکە،
 قۇون مينا قۇونا سىندووکە،
 ئېڭاردا زووکە - زووکە،
 داۋى كەلىٽ برج و سووکە،
 لى رانابە مينا نەينووکە.

گاڭا چەف چادرا كەتىيە،
 سەر باقىدا ۋەگەريايە.
 باقى گۆ: - لاوق، ج بۇوييە؟

 گۆ: - باقۇ، ھەسافى قۇومى بەرا،
 ھەسافى پۇورتى كارا،
 ھەسافى بەلگى دارا -
 چادر - خىبەت ۋەگرتىنە.

 گۆ: لاوق، ئەو ھەيءە بازركانە،
 باجەكە باقى تەل سەر وانە،
 ھەكى دانە، ژ خۇھۇ دانە،
 ھەكى نەدانە، سېلى ل من وانا ھەف دانە.

 گۆ: لاوق، ئەز نە دەمد بۇوم،
 تەزە بۇومە دەمدم.
 دنيا عالەم رابۇو سەر من،
 وەختا من ھەفسە تۆپ خەرج دىرى،
 جىيى مەيدانى چىدكىرى،
 كارى خۇھۇ ۋى شەپا كرى.

 سېر رېن بۇو:
 رەپاندەنە ھەقدۇ...
 ھەفت سالا سەر كەلى كرنە شەر،
 نكاربۇون كەلى بىستىن.

 مەممۇودى مەلەكانى، بەلكى كولى بخوه، نىزام وى شەققى كودا چووبۇو:
 خانا زى شىف خاربۇو،
 خاتۇونا وى شىف پىرَا ئانى بۇو،

ھوبىرى رووپى كاغەزى بىرەشىن.

 كاغەز نېيسى سەر شاھ عاباسدا،
 گۆ: "حال و ھەوال دەرەھقا رەققىچىي تەدا"

 بارانى دەشت لىلاندىن،
 بارانى دەشت ھەپى كرن،
 خان بازركانباشى تەمام رووت و تەزى كرن.

 ئەو كاغەزى شاندبۇو، گەيشتە شاھ عاباس. ئەوى كاغەزى خۇھۇ بەلا كرن:
 خانەك ھاتىيە ناڭ سەرگىيە،
 گۆ: - تو منرا بىنە قەت وھرىيە،
 كەلى باقىيەم تەقلىيە.

 خانەك ھاتىيە كەلا خوييە،
 خادى قەواتى نەرييە:
 گۆ: - ئەزى خلاس بكم بەرا وانىيە.

 خانەك ھاتىيە سەلاماستە،
 هن دېرى دەرەو، هن دېرى راستە،
 شەر سەر خانى چەنگچۈلاتە.

 خانەك ھاتىيە چىنۇوماچىنە،
 سېىسىد ھەف لى تۈوتکچىنە،
 سېىسىد ھەف لى چەرخەچىنە،
 سېىسىد ھەف لى تۆپچىنە.

 چادر، خىبەت سېرى دۇرا خان لىخستان، ئىدا حەساب تونەبۇو. كورپى وى سېرى زۇو
 رابۇو دەست نمىزى:

گۆ: - مەحموود، خانا شىف خارىيە.

ئۆمى گۆ: - من دەقى باقى تە خان ها، ها كريي،

ئەز بخەبتم، تو، خان، بخوى؟

مەحموودى مەلەكانى -

كاغەزا تىرى باش كرى،

ئاقىتىيە ناڭا ئۆردىيى وى كافرى،

" سەرى كانى بن كەفرى ".

خوه ژى رەقى هاتە ناڭ ئۆردىيى.

جاپ دانە شاه عاباس،

گۆ: - يى تىير ئاقىتىيە، هات.

شاه عاباس گازى وى كر،

گۆ: - تە چرا شەدەتى دا؟

گۆ: - وەلله، تو كىيم قسسورى تونه بۇو،

ھەسپى من مينا ھەسپى كورپى وى بۇو،

شۇورى من تەمام زىر بۇو...

شاه عاباس گۆ: - كورق، بىن، بلەزىن،

تۆپا مەزن مىرا بىن،

ژ مەحموودىدا بشىدين،

برجى كەلى بېشىن.

دە دەقى كەلى، سىنگى كەلىقا پەرچىن كر،

گۆ: - تە ویرا چ كر، مىرا چ بى؟

وى شەقى دەستە دەقە هلدان،

ئاڭ سەر خان بىرين:

ئەو دەقە شەپڑى كرن،
خۇونا دەقا زەرینجاشا
هاتە كەت ھوندورى كەلى.

خان سېنى زۇو رابۇونە،
ئاڭ زارىنجادا رەد بۇويە،
خۇون زارىنجادا مەييا يە
مالا خانا بۇوشىن و گرى.

سۆفيكى وان ھەبۇو، گازى وى كرن، گۆتن:
- هان ۋى كاغەزى ھلدە بقە مەكە - مەدېنى.

ئۆمى ژى ئوسا كر، بردا دەستى پادشى مەكە مەدېنى، ئۆمى ژى نېيىسى، گۆ:
- ھەرە، رۆزى ھەفتا ئەزى خوه بىگەينى، برا ھەفت رۆزى بەر خوه بەدە.

سۆفى زېرى ھات دەرگى كەلىدا، برووسكا كولى مala خوه خىست، دەنگ لى
نەكربۇو، رازا، كاغەز ژى بەر سەرئى ويدا. عەسکەرەك ھات بەر سەرئى ويدا
دەرخىست. ئۆمى ئەو كاغەز خوەند و ئاقىت. دەوسا وى نېيىسى چىر، گۆ: " ھەفت
سالا نا، سەد ھەفت سالا ژى تىيىدا بىيىنى، ئەز نايىم ھەوارىيى تە ". سېنى دەرگى
كەلى ۋەكىن، سۆفى چوو. سۆفى پرسىن، گۆ:
- د رىيا خادى، قە چ تەرا گۆتن؟

گۆ: - منرا گوت ھەفت شەقا شەركە، رۆزى ھەيشتا ئەزى بىم.
كاغەز خوەندىن، دىتىن باشقىيە، گۆ:
- سۆفى، تو جىكىدا رانەزايى؟

گۆت: - نا. (دەرەو كر).

گۆ: - مala مە شەھوتى، چوو.

خانا گۆ: - ئىدا فەيدە ناكە، ئەم سەر ۋى ناھى قايل بىن، ناھى.
گۆ: - دايى، هاي، هاي، دايى
زەند زەرى، زەر بادايى،

تو مهرا بکه دوعایی،
ئەم سبىٰ ھەرن خەزايى.

داییکى دوا كرى:
باران عەمرى خادى بارى،
خۇون رەد بwoo،
ئاف تىزى زارنجا بwoo.

گۆ: - كورق، بكن، بلەزىن،
كازى ھۆستا بكن، بىين،
مسرييما زىر بكشىن.

گۆ: - ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانى ھوسلىتى رابوو،
پەنجەرى رەھەستا بwoo،
سيلاح بەزنى ئافا بwoo،
خەنچەر بەزنى دوتا بwoo،
چەف رەنگا برى ماپوو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خان بوكورى خان ژى رابوو،
پەنجەرى رەھەستا بwoo،
خەنچەر بەزنى ئافا بwoo،
سيلاح بەزنى دوتا بwoo،
چەف رەنگا برى ماپوو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،

شاھ تەمر شاھ ژى رابوو،
پەنجەرى رەھەستا بwoo،
سيلاح بەزنى دوتا بwoo،
چەف رەنگا باقى ما بwoo.

ها رابوو خانى چەنگىزىرين رابوو،
خەنچەر بەزنى دوتا بwoo،
سيلاح بەزنى ئافا بwoo،
چەف رەنگا بووكا ماپوو.
گۆ: - ستىنۇ، ها ستىنۇ..
گافا خان ئەو خەبەر دىگۇتە،
ئاڭر ھناقى وان دسۇتە،
ستىيا خوه ژ دۆلەتا بەردان،
فينجانى ژەرى ھلان،
چەف رىكا خانا ژى مان.

خانا خوه دا دەرىيى شەشايە،
كرنه گازى سەمتەراشە:
- تو ل ۋان دەرىيىا بەدە پاشە.

خانا خوه دايە دەرىيى پېنجايە،
كرنه گازى دەركەۋانە:
- كلىيتا مەرا بىينە!

خانا خوه دا دەركى چارايە:
- دەركا بەدە سەر پشتايە.
خانا خوه دا دەركى سىسيا:

گۆ: - ئەز نە گۆلکم،
 تە ئەز كاپ كرى.
 نە بەرانم كۆزى كرى،
 ئەز نە ھەسپ
 تە تەولە كرى.
 كورى مىرا چەك ھلگرى،
 مەيدانى نافكرى.

 شەر كەته ۋان بەرۇزا،
 شوور دچوورىن مينا رۇزا -
 بۇو شەپى پلنگ، بەرازا.

 شەر كەته ۋان دبۇرما،
 شوور دچرووسىن مينا رۇزا.
 كورا گۇتى: - ئەمىشەف ژى بىن شەپ، رۇز ژى. گۇتنا گۇتىيىا ئەوانا رۇز دىكىن
 شەر، شەف-نا.
 خانى چەنكىزىرىن كورى خوهقا بۇو مىقانى شاھ عاباس، ھەرسى دنى بۇونە
 مىقانى خان خەليفە.
 خان خەليفە گۆ خانى هوسلەتى، گۆ:
 - من ئىرۇ شوورەك كرييە، بەھايى وى من دۆنۈزدە گوند دايى، - پۇشمان بۇو، گۆ
 - من ئىرۇ شىردا شوور كشاندىيە، تىشتە نە بېرىيە - دە ترسا شوورى خوه.

 خانى هوسلەتى گۆ: ھەر شوورى خوه بىنە!
 ئەو چوو شوور ئانى.
 گۆ: - شوورى تە مىرىيە،
 ئاقدانا وى دەرزىيە،
 بىمارەك بە پشتا خانى هوسلەتىيە.

- ئەمىشەن دەركەن ھەوشىيە.
 خانا خوه دا دەرگى دودانە،
 كىنە گازى دەرگەۋانە:
 - تو بىكە، بله زىنە،
 تو ۋان دەرگا ھەۋە دەرىنە.

 خانا خوه دا دەرگى يەكىيە:
 - ۋان دەرگا بەر باقىيە،
 خىرا مە تىدا تونەيە.

 خان دەركەتنە ھەوشىيە،
 شاھ تاجەك پېترا شاندىيە،
 گۆ: - تاجى من تىخە سەرى خودىيە.
 گۆ: - تاجى تە سەرى تە بە،
 كوشتنا مىرا ھەر - ھەر ھەبە.

 خانى هوسلەتى خوه كىشاند كۆما بەرۇزى،
 شوورەك ل ئۆرتتا تاج خىستى،
 لى دايە تاج دراندى،
 تاج ل ناشا گەمارى دايى،
 گۆ: - تاجا تە سەرى تە بە، دە!

 باقى وى گۆ: - لاۋە،
 تو ئەسلى خوددا رووخورى،
 قاشقىيى شەردا ناتىتى،
 ناھىيەلى دەستتى باقى تە
 بىگىزە ئۆردىيىا وى زالمى.

٣. خانى چەنگزىزىن

خانى كوردا مەريكى قاچاخ بwoo: مىشەدا بwoo، چيادا بwoo. شايى عەجمەم
پى نكار بwoo، چقا قاسدى خوه، ئەرساولى خوه دشاند- پى نكار بwoo: خانى
كورمانجا پى روونەشت.

رۆزهكى خانى كوردا خوهرا فكرميش بwoo، گو: "ھەفت كورى من ھەنە، ئەزى سەقى
وى ھەفت كورى بىزەجىن، ھەفت ژنا بىن، ئوسا ژى زارى لى بىتەر بن، ئيدا
قاچاخى منرا دەست نادە، نەفەرى من گەلە دەھ." سيلحا خوه هلدا، چوو تەسمىلى
شايى عەجمەم بwoo. شا عەجمەم گو:

- تو قاچاخەكى خورت ببويى، من تو جارا نكار بwoo تو بىگرتايى، ج ھەسافى تە،
تە دايى سيلحا هاتى تەسمىلى من ببويى؟

گو: ھەوالى من ئەوه، نەفەرى من زەف ببۇن، قولخەكى بده من، ئەز ھەفت كورا
بکەشم قولخا تە.

گو: ج قولخى دخازى، ئەزى بدمە تە!

گو: قولخا من، گو، ئەزى سيار بم، رەۋۇيى ھەسپى تە بچىرىن.

خان - مان دانى، گو: ھەرە مالا خوه بىن!

چوو مالا خوه ئانى. ھەر كورەكى خوه كره پۆلىسايى خوه، خانى كوردا قولخا
ھەسپا دايى، وەكى بچىرىنە رەۋۇيى ھەسپا.

خانى كوردا رەۋۇيى خوه دچىراند، رۆكى هات سەر بەرى، وەكى وىدەرى شەقان
شىر خوهرا دېتىبوو، بلوور دابۇو سەر كۆدا شىر، جىب - جى رازا بwoo. خانكى
كوردا چوو، گو: "نانى من تسىيە، ئەز ھەرم جەم شەقان شىر بخوم". ھەما وى
چاخى خانكى كوردا دېت مۆزەك نافا چار

كەفرا هات كەته قولا بلوورى، هات كەته پۆزى شەقان، شەقان ۋەجىنىقى
رابۇو سەر خوه، گو:

- خانكى كوردا من خەونەك دېت!
ئەوي ژى گو: - خادى خىركە!

گو: - خانق، خانى ھوسلەتى،
تەرا دەرخەم عەزەتى.

گو: - خان خەليفە، خان خەليفە،
تو منرا دەرخى سەد بار قەدیفە،
تشتەك نىنە، ئەو تەگلىفە.
گو، تول روو دۈلا چىلى،
تە بکۈزم ۋى سەمبىلە.

خان پاشتا خوه دا دەريي ئۆدىيە،
كوشتىيە ئاپ و برازى،
ئۆردىيَا زالم ببويە كازى.

سبە رۆن بwoo: ھەرسى كورى وى چوون جىي خوه. خان ما ناڭدا. وانا دەرمان
ئاقيتىبۇن: دەستى كورا شەوتىن، خان تەنلى ما: تاج دانىن سىزىرى. خان گرتن ئانىنە
كەلى، چقا شەقان، گافان ھەبۇن چوون كەلى. وى چاخى ببۇكا خوه كوشتن.
دييا خان ئاڭر ئاقيت تۆپ و قومبارادا. تۆپ، تۆپ چەتلەمىش ببۇن: ئاڭر ببۇن و
كەلا ھلشىيا، گش ژى پىرا هاتن كوشتنى.

سەد ئاھترمە دزفراندييە،
چەنگى خانى كوردا بەر قۆلانگى ملا دفراندييە.

خانكى كوردا سقەكى زوو بەر ديوانا شا سەكتىيە.
شا گۇ: خانكى من، تە چ ھەوالە؟

گۇ: - من رەقۇنگى تە دچىراندە،
من چيا و بانى دگەرەندە،
دەشى بەرا دسيوراندە.

جەردى رەقۇنگى تە دادىي،
خانكى تەيى بى چەك، بى سىلخ بۇو -
پەي جەردى ھەوار، گازى بۇو:
من سيارەك جەردى گرتبوو،
من چەك و سىلخى وي ژى ستاندبوو -
ھەيشتى مىر دكوشت بۇو،
من سەد ئاھترمە ھەسپ پارا زقۇندا،
چەنگى من دان، قۆلانى ملادا فراندبوون.

ئەوي شا دگۆته خولامى خوه، گۇ:
- كۈرق، بىن، بلىزىن،
قورسى زىرا مال بکشىن،
ناف لەگانا بەلەين.
ئەوي چەنگى خانى خوه زىر دكشاند.

خانكى وي دىكۆ: - ئەز تەواقه شايى خوه دكم،
بده من قاسى چەرمى گايىن،
لى ئاڭاكم مال - ئاڭايى.

گۇ: من دى روھى من چوو كەتە ناڭا خزنه كە زىرا، من تىشتەك ژى نانى: بەرەكە
مەزن بۇو، پراكە سەر بۇو، ھەفت چەقى لىدا بۇون، ئەز ژى دەرباز بۇوم، من ھەو
زانبۇو خەون نىنە، من ھەو زانبۇو راستىيە!

خانكى كوردا فكرمىش بۇو، گۇ: "ئەو بەرا مەزن، گۇ، تاسا شير بۇو، ئەو پرا
سەرا - ئەو ھەفت قولى بلوورى بۇون، تىدا ھەفت چەقى، وەكى سەر پرى بۇون ".

خانكى كوردا ئەو ئاخلىش كر، گۇ:
- خەونە پۈزكە!

گۇ: توراست دېيىشى؟

گۇ: توجار سەر بەرى پرا تونەنە، گۇ، خەونا تە دەرەوە!
شىرى خوه تەقى ھەف خارن: شقان رابۇو پەزى خوه كشاند ھەفا شەھەر، خانى
كوردا ژى رابۇو چوو ئۆرتا ھەرچار كەفرا نەيىرى، دىندا خوه كۆ دايى، سەلەك
ئاقيت، سەل راکر، بن وى سەلەيدا ھەسافى زەرزەمەن بۇو و ناشدا نەردوان بۇو.

گاڭا كەتە ھوندور، لى نەيىرى تەمام خزنه - زىرە. ژى دەركەت، دەرى ديسا رند
گرت. ئىفارى چوو مالا خوه، گوتە ژن، زارى خوه، گۇ:

- قولخ مە تىر ناكە، گەرەكى ئەم خودرا تقدىرەكى بقىن، خان - مانەكى چىكىن.
سەر وى نىتى سەكتى، سقى رەقۇيى خوه بى.
رەقۇنگى خوه دچىراندە،

چيا و بانى دگەرەندە،
دەشى بەرا دسيوراندە.

دى رەقۇنگى خانى كوردا دادىي،
خانى كوردا بى چەكى، بى سىلھىيە،
پەي جەردى ھەوار و گازىيە.

خانكى كوردا سيارەك ژى گرتىيە،
چەك و سىلخى وي ژى ستاندېيە،
ھەيشتى مىر دكوشتىيە،

شا گو: خانکى من، گو،
ئەزى بدمه قاسى چەرمى گايىنه،
گو، تو كەفر - كەفر زىدە نەكى،
ئورتا من و خوه گىزىي نەكى.

ئەوي گو: - ئەمى قۆل بىنە ھەف، - قايىلى ھەف ستاندىن.

وەكە چەرمى گايى تەسمىل كرى،
خانكى كوردا چوو بازارى،
ستەند چەرمى گايى رەشە:
ئەوي سى رو، سى شەقى دكە ئاۋى،
ئەوي دوهىل رايىشتە.

ئەو چەرم وەكە تىلى زراف، كۆنچا پى ددرۇون، ئوسا كر. ئەو چوو سەر كەلا
دەمدم (بەرى كەلا نىبۈويە، تەزە وى بکە كەلا).

ئەوي ئەو دوهىل چاپ دكر،
داشىت دەشت و نەوېلە،
ئوسا ژى سەرى دوهىلى ھەقانى.

شايى عەجم بەيىست، گو: - خانكى من،
من دا تە قاسى چەرمى گايىنه،
نە من گو: "كەفر - كەفر زىدە نەكە،
نە من گو، ئورتا من خوه گىزىي نەكە.
خانكى كوردا ئىزا گو:

- نە قرارا من و تە ھەيءە، من بھوستەك خانى گۆتنا تە زىدە نەكرييە.

شايى عەجم گو: تە ئەز شاش كرم، لى تىشىتە ناھە، ھەرە خورا ئاشاكە.
گو: - شايى من، گو بده من ھەفسىد پالە.

ئەوي دگۇتە خولامى خوه:

- كۈرق، گو، زوو بىن، بىلەزىن،

گو، ھەفسىد پالەيى بىخانى كوردا بشىين.

ئەوان دىكىر، دلهزاندىن،
ھەفسىد پالە دجقاندىن،
بۇي خانكى كوردا دكىيەندىن.

خانكى كوردا چى جندىيە،
پېشىيا پالى خوه كەتتىيە
بىرىيە سەر كەلا دەمدەيىە.

سالەكى ركنى كەلى ددا كۈلاندىن،
ئاف دچوو، دەردەخست چىايى ژورىنە،
بن عەرىدىدا شەقى ھەفسىد پالە دخەقتنى،
رۆزى دانى پى كەلى ددا چىكىرنى.

دو سال تەمام دببۇ -
ئاف دانى ئورتا كەلىيە.

ركنى كەلى تەمام ددا چىكىرنە.
بندەرەدەكە زەفە مەزن دكۆلە،

ئەوي شەقى سەرى سەد پالەيى ژى دىكىر -
ھەفت رۆزى ھەفسىد پالە تەمام دكوشت.
پالەك ژى دما.

مەممەد بەگى كورى وي گو:
- باقۇ، ئەوي ژى بکۈزە!

ئەوي گو: - مەرفەكى منى زەفە ھەيفە،
ناقى وي مەممۇدى مەلەگانى.
دەستى من دچە تە، مەممەد بەگ،
دەستى من ناچە مەممۇدى مەلەگانى.

ئەز نە خايى كەلا دەمد بۇوم،
 بۇومە خايى كەلا دەمد.
 هەيسد پالە ددا خەفاتى،
 هەيشت سالا كەلا دا چىكىنى.
 كەلا دا چى كرنى پۇلا - ب زريجى، -
 ئوسا زى سورا دورى، دو دەرگە تىدا دەيىشته،
 هەردو دەرگى پۇلا ددا چى كرنى.
 ئەوى ئەو هەيسد پالە دكىرە ھوندورى كەلىيە، ھۆستى وېقا، دەرى كەلى ددا
 دادانى، دەگۇتە مەحمدە بەگى كورى خودىيە، ئوسا زى دەگۇتە مەحمۇدى مەلەگانىيە:
 - كورق، دەڭ، بىن تۆپا مەسىلىيە،
 كۆ، كورق، ئاڭىركەن بەدەنە كەلىيە.
 يەك بازن ژۆردا نانى خارىيە.
 كۆ: كورق، بىن جەيران تۆپە،
 كۆ، كورق، باقىيەن سور و بەدەنە كەلىيە.
 ئەوان ئاڭىر كر سور و بەدەنە -
 يەك نەينوڭ ژۆردا نانى خارە،
 ئەلالەتى تىدا دزارە.
 ئەوى دەگۇت: - فەكە دەرى كەلىيە.
 ئەو پالە تەمام زى دەرىخستە. پالە زەف دەرسىيا.
 - خانكى كوردا، ئەم تەواقە تە دكىن، هەيشت سالا ئەم خەفتىنە، ئەم ھەقى خوه ژ
 تە ناستىن، مە ئازاكە، ئەم ھەرنە مالى خوه.
 خانكى كوردا كۆ: - ئەز ھەقى وە بدمە وە، ھوون گۈنەنە!
 - لى، كۆ، تە ئەم چما كرنە كەلى؟ تە دەرى پۇلا سەر مە دادا، تە ئوسا زى كەلا دا
 بەر تۆپا.
 كۆ: - وەكى ھوون قەلپ بخەفتىيانا، تۆپى كەلا ھلشاندانا - ھوونى تەمام بنداندا قر

ئەوى كۆ: - بافق، توپى زىيانى بکشىنى.
 زىيانا وى چ ھەبۇو دەست مەممۇدى مەلەگانە -
 ئەوى ئوسا جىئى ئاشى زانبۇو، كۆ ھاتىيە كەلى.

خانكى تە سەھكى دچەيە،
 دەر دىوانا شا سەكىنە.
 شا ژ دىوانا دەركەتىيە:
 - خانكى من تە مراز چىيە؟

كۆ: - ئەو ھەفسەد پالە تە دادايى،
 ئەوى منرا كەفر نەدا سەر كەفرە،
 ئەوى ئاخچەك پەرە نەبر مالا خودىيە.

كۆ: - تو ج دخوهزى؟
 كۆ: - ھەيسد پالەيى دخازم،
 ئەزى پى خانوومانى خوه چىكەم.
 شا نزانە ئەو چى دكە كەلا دەممە.

كۆ: - كورق، بىن، بلهزىن،
 هەيسد پالەيى بۆي خانكى كوردا بجەيىن.
 ئەوان دكەر، دەلەزىنە،
 هەيسد پالە بۆي خانكى كوردا دەجانە.

خانكى كوردايى چ جندىيە،
 پېشىپا پالى خوه كەتىيە،
 بېرىپە سەر كەلا دەممىيە.

- ئەز نە دەمد بۇوم،
 بۇومە خايى دەمد.

دگوته ئاپى خودىه:
- نه من گو، ئوي خانى كورمانچ خوهى نەكە -
چىكىر كەلايە، وەكى سەر بقە شەرە،
ئەم نكارن زى بستىين.

شا گو: - عەسکەرى من زەفە،
ئەزى وى، كورى وى تىدا بشەوتىن.
كاغەزەك دنىسى،
بۇي خانكى كوردا دشاند:
" چى تەي كەلتىيە،
كەلا بده منه،
ئەز قولخى بدمە تە،
ناۋىي من بە، خارنا تەبە.

مەممەد بەگى وى كاغەزا دخاند:
حاشا، دو گلىي پىس ژىرا دشاند،
دگو: " كى .. من مەچىتا تەيە،
گو، گون .. من شەيى بەر سەرەتەيە،
من كەلا چىكىرييە -
دەھ سالايە،
ئەم ھەفت براانە،
ھەتا نەيىنە كوشتنى، كەلا نايى دايىنى. "

كاغەز دىكىزە شايى عەجەما،
برازىي وى دگو: " ھەقى تەيە،
چما تە خانكى كوردا ئانى خاي كر،

بۇونا. وەكى وە رند چى كىرىيە، ئەزى وە ھەر يەكى سەد زىرى بدمە وە. شايى
عەجەم پادشاڭى زورە، وى سقى كەلى بده بەر تۆپايدە: وەكى كەلا سەر مندا وى
ھلشىيا، برا سەر وەدا ھلشىيا. وەكى دەوا شا منرا ھەبە، ئەز ئىدى زى سەرفنيازم.
گو، مەممەد بەگ، زووكە ھەقى پالا بىنە بده.
گو: - بافق، تە پېترا بازار نە كىرىيە.

گو: لاوق، من سەرى وى پىنج ماناتى زىر ھەساف كىرىيە رۆزى.
- ئى، گو، بافق، ھەقا پەرى تە ھەنە؟
ئەوى تەزە عەلامى كورى خوه دكر، دگو:
- لاوق، مېشۆكەكى تو ھلدە.
ئەوى دېر زىندانى، كورى وى تەزە چەف پى كەت، گو:
- بافق، ئەف چ خىزىيە؟

گو: - من ئانى جەم شقانەكى، بۇنا خاترى نانەكى، تاسە شىر ئانى.
گو: - بافق، چقا ئىچكى تە زەفە، يانى - چقا دلى تە فرەيە: ئىسال دەھ سالە كەلا
تە ئەم چى دكىن، لى تو رۆزەكى كورى خورا قەنە دگوته كۆ خىزنا تە ھەيە.
ئەوى مېشۆكە زىر تزى دكر، دگو:
- دە بقە بده پالا يە.

ھەقى پالا تەمام ھەساف دكىن، ھەر پالەكى چارسد دكەتە، سەد زىر زى مزگىنیا
وان ددایى. پالە زەف شا دبۇون. پالە بەردان، چوون. مەممۇودى مەلەگانى جەم خوه دھىشتە.
پالا دچوون دەرى دكانا پرتى زەف دستاندن. شەھەللوويا دگو:
- ئەف چ ھەسافە؟

پالا دگو: - ھوون قە پى نەھەسييانە؟ ئىسال ھەيشت سالە ئەم سەر كەلا دەمدە
دەھەقىن، ھەركە مە پىنسىد زىر دستاندە: ئەمى تەزە ھەرنە مالى خوه، ئوسا زى
كىجا دەن كولفەتى خورا.
برازىي شا پى دەھىسيايە،

ئېرۇڭ ئى ئەو گلىنى پىس تەرا دكۆتە،
منەتا خوه تە ناكشىنە.

ئەوى قاسىدى خوه ناڭا شەھەر دخستە:
"شىستى ھەتا بىست سالى گەرەكى تۆپ بقە، ھەرە شەرە".

خانكى كورمانچ سقى رادبوویە:
دۇرَا كەلا وى تەمام گرتىيە،
جيى خلازبۇونى تىدا تونەيە،
دەنگ كەممەد بەگى كورى خوھى،
گۆ: - راقە، لاۋۇ!

دۇرَا كەلا مە شا گرتىيە،
گۆ: - باقۇ، تو شايشا مەكشىنە،
زمىرى مە ھەتا بىست سالايە،
شا تىشىك ھەقا نامىنە.

ھەفت سالا سەر كەلا دەمد ئەو و شايى عەجم دكەنە شەرە.
دكە، ناكە نكارە بىستىنە كەلىيە.

برچىبۇون دكەقە ناڭا ئەھەلىي شا،
زەف كولفەت دچە شكىيات دكە،

دەقى: - ئىسال ھەفت سالە تە مىرى مە بېرىيە،
ئەم نكارن خوه خايىن.

شا فكىمىش دبۇو، دكۆ:
- برا عەسکەرئى من پارا بىكشە بىيە.

مەحمود مەلەگانى خانى كوردا دخەيدە،
ئەوى كاغەزەك دىقىسى،

دكۆتە شايى، دكۆ:
"قەواتا خانكى كوردا زەفە،
تونكارى كەلا ئى بىستىنى.
ھەفت سالى دنى ئى شەر بە -
تالاشا وى نىنە.

وەكى جىكى تەرا بىيڭم،
تى خانكى كوردا كەلى رەھت ئى بىستىنى:
ئاڭا وى تى چىاپى ئۆرىنە،
بىنى عەردە كارىز كرييە،
ئاف ئانىيە كەلىيە.
وەكى بىن ئاف بىmine،
وى تەسلىمى تە بقە".
ئەوى كاغەز تىرى دا،
شەف داۋىت ناف عەسکەرئى شا.

نافەرەكى شا ھلایە،
كاغەز دە خاندى:
مزگىن دكەت ناڭا عەسکەرئى وى،
ددا دەستى شايە.
شا خوه - خوه سەر تەختى خوه پەيا دبۇو،
دچوو سەر چىاپى ئۆرىنە -
ئۇسا زى گلى راست بۇو:
ئاف ددا قەتاندى.

سقى مەممۇدى مەلەگانى رابۇو - ئاف تونەيە.
خەيدا وى سەر چىيە؟
سەھەتكى دەرنگ گەھىشتىيە خارنى،

خارن ژىرا نەمایە:

ئەو رەقىيە، چۈويە ناڭ عەسکەرلى شايە.

شا گۆ: - كورق، تە چما كاغەز شاندۇيە،

عائىلخا تە هىنك بwoo، چىيە؟

گۆ: - ئايىلخا من زەف بwoo،

مەھى سەد زىرىزەر بwoo.

گۆ: - لى تە چما ئەو كاغەز دشاندە؟

گۆ: - ئەز خەيىدى بومۇ.

شا گۆ: - بۇنا چ بwoo؟

- سەھەتكى دەرەنگ گەھىشتمە خارنى، خارنا من نەھىشتە.

گۆ: - ئەز نكارم قاسى وي عائىلخى بدمە تە، تە بۇنا گلىكى ئەف خەبەر ئانى سەرلى وىيا، تى ئوسا ژى بىنى سەرلى من.

مەممۇودى مەلەگانى دكوشتە.

خانى كوردا رابوویه -

ئاقا وى تونەيە،

گۆ: - دايى، دوعاكى بخازە خارىيە،

برا بارانەك ببارە قودرەتىيە -

ئاف بانى خىنيدا بى خارىيە،

پى بكن فەرزەك - دودو نمىزە،

ئەبەباتا خارىيە،

ھۇونى ھەرن بەر شۇورى خەزىتىيە.

گۆ: - دە راڭ، راڭ، مەممەد بەگى من،

مەممەد بەگى من، مال راڭ!

مەممەد بەگى من مال رابوو:

شۇورل ناڭى چارتا بwoo،
قەمە پشتى ها ل با بwoo،
ئەوى پىنسىد مىر دكوشتە،
پىلە خۇونى ئەو دشۇوشتە.

گۆ: - دە راڭ، راڭ، ئووسق بەگى من،
ئووسق بەگى من، مال راڭ!
ئووسق بەگى من مال رابوو،
شۇورل ناڭى چارتا بwoo،
قەمە پشتى ها ل با بwoo،
ئەوى شىنسىد مىر دكوشتە،
پىلە خۇونى ئەو دشۇوشتە.

گۆ: - راڭ، راڭ، تاھار بەگى من،
تاھار بەگى من مال راڭ!
تاھار بەگى من مال رابوو،
شۇورل ناڭى چارتا بwoo،
قەمە ل پشتى ها ل با بwoo،
ئەوى ھېسىد مىر دكوشتە،
پىلە خۇونى ئەو دشۇوشتە.

گۆ: - دە راڭ، راڭ، دورسىم بەگى من،
دورسىم بەگى من مال راڭ!
دورسىم بەگى من مال رابوو:
شۇورل ناڭى چارتا بwoo،
قەمە پشتى ها ل با بwoo -

ئەوی نەھسەد مىر دكوشته.

گۆ: - دە راۋە، راۋە، عەلى بەگى من،
عەلى بەگى من مال راۋە!
عەلى بەگى من مال رابۇو:
شۇور ل نافى چارتا بۇو،
قەمە ل پېشتى ل بابۇو،
ئەوی هەزار مىر دكوشته،
پىلائى خۇونى ئەو دشوشتە.

گۆ: - دە راۋە، راۋە، بىنیامىن بەگى من،
بىنیامىن بەگى من مال راۋە!
بىنیامىن بەگى من مال رابۇو،
شۇور ل نافى چارتا بۇو،
قەمە ل پېشتى ھا ل با بۇو:
ئەوی هەزار پىنسىد مىر دكوشته،
پىلائى خۇونى ئەو دشوشتە.

گۆ: - خانكى من دە راۋە،
مالا تە خراف بە،
ئانىنە كۆكا ھەفت براڭە.

ژنا مەممەد بەگى دكوتە،
دكوت: توپى بکشىننە بانى كەلى ۋۇرىنە،
قاسىدەكى بشىنەم پەي شىخ شەلالدىنە،
بىزە كورمانجى تە كەتنە دەرىيکى تەنگە.

ئەو قاسىد كاغز دېرە.

دەتات عەسکەرى شىخ شەلالدىنە.

خانكى چەنگۈزىرىن ھەفت رۆزى
پەي كورا دكىرە شەرە.

ئەو ھونورى ژنا مەممەد بەگە:
ئەوى دكوشت دو ھەزار مىرە،
پىلائى خۇونى ئەو دېرە.

ژنا مەممەد بەگى دكوت خاسىيە خوھ، دكوت:
- ئەزىز بەر روحى تە بدەم،
ئەم توجارا ناكەقىن دەستى شايىھەما.

ئى chiarى مزگىنى دەتە كەلييە،
خوھ پىرا دكىهاند عەسکەرى شىخ شەلالدىنە.
ئەوى دقه لاند كۆكا عەسکەرى شايىھە:

ھەرچىكا چووکە دمايە،
ئەۋىزى دكىر سەر ئائىنا دىنى خۇويە،
ناف دادانى بانگ و سەدايە.

پاشى ھلددە دفە ژنا مەممەد بەگىيە،
وھكى شا نكاربۇو كەلا بىستاندا ژنەكىيە،
كوتاسى تەمام بۇونا وييە.

ژنا مەممەد بەگى دوھالا بۇويە، دچە مالا باۋى خوھ، ھەفت مال ژى چى دفە. ئەو
ھەفت مال دكارە دنى تەمام كوتا بکە، دكارە ئازا ژى بکە. ھەفت مال دمىنە و دمىنە.
كەلا ديسا دەستى كورمانجادا دمىنە: كورى مەممەد بەگى ديسا تى سەر كەلى،
كەلا دەستى واندا ما.
ئيدا ئەوه.

٤. دەم

شفانى ". چوو، دينا خوه دايى، وهكى شفان رازايه: شيرى خوه دوتىيە، هەقانا خوه دايى سەر دېڭ، بلوورا خوه ژوردا دايى سەر. گۆ: " خادى زانە، ئەز دەنگ لى ناكم، رېنجبەرە، وەستىيايە، برا خوه - خوه رابە ". كىيلەكى روونشت، دينا خوه دايى، وهكى مىيشەك ژ پۆزى شفین دەركەت. كەفرەك پېشىپەر بۇو، ژ قولًا بلوورىرا چوو كەتە ھوندورى كىيىر. لەزەكى سەكىنى، دينا خوه دايى، ديسا ئەو مىش ژ بنى كىيىر دەركەت، قولًا بلوورىرا ھات كەتە پۆزى شفین. شفان رابۇو سەر خوه، گۆ:

- پە، من چ خەونەك دى!

خان گۆ: - خادى خىركە، تە چاوا دى؟

گۆ: - من خەون دى، ئەز سەر بەرا سېپىرا، پرا ھەفت چەقىرا چۈم كەتم ناشا مالى ھانۇن و قانۇن.

خان خاپاند، گۆ: - كۈرۈق، گۆ، مالا تە ئاشا بە، ئەشا، گۆ، خەونەرۆزكە تە منرا گۆ، كەسپىرا گلى نەكە، وى تە بىكەن.

ئەوي رابۇو پەزى خوه راڭر، خان ژى رەققىي خوه تەرقاند.

خانرا دەركەت جەردەكە گاران، ئەقى جەردەي رەققىي وى تەرقاند.

خان پارا پەي جەردەي كەت، مەريك ژ جەردەي گرت، چەك و سىلەحى وى ھلدا: پېنچى مىر جەردەي كوشت، پېنچى ئاخترىمە ئانى، لى ملەكى خان فېرى.

خان ئەو رەقق ئاخترىماقا تانى ھەياتا شا. شا سبى زۇو رابۇو، دينا خوه دايى، عەجىيەكە گاران، گۆ:

- كۈرۈق، ئەف چ تەقايى، چ عەجىيە؟

شا خان ناس نەكىر، خان وىدىرەي ژىرا سۆند خار، گۆ:

- سەرئى شايى، باشقى شايى،

- ئەز خانى رەققچىي تەمە -

من رەققىي تە دەرقاندن،

چىا و بانىيىدا كەپاندىن،

منرا دەركەت جەردەكە گاران،

وى جەردەي رەققىي تە تەرقاندىن.

ها ب خورمىنە،

ب خورمىنە،

ئەو قىست راستە، قە دەرەو نىنە،

قسەتا خانى چەنگزىرىنە.

خان ئىتىمىي دەرۆ - دەرۆ،

چوو جەم شايى قەجەرۆ،

دابۇو كىر و كەمبەرۆ

خان سەقەكتى زۇو رابۇو:

قەستا دىوانا شا كربۇو،

شا دىوانى دەركەتبۇو.

گۆ: - ھەرى خانق، تە مراز چىيە؟

قاوهچىا ئۆدىي ژى خەستىيە،

ھەفت سالا بۇو قاوهچىيە.

وهختا ھەفت سالى وى تەمام بۇون، گۆت كۆ: " بەسە، وهكى ئەز ھاقا وەخت قاوهچىيمە ".

خان سېھكى زۇو رابۇوبۇو:

قەستا دىوانا شا كربۇو،

شا دىوانى دەركەتبۇو،

گۆ: - ھەرى خانق، تە مراز چىيە؟

رەققچىا ھەسپا ژى خەستىيە.

ئەوي ھەفت سالا ھەسپ چىراندىن. رۆزەكى ھەسپى خوه بىر دەشى بەرى، دينا خوه دايى وى كەرى پەز وى دەرىيە، گۆ: " خادى زانە، ئەزى لەزەكى ھەرم جەم وى

ئەز پارا پەی جەردى كەتم،
من مەريك ژ جەردى گرت،
چەك و سيلحى وى هلدا،
پىنجى مىر جەردى كوشت،
پىنجى ئاخترمه ئانى،
ملەكى خانى تە فرى.

شا وى چاخى ناس كر، وهكى خانه، خولامارا كۆ:

- كورق، بكن، بلەزىن،
قورسى زىرا مال دەريين،
ناڤ لهگانا بھەلين،
ملەكى خانى منرا زىر بکشىن.

ملەكى زىر زىرا چى كرن، ئوسا ھزكرنا خادى ھېبوو، وهكى خون و گۆشت ملى
ويدا هات.

شا دينا خوه دايى، وهكى خان مىرەكى چىيە، كۆ:
- خان، گۆ، تو بقە قرسەردار، دەست تالان - تۈۋەناناكا بىنە.
ئەو ھفت سالا بwoo قرسەردار. ج مىرىنى چى دەستى خوه بەر خوه ھلدداد، دانى
دگىهاندە خوه. ھەفت سالى وى تەمام بونۇن، وهكى قرسەردار بooو، رۆزەكى گۆ:
" مالا من خراف نەبوبىق، من شقان خاپاند، ئەز ژى قە سەر وى كەفرىدا نەچۈوم،
چكا ج ھېيە، ج تونە؟ "

خان سقى زوو رابوو،
قەستا ديوانا شا كربوو،
شا ديوانى دەركەتبىوو،
گۆ: - ھەرى خانق، تە مراز چىيە؟

گۆ: - شا، گۆ، هنە خالى بده من، وهكى ئەز خوهرا بكم ستار، ئافايى.
شا گۆ: - سەرئى شايى، بافقى شايى،

ئەز نادمه تە قەدەرا چەرمى گايى،
وهكى تو خوهرا بكى ستار - ئافايى،
ئۇرتا خوه، تە ناكم تو گىزايى.

خان دېيىشە: - سەرئى شايى، بافقى شايى،
توبى بدى من قەدەرا چەرمى گايى،
كەفر ل كەفر ناكم زىدەسى،
ئۇرتا خوه، تە ناكم گىزايى.

شا گۆ: - كورق، ھەرن وەكە قەدەرا چەرمى گاكى خالىي بدنى، برا خوهرا بكە
ئافايى.

چەرمى گايى، چەرمى گايى،
چەرمى گايى سۆرى پىلە،
ھوروك - ھوروك كر دوهىلە،
گرتىيە راست و مەھىلە.

ئوسا كر دوهىل، وهكى قولپا دەرزىغا دەرباز بooو. بر چوو چارنكالى وى كەفرى
دۇرى دا گەراندىن، قىيمىش نەبوبو، وهكى سەرئى وى گرىيە، ئانى سەرئى وى دا سەر
ھەف، مخەك تىدا كوتا.

خان سقەكى زوو رابوو:
قەستا ديوانا شا كربوو.
شا ديوانى دەركەتبىوو،

گۆ: - ھەرى خانق، تە مراز چىيە؟
خان سىيىد پالە ژى خاستىيە.

شا گۆ: - كورق، بكن، بلەزىن،
سىيىد پالەيى منرا بىنە،
سەر خانى كوردادا بشىن.

خانی کوردا چ جندییه،
پیشیا سیسید پاله‌بی که‌تییه،
سه‌ر که‌لا ددم په‌یا ببوویه.

لیخست رکنی که‌لی کولا. وختا کوت‌ه‌مام رکنی که‌لی کولا، که‌تنه نافا زیر و
زیف. خان گو: " مala من خراف نه‌بوویق، ئەقى سقى
ھەرن گلیی من بکن ". رابوو سه‌رئ وی سیسید پاله‌بی ژیکر، ئاقیتە رکنی که‌لی،
تەنی مەریک ژئی هشت.
ناقى وی مەمودى مەله‌کانی:

پرزا بی سه‌رئ زمانی،
ئاخرا وی رۆزه‌کى بقە بايسزى مala خانی.
دیبا خان خانرا گو، گو:

- کورق، لاوق، گو، تە گونى وی سیسید پاله‌بی كرييە ستوكورا خوه، تە تەنی ئەقا
مەريي هانا هشتىيە، ئەو خوه نە بۆخى ژنا تەيە؟
خان گو: - دايى، وەكى، گو، ئەقا کەلی چىنەكە، كەسە نكارە چىكە.

گو: - دە تو زانى، لاوق، وەلە نە ئوسانە، وەكى تو دېتىزى - برا ئوسا بە.

خان سقەكى زۇو رابوو:
قەستا دیوانا شا كربوو،
شا دیوانى دەركەتبۇو،

گو: - ھەرى خانق، تە مراز چىيە؟

خان شاهرا سۆند خار، گو:
- ئەو پالى تە دوه دايى،
گو، قەت تو خەفات منرا نەكرن،
تەمام، گو، رەقىن - چۈونە مالى خوه.

شا گو: - كورق، بکن، بلەزىن،

پینسد پاله‌بی منرا بىن،
سەر خانی کوردادا بشىن.

خانی کوردا چ جندیيە:

پیشیا پینسد پاله‌بی کەتىيە،
سەر کەلا ددمى په‌یا ببوویه.

ھەفت سالا کەلا چىكە: رۆزى دو كەفر دادانى، زىچىك دەه‌لاند بەرى ئۆرتى ددا.
وختا ھەفت سالى وى تەمام بۇون، كەلا وى ژى تەمام بۇو. رابوو ھەفسەت تۆپ -
تەنگ ئانى ھات، دا دەستى وى پینسد پاله‌بى.

گوت: - رۆزه‌کى وى سەر قى كەلی بقە شهر، وەكى ھەلداشە، برا ھەما ئيرۇدا
ھلشە.

خان چوو كەته ھوندور. ئەوی پینسد پاله‌بى ئەو تۆپ - تەنگ ھەقرا دايى.
ئاقاسى دەنگى وى ھوندوردا كەش دبۇو: ھەسافى چىلىق بارانى، چاوا كريشەكىكە.
ئەوی رابوو ئەو پینسد پاله تەمام خەلات كر - ھەرى يەكى كۆدە زىر ھەقى وان دايى،
ئىزىنا پالا دا، پالە ھەرنە مالىد خوه.

پالە ھاتن دەركەتن شەھەرى شا، خودرا بازار كرن. ئەو ھەفت سالى وان بۇو
وەكى ژن، زارى خوه نەدىتىبۇون، بۇنا مala خوه ھوور - موور دكرين. جاۋ دانە شا،
گو:

- پالە ھاتنە كەتنە ناف شەھەرى تە، ناف شەھەرى تەدا بۇو خەلابى.

شا رابوو خەليفە شاند جەم سەرکارى پالا. چوو گوت:

- كورق، وە خەلابى كرە نافا شەھەرى مە، دەرىن ھەرن.

سەرکارى پالا گو: - دەولەت خادى، گو، سەرئ خانى چەنگزىرین. ئىسال ھەفت
سالى مەيە، وەكى ئەم ژىرا دخەقىن، كەلی چى دكىن. ھەرى يەكى مە، ھەقى مە كۆدە
زىر دايىه.

خەليفە گو: - كورق، گو، ھەيا دوه نا پىر ژى خان رەفقچىي شا بۇو، ئىڭار كورا
بۇو خانى چەنگزىرین؟

خەلیفە چوو جەم شا، گۆ:

- شا، حال و ھەوالى پالا ئەف. راھە کاغەزەكى بنقىيىسە خانرا ب گەف و گور،
وھكى شەرى وى تەرا تونە، وى كاغەزا تە ھلەد.

شا رابوو كاغەزەك نقىيىسى ب گەف و گور، دا دەستى دو قاسدا، شاند خانرا.
وھختا قاسد كاغەز بىر، چۈونە كەلى، خان دينا خوه دايىدا، وھكى قاسدى شا و
كاغەزا شايە. بەر رابوو، كاغەز دانى سەر سەرخوھ. لى وھختا كاغەز خوھند، دينا
خوه دايى - عەجييھەكە رەشە، وھكى زېرا گەف و گور كاغەزدا نقىيىيە. رابوو
كاغەزا وى قەلاشت، ملەكى قاسدى وى ژى كر، چەقىي يەكى ژى دەرخست- سەر
شادا ۋەرىكىر.

ۋىدا تى قاسدى كۆرە،

حالى خودا پۆرە - پۆرە،

دەقى: - حوكىمى قى خانى چقا زۆرە.

ۋىدا تى قاسدى قۆيە:

حالى خودا كۆتە - كۆتە،

دەقى: - حوكىمى قى خانى دل جەگەر ئى من دىسوتە.

هاتنه جەم شا. شا دينا خوه دايى - عەجييھەكە رەش. شا رابوو دەفا ھەوارى
خست، عەسكەر تۆپ كر، تۆپ - جەبرخانە، چوو سەر كەلا خان شەر. ئىقشاردا دۆرا
كەلى چارنکال گرتەن.

كۈرى خان رابوو سقى دينا خوه دايى، عەجييھەكە رەش، هات گۆ:

- باقۇ، ھەسافى سىتەير - پەيرى عەزمانا ھەيە،

ھەسافى كەفر - كۈچكە ھەيە،

ھەسافى قوش - قالا ھەيە -

ھەسافى عەسكەر، تۆپ جەبرخانا تونە،
دۆرا كەلا مە گرتەن.

خان گۆ: - لاوق، ئەو ھەيە بازركانە:

باچەكە باقىي تە سەر وانە:

ھەرگى دانە، خوه وى دانە،

ھەرگى نەدانە، وان و باقىي تە ل ھەف دانە.

وانا وىدەرى ھەفت سالا كرە شەر سەر كەلى. عەسكەر ئى خان ھوندورى كەلىدا
بۇو، يى شا راستى بۇو. خان لېدەخست، عەسكەر ئى شا قىر دىك. شا دينا خوه دايى
- بۆشە، كۆكاكە عەسكەر ئى هات، عەمەر كر، وھكى سقەتى سەر كەلى بىشىن
ھەپن.

پېرەكى بەھىىست، وھكى عەسكەر ئى شا وى سەر كەلى بىشە. رابوو چ كر؟
چارشەقەك خوه وەر كر، دىلەك دۆت، قاتخ ھافىيەن كر، چوو كەلى.

خان گۆ: - پېرىي، تە خىرە؟

گۆ: - خان، توپىي چ بدى من، وھكى عەسكەر سقى سەر كەلا تە بىمە كىشاندىنى؟
گۆ: پېرىي، بەر دەستى خادى ئاد بە: وھكى عەسكەر سقى سەر كەلا من بىشە،
ئەزىز بەرامبەرى تە زېرا بىشىيەن بىمە تە.

پېرىي رابوو كلس شەوتاند، تەمز ھىئرا، ئانى هات برجى كەلىدا بىر چوو قالا كر.
كۈوبىي قاتخ ھلدا، چارشەقەك خوه وار كر، چوو ناف عەسكەر ئى شا. عەسكەر دا
پېشىيە، گۆ:
- پېرىي، ئەو چىيە؟
گۆ: - قاتخە!

گۆ: - پېرىي، كەلا و قاتخ؟ ئىسال ھەفت سالى مەيە ئەم سەر شەر دىك، ئەو
چاوانە؟

- ما، مالا وھ ئاقابە، ھوندورى كەلىدا مېرگ ھەنە، زەقى ھەنە، چاپىر ھەنە...
- پاڭ، پېرىي، لى ئەۋى ئان چ بۇو، تە ئانى برجى كەلىدا ۋالا كر؟
گۆ: - ئەو ژى ئارى بىنى كەوارا بۇو: مە ئارى تەزە ھىئرا، بىنى كەوارا من تەمز كر،
ئانى هات وىدەرى ۋالا كر.

وىدەرى جاڭ دانە شا، وھكى: " حال و ھەوالى پېرىي ئەقە، وادقىيەز ". شا دينا
خوه دايى، وھكى ب سۆزى پېرىي، گۇتنى پېرىي، ئەو ھەفت سالا سەر شەر دىك، وھكى

شا گو: - كورق، تو ج كيرى وي هاتى، ما تو كىرى من بىي؟ - گوتە تۆپچيا، گو
- مەمۇدى مەلەكانى دەقى تۆپىقا كن.

مەمۇدى مەلەكانى ئانين دەقى تۆپىقا گريدان، ئاقيتن برجا كەلى، كوشتن، گو: " تو ج كيرى وي هاتى، ج كيرى مە بىي؟ ".

شا رابوو، عەمر كر، عەسکەر شاند، دەفه - دەلول شاندن سەر وي چىايى، وەكى ئاڭا كەلا خان دهات، ئاڭ بىرين، ئەف دەفه - دەلول تەمام شەرچى كر، خۇونا وييا كاناتا يىدا هات.

كورى خان سقى زوو رابوو، چوو صارىجخانا، وەكى نمىزى بىك، دينا خوه دايىدا، وەكى ئاڭ تونه: صارىجخانادا خون بىويي جەگەر، سەكىنې، هات ۋەگەريما مالى، گوتە خان، گو:

- خان، حال و ھەوالى صارىجخانى مە بىو ئەف.
خان گو: كورق، بېيىن مەمۇدى مەلەكانى كويىه؟

گەريان، مەمۇدى مەلەكانى نە دىتن. دىيىا وي ژىرا گوت: - خان، من تەرا نەدگوت، مەمۇدى مەلەكانى وي بىه بايسى مالا تە؟ خان گوتە دىيىا خوه، گو: - تو راڭ دوكى خادى بخوهز، بەلكى بارانەك ببارە، صارىجخانا مە خۇونى تەمز بە: سقى ئەم نمىز بىن، دەستە شۇورى دەرىنە شەر. دىيىا وي دوا خادى خوهست: عەمرى خادى ئوسا حز كر، وەكى بارانەك ئوسا بارى، ئەو خۇون تەمام صارىجخانا كشىا - دەركەت، دەوسا وي خۇونى ئاڭ كەتە صارىجخانا.

سقى رابوون، نمىزى خوه كرن، گازى خادى كرن. دىيىا خان خانرا گوت:
- كورق، لاوق، گو، نە ئىسلام ھەيە؟ راڭە كاغەزەكى بنقىسى ئىسلامىرا بشىنە، وەكى ئىسلام ھەواربىيا مە بىن.

خان رابوو كاغەز نقىسى، مەلەكى تۆپال ھەبوو، دا وي مەلەبىي، سەر ئىسلامىدا شاند. ب زارانى ژىرا گو، وەكى كاغەزى تو ژىرا زوو بىنى، چكا جاڭا وان چىيە منزا. مەلە كاغەز بر گىهاندە ئىسلامى. ئىسلامى كاغەزىدا نقىسى، وەكى - "ھەفت رۆژا بەر خوه بىدە، رۆژا ھەيشتا ئەمى خوه تەرا بگەين". ئوسا ژى زارانى مەلەرا

ھەفت سالى دىنى ژى شەر كە، تو ئالتكىرنا خان تونه - عەمر كر سەر عەسکەر، ورکى سقى سەر كەلى بىشە.

مەمۇدى مەلەكانى،
پىز بى سەرى زمانى،
ئاڭر وي رۆزەكى بىه بايسى مالا خانى.
ئىشارى دەرەنگ ھات، ھەيا ھات - خولاما نان خاربىو، خانمى نان ژىرا ئانى، بەر كەپىا، گو:

- مەمۇد، تو دەرەنگ بوبىي، خولاما نان خاربىي، شىغا تە كىيماسىيە، ئەزى سقى زوو راڭم، تەشتىيا تە حازر كم.
مەمۇدى مەلەكانى گو: - ھا - ھا پى ھاتى، تو زانى، وەكى سقى عەسکەرلى سەر كەلى بىشە، لەما تە شىغا من كىيم ھشتىيە.

رۆزى - ھەقى مەمۇدى مەلەكانى كۆدە زىر بوبىي، كنجى وي وەكە يى خانى بوبىي - زىنلى ژى مينا يى خان بوبىي. مەمۇدى مەلەكانى رابوو چوو جىي خوه، روونشت كاغەزەك نقىسى شاھرا، وەكى "ئىسال ھەفت سالە، وەكى تو شەر دىكى، تو ھەفت سالى مايىن ژى پىرا شەر كى، توجارا تو نكارى ئالتكى. ھەيا ژ سەرى فلان چىايى ئاڭ تى ھوندورى كەلى، كەنگى تە ئەو ئاڭ بىرى، پاشى توبى ئالتكى ". مەمۇدى مەلەكانى رابوو كاغەزەز خوه سەرى تىرى خىست، ئاقيتە ناڭا عەسکەرلى شا. مەمۇد ژى خوه پەي كاغەزى خوه ئاقيت، جوو.
شا كاغەز خوهند، گوتە خولاما: - كورق، گو خايى قى كاغەزى؟

گازى مەمۇدى مەلەكانى كرن. شا گو:
- كورق، گو، كىيماسىيە وي مېركى تەرا چ بوبىي، تە ئەقا يەكا سېرى كر؟

دللى شا بەر خان دەرنەدكەت، لى عەسکەرلى وي بەھىستىبوو: كورى خەلقى بوبىي، تشتى ئوسا قەبۈول نەكىرن، شا ژى نكاربوبۇ ۋەشارتا كاغەز. لى پرسى گو: - كورق، مەمۇدى مەلەكانى، هلبە كىيم قولخىا وي تەرا چ بوبىي؟

گو: - سەرى شاكم، ھەسپى من يى وي رىندر بوبىي، رۆزى كۆدە زىر ھەقى من بوبىي. ئىشارى، گو، ئەز دەرەنگ ھاتم، شىغا من هندك بوبىي، بۇنا شىغا خوه من ئەف كاغەز تەرا نقىسى.

گوت:

- برا هفت رۆژا بەر خوه بده، ئەمى رۆژا ھېشتا خوه پىرا بگەين.
مەلە ۋەگەريما ھات. ئىدا ئىقشار بۇو: دەرى كەلى دادايى بۇو. بەر دەرى كەلى رازا،
كاغەز ژى بەر سەرى ويدا بۇو.

ھەساسى شا دىگەريان، هاتن دينا خوه دانى، وەكى مەريك بەر دەرى كەلى
رازايە. پەرى كاغەزى بەر سەرى ويرا سپى دكر. كاغەز دەرسىتىن، نەيىرین، وەكى
ئىمداش ژ ئىسلامى خوهستىيە. ئىسلامى جافا وى دايى، گۆتىيە، وەكى "ھفت رۆژا
بەر خوه بده، رۆژا ھېشتا مە خوه تەرا گىيەند". ھەساسى شا وى كاغەزى
دەقلەيشن، دەوسا وى كاغەزى پەكە دەن دەنىيىسەن: "خان، ھەفت سالا بەر خوه بده،
سالا ھېشتا مە خوه تەرا گىيەند" و جارەكە دەنى وى كاغەزى دكەن بەر سەرى
مەلە، لېدىن دچن.

سەقى دەرى كەلى قەدقە، مەلە دچە ھوندۇرى كەلى. خان تى پىشىيى:

- ھا، مەلە، گىى، زارانى بىزە، چى ئىسلامى قە چ گوت؟

گۇ: - خان، گۆتىيە، برا ھەفت رۆژا بەر خوه بده، رۆژا ھېشتا مە خوه پىرا
گىيەند.

كاشا خان كاغەز قەكر، دينا خوه دايى، وەكى عەجىيەكە رەش، ئىسلامى تىدا
نەقىسىيە: "ھەفت سالا بەر خوه بده، سالا ھېشتا ئەمى خوه تەرا بگەين".

خان گۇ: - مالا وان خراف بە، ئەزى ب ئافا بارانى چاوا ھەفت سالا شەر بكم،
وەكى ئەو سالا ھېشتا خوه منرا بگەينە؟ گۇ، ئەم دەستە شورەرن شەپى دىمىن.

ھا رابوو، رابوو، رابوو،
خانى چەنگىزىيەن رابوو،
پەنجەرى راوهستا بۇو،
سەيلەنگىزىيەن رابوو،
چەف رەنگى كورا مابۇو،
ھا رابوو، رابوو، رابوو،

خان عەقدەلە رابوو،
پەنجەرى راوهستا بۇو،
سەيلەنگىزىيەن رابوو،
چەف رەنگى سەتىيا مابۇو.

گۇ: - سەتىينق، ھا سەتىينق،
پاشى مە گلى - گۆتن ل كىنقا؟
سەتىيا سۆند خار: فينچانى ژەرى گرتتە خوه، كىرىچ چىتمەقا، گۇ
- وەختا وەكى ھوون بىنە كوشتنى، ئەمى ۋى ژەرى بخون، ۋى كىرىچ ژى خوه خن.
ئىزڭىز خان ژ كەلى دەركەتن، شا دينا خوه دايى، وەكى خان كورافا ژ كەلى
دەركەتن. شا رابوو كاغەز نەقىسىي: "خان، گۇ، ئەقى كاغەزا من ھلدە، بقە
دەستدىايى من، دىسا كەلا خوددا رۇونى مىنا بەرى". كورىخان، خان عەقدەلە
كەھىشتە كاغەز، كاغەز قەلاشت، ئاقىت. خان ژىرا گۇ:

- كورىخان، لاوق، تە چرا ئوسا كر؟
گۇ: - باقۇ، كورىخان، مىر دەقىيەن:
نە ھەسپەكم، تە ئەخوهى كرمە،
نە بەرانەكم، كۆزى كرمە،
كورىخان - مىر دەقىيەن،
رۆزى ئۆخرمى گران كوشتنى نافكىن.

رابوو، چوون. خان عەقدەلە ھەردو برى خوهشا چوونە مىغانىيَا خەلیفە. خان چوو
مىغانىيَا شا.

شۇورى خەلیفە ژ قاۋىي كشىا بۇو، خەزا دخاست. خان عەقدەلە خوه خەلیفەر
گوت:

- ھەلا چى كاشىا شۇورى تە چاوانە، چاوا دېرى؟
خەلیفە شۇور دا خان عەقدەلە و پىرا - پىرا پۆشمان بۇو.
گۇ: - خەلیفە، شۇورى تە چى؟

گۆ: - تىرا وي برووسكىيە،
خوه - خوه تەمام دەرزىيە.

خان عەقىلە گۆ:

- خەلەيفە، ها خەلەيفە،

تو بدى من سەد تۆپ قەدىفە،
توجار ناگرە، ئەوتەگلىفە.

وېدەرى خان عەقىلە لىختى سەرى خەلەيفە فەراند. جاڭ دانە شا، وەكى كورى
خان خەلەيفە كوشتن.

ھەيا كورى خانى چەنگزىرىن گەيىشتنە باقى - ملەكى باقى وانا، لىنگەكى باقى
وانا فەرى. كورا كاۋانىي خوه جىيازى باقى دانى، سەر شەر كرن. خان گۆ:
- عەقىلە، شۇور بىكشىنە ژ كالىنە،
برا بېرە ھەسپ و خودىنە.

ۋى فۇرمى ھەقىدو قىر كرن: خان، كور و خولامافا هاتن كوشتن. بۇوكى خان
ھەرچى خوه كوشتن - ھەمى كوشتن. يەك ژى دوحالا بۇو، خوه برجى كەلىدا ئاپىت.
ئۇسا عىزىزنا خادى ھېبۇو، با كەته داوا دىرى وېتىا: ھېدى، نەرم هاتە عەردى. تىشتە
پى نەھات.

شا رابۇو چوو كەلى ھەسکەرە خوهقا، ھەرچى ھەسکەرە ماين.
بىنى كەلا خاندا ھېبۇو گۆزەكە بارووتى. دىيَا خان تەختە قول كريپۇو، قەلنا خوه
زۇردا دابۇو سەر قولى، چخارا خوه دىكشاند، گۆ: " وەختا ھەسکەرە شا بى تىزە
ھوندور بقە، ئەزى ۋى ئاگرى باقىم ناڭا بارووتى، برا گشك پىرا قر بىن ". شا هاتە
ھوندورى كەلى ھەسکەرە خوهقا. كاغەز نېمىسى دىيَا خانرا، گۆ: " وەرە ئەقى
كاغەزا من ھلدە بقە دەسىايى من، بۇوكەك تە ژى مايە - دوحالايم، مال سەر زىكى
ڇنا ژى شىنە.

دىيَا خان گۆ: - كافر، گۆ، پاشى ۋان كورا، ۋان بۇوكا، ۋان خولاما، تەزە
سەرانتىپيران ئەز بىم كافر بقە؟
ئاگرى چخارا خوه وەلگەراند قولكىرا ناڭا بارووتى. ھەچى ھەسکەرە شايى

مابۇو، ئەو ژى وېدەرى تەمام ھاتە قىرى.
كۆتىنا كۆتىيا، چاوا دېيىن، ھەيا رۆژا ئىرۇپىن سىلسەتا وىن بۇوكى كورەك دەھ
سەر وى كەلى شەر دكە.
ئىدا ئەو بۇو، كوتا بۇو.

۵. خان نەدم

جارەک جارا رەمە ل دى و باشى حازر گوھىرا.

ھەبۇ مەرقەكى، كورى برايى وى. ئەو لاوك ھەبۇ دەھ سالى. ئاپى وى چوو سەرى سېنى با سۆلۈرۈو. سۆلم ژىرا درووت. سەرى سېنى كورك شاند با بەرخا، با كارا. ئىشارى كۆھات- سۆلا وى قەتىا بۇ: بن چاروخ ئافىتبوو سەر ملى خوه. هات. ئىشارى ئاپى وى گۆ:

- لاوق، تە سەرى سېنى چاروخ كرييە پىي خوه،

ئىشارى مايە رووبي چاروخە ...

گۆ: - ئاپق، كارا بەلى ھىشىنە،
روھ و گيانى من دستىنە.

ئاپق چرا ۋىختى،

بەر ب كۆزىغا دچوويم،

نەيرى كىورىشىك، رووفى ناقا كۆزى مەلسى،

پر ئەجىقى گران دىگرتى.

گۆ: - ئەقى ئەق گور، هرج، كىورىشىك

تەقى بەرخا ھەواندىيە،

چاروخى رووبي وى قەتاندىيە،

وى عەجىقى گران بىنە سەرى من.

رابۇو سەرى سېنى ملى خانق ژىكىيە،

خانق تەركە دنى دبۇويە.

پايز چوو، زقستانە،

سەرى خانق كەتىيە خاخ و گىزىيە گرانە.

خانق تەركە دنى دبۇويە،

چوول با خەليف شان مىڭان بۇويە.

- خانق بىرىن، بىن بەر سۇولىنى بەرخانە، -

وەختەكى خانق كرن بەر سۇولىنى مىيانە.

خانق ژ وىدەرى تەركە سەلايى دنى بۇويە:

با خەليف شان دەھرە،

چوو جەم شايى عەجەم بۇو مىغانە،

ل وىدەرى خانق دىگرن دىن بەر سۇولىنا مىيانە.

چەند سال شقانى دكە،

دىگرن دىن با رەقى ھەسپانە.

خانق ل وىدەرى ژى ھەسپا خوهى دكە،

دىن با بۆشى دەقانە.

ئەسحاقا لىخست، تالانى شايى عەجەم بىرىيە،

تالانى شايى عەجەم فەگەراند، ئانى بەر دىرىيە.

شايى عەجەم چەق ل خانقى خولام كەتىيە،

خانق ب ملک بۇويە،

شايى عەجەم زىرى خوه ھەلاندىيە -

ملک زىرىن ژ خانقرا چى كىيە:

ژ وى رۆزى ھەتا ئىرۇ ژىرا خانى چەنگىزىرين گۆتىيە.

شايى عەجەم وى وەكە كورى خوه حەساب كىيە:

ژ خودرا چوويم راڭ و نىچىر كىيە.

رۆكى چوويم ل سەر كانىي:

شقانەك ل سەر كانىي رازايە،

شقان كۆدەك شىر دەتىيە،

ل بەر خوه دانىيە.
 ئەو شقان بلوورقان بۇويە،
 بلوور ل سەر كۆدا شير بۇويە.
 مىشەك ژپۆزى شقان دەركەتىيە،
 قول ب قولى بلوورى بەھورىيە،
 سەر بەرا سې بەھورىيە،
 بەرا شير بۇويە.
 پەندك بەھورىيە،
 خانق دەنگ ل شقان كرييە،
 شقان رابوو، روونشتىيە.
 گۆ: - خانق، من ج خەونەك خوهش دىيە:
 چۈم سەر پرا دارىن بەھورىيە،
 چۈم سەر بەركە سېپىدا، من خەزىنەك دىيە -
 دە خەونا خوهدا (روحى وى بۇويە).

- وەكە شۇۋۇنەك منرا چىكە،
 ئەز قايشا ھەسپى خوه پى چى دىم.
 ۋى شۇۋۇنى ل با خوه ھالانىيە،
 ۋەللى شۇورى خوه دانىيە،
 گۆ: - منرا شۇورەكى چىكە.
 چار - پىنج رۆپەي كەتىيە،
 رۆز قەول كەتىيە،
 چوو كە شۇورى خوه ئانىيە.
 گۆ: - ھۆستە، شۇورى من وەينە.
 شۇورى خانق كە بېرىيە -
 ھۆستا فەشارتىيە.
 شۇورەك مىسى ب دەستى خانق دانىيە،
 خانق ھەسنى شۇورى خوه ھالانىيە،
 خانق درىش لى خستىيە،
 شۇورى مىسى قول كرييە.
 گۆ: - ھۆستا، ئەف يَا ھەسنى شۇورى من نىنە!
 شۇورى مىسى ھلتىنە،
 ئانى شۇورەك نىرزا ب دەستى خانق دانىيە.
 خانق ۋى درىشى ل شۇورى نىرزا خستىيە،
 ئەو زى قول كرييە،
 ھەسنى شۇورى خانق نىن بۇويە.
 گۆ: - ھۆستا، ھەسنى شۇورى من شام - دەرزىيە.
 شام - دەرزى ئانى ب دەستى خانق دانىيە.
 خانق شۇورى شام - دەرزى ئانى پاشتا خوه گردىيە،
 خەليفە چەف ب شۇورى خانق كەتىيە،

خەلیفە چوو با شايى عەجەم كۆتىيە:
 - شايى عەجەم، بىستىن شۇورى نېقچەيە،
 بدن دەستى خەلیفەيە،
 كە خانق ببە دوشىمانى دىنى مەيە.
 خانق شۇور نە ب رەزى خود دا خەلیفەيە،
 خەلیفە دەقىزە: ئەو خولامە،
 كورمانچ شۇور پى ج دكە،
 لايقى منه.

خانق گۆ: - شا عەجەم، بده من،
 بده منه وەكە شەقەك چەرمى د گايە،
 ئەز دەدم خودرا چىكىم برج و ئاقايە.
 گۆ: - خانق، لاوق، بدم تە وەكە چەرمى د گايە،
 بکە برج و ئاقايە.

خانق لىخسەت چەرمى گا ئانى،
 دانى ئاقى شلكرىيە،
 كرى دووپىل و دەپىلە،
 گرت دەشت و نەپىلە،
 چقا ك جىي چەرمى گا گرتىيە -
 لىخسەت ئاساسى دەدم ۋەكلىيە.

خانق ھۆستا ئىخراتا شايى عەجەم خاستىيە،
 رۆزى سىيۇسى ھۆستا ژىرا شاندىيە،
 دىوارى دەدم دانىيە،
 ئىثارى سەرئ سىيۇسى ھۆستا ژى كرىيە.

ھەر رۆزى سىيۇسى ھۆستا ژىرا شاندىيە،
 رساس ھەلاندىيە، نافا دىويىر دانىيە،
 ھەرۆ - ھەرۆ شايى عەجەم ھۆستا شاندىيە.

رۆكى پىرەك ھاتىيە، گۆ: - خانق، لاوق،
 تو من ناكى ديا خوه؟
 ئەز ژى سەرى ئاڭرەكى قىدەخ.

پىرى ئەھىرتىيە -

خانق كارى خوه و مەھرەبى كرىيە،
 گۆ: - دەممى خانى من ھاتىيە بەر يەمانى،
 رۆزى سىيۇسى ھۆستا بەردانى،
 خازىل ل وى رۆزى سەر دەمم ببە رۆزا ئىخىزەمانى.
 ب ۋى ئاوى بھارى لىدەخن،
 پايزى دەممى خانى من ھاتىيە بەر چىكىرنى،
 خوھىزلى ب وى رۆزى سەر دەمم، سەر خانى من بىھ
 رۆزا مرنى (پىرى دەقىزە).

بارانى ليلاندىيە،
 بەرفى چرپاندىيە،
 خانق ئافا خوه ژى ئانىيە،
 نافا دەمم چى كرىيە...
 بەرفى ليلاندىيە،

خانق دەست كر تالانى شايى عەجەم،
 بازىرگانى شايى عەجەم شىلاندىيە.

بازارى شايى عەجەم گۆ: - ھەيە، وە ھەيە،

ئەو خانى خولامى تەيە،
ئەو بۇويە ئەدويى دىنى تەيە.

شايى عەجم گۆ: - نە من گۆ، نەستىن شۇورى نىقچىيە،
نەدن دەستى خەليفەيە،
برا بىب قوماندارى خانا ب خوهى.

خەليفە دېب قوماندارى عەسکەر،
عەسکەر دكشه سەر خانق.

پاشاكى هاتى ژ ئالىيە ھورىزە،
ھەفت هيقا عەسکەر ل دوو بۇويە رىزە،
گۆ: - ئەزى دەدم خراب بكم، بكم پارىزە.

وھين تۆپا دەرخانە،
بكم يەك چل ھەزار رتل دەرمانە،
باۋىم خانىيە دەدم -

بەلكى خانق بقە يەمانە،
كرن يەكى چل ھەزار دەرمانە،
چل ھەزار تۆپ ھەفرا بەردا،
قە خانق نە گۆ يەمانە.

عەسکەر خەليفە تىن، كۆتنا سى سالا چادرا ۋەدگىرن، رەز داتىن، ترى دگىزە
ناشا چلى كانوونى، نىقى زقستانى، سېتى ترى تىرى دكىن ژ خانارا دشىن، ناشا چلى
كانوونى، دفى:

- خانق، ترى ژ تەرا دشەينن.
ها ل وىبە، ها ل وىبە،
وئى مەدەتا تە دەستى مە چىبە.

خانقى، حاشا، دىلەك وان ھەيە، ب شىريھ: پىرى دەۋىشە، دەھىنە، ناشا چلى
كانوونا ۋېدىرۇكى ماست ژ خەليفەرا دشىن، دفى:

- ناشا كانوون ئەستۆماستى گرتىيە ژ وەرا دشەينم:
ها ل وىبەن، ها ل وىبەن،
وئى مەدەتا وە دەست من چىبەن.
دەخوهزىن دەھ سالى دنى ژى بىسەكىن -
منەتا من ژ وە تونە.

عەسکەر خانق مەموودەكى نەمايى،
لاوكى بىسىءەبرە،
لاوكى گارسى، عەقدال ئاغايى،
سووارى ل مەھىنى، تەمر خانى تەيارە.
تەمر خان كۈرى خانقى،
خانق كىزىرى خوھ ئانىيە،
دەدم چقاوز كرييە،
جارى مەھىيا وان سەرمەرتالىك زىز دە وان.
رۆزەكى ژى ژ مەھرەبى قىلا نە بۇويە،
سەرمەرتالى كىزىرى وان نەدايە.
مەموودەكى نەمايى كاغەز سەر تىرى پىچا،
ئائىيت چادرا خەليفە بەغدىيە:
" كانى وئى ل قۇونتىرا چىايى ".
سەرى كانى پى نىشان دايى.
سەر كانىي خستىيە،
ناشا دەدم ژ سەر بىرىيە،
وەختەك وەكە مەھەكى چوو،
ناشا وانا چكىا.

خانق گو: لى دايى، لى دايى!

تو بکى هيٺى دوعاپى،

بەلكى بارى تەفيكە بارانى نيسانى،

خانى من بکە نېيىزا ئيمانى.

ب قودرهتا خادى باران دباره،

چەند رۆز ئاف دكەفە جرنى وان،

قەدرا مەھەكى هەسپى خوه ئاف ددن،

ز خارنا وانارا، ز ھەفيرى وانارا -

ئافا وان دچكە.

ئافا وان چكىا. خانق دېي:

- ئەز ناكەقم بن گونى،

كى ز و بەر ب مالا خوه دەھەرە، بلا ھەرە.

ھەمۇ وەد دکن، دېيىن:

- ئەم بەمین، ب ھەۋرا بەمین،

بەرن- ب ھەۋرا بەرن.

تەنى مەمۇدى نەمايى دېي:

- خانق، دەستورا من بدى!

دەستورا وى ددن،

دەرى لى ۋەتكەن،

دەھەرە چادرا خەلیفتى باخدا.

شايى عەجەم گازى دكە،

دەھەرە جەم شايى عەجەم.

شايى عەجەم دېي: - مەمۇدىكى نەمايى،

چ تە خرابى دىت خانى خولامى من؟

گو: - ھەر رۆژا سەرمەرتالەك زىز ددا مە،

من بىبەختىا ھا كر.

- مەمۇدىكى لاوق، نەمانق،

ھەيە من سەد خولام ناگىزە كەريك نانق،

خانى خولامى من سەد مەرتال زىزى تە ژى نەدانو.

ھەر بىن، بىن، بىن،

مەمۇدىكى نەمايى بىن،

دەقى ل تۆپا بلەين،

خانى خولام برجى بىھشىن.

مەمۇدىكى نەمايى تىين،

دەقى ل تۆپا دلەين،

دەقىن ل خانى برجى دخىن،

ھەر وەسالەكى خوھرا دچە.

شا عەجەم دېي: - بلا دلى خانى خولامى من ژ من نەمینە.

ئافا وان ك دەقتە،

ئىثارى دکن جقىن.

خانق دېي: - ئافا مە قەتىيا،

گەرەكى ئەم ب شۇور ھەپن مەرەبە بکن.

ئەول ئەم دەھەن چادرا خەلیفتى بەغداپى،

دەستى خوه ژ خوھرا بگىن،

ئەمى بىزىن هاتن تەسلیم دىن.

كەنگى شۇورى من ب دەستى من كەت -

ھى وى گاۋى ئەزى بكم مەرەبەيە.

وهختى ك وي هپن، زن دميـن.

پيرى، زنا عهـفال ئاخـا دميـن.

هـر يـكـيـ فـينـجـانـهـكـ زـهـرـيـ هـلـدـهـ دـهـسـتـىـ خـوـهـ،

عـهـفـالـ ئـاخـاـ دـبـىـ:

- اـيـ زـنـىـ، زـنـىـ، زـنـىـ،

مـهـخـوـهـ زـهـرـيـاـ مـرـنـىـ،

بـسـكـ سـهـدـيـاـ دـنـيـاـيـىـ.

سـهـرـىـ سـبـىـ رـادـبـنـ،

ئـهـولـىـ دـهـپـنـ چـادـراـ خـهـلـيفـهـ.

خـهـلـيفـهـ دـلـىـ خـوـهـداـ دـبـىـ:

"ـهـاتـنـ تـهـسـلـيمـ بـيـنـ"ـ.

خـهـلـيفـهـ دـبـىـ: - خـانـقـ، منـ شـوـورـهـكـ زـ خـوـهـرـاـ كـرـيـيـهـ.

خـانـقـ دـبـىـ: - خـهـلـيفـهـ، هـهـسـنـىـ شـوـورـىـ تـهـ چـيـهـ؟

دـبـىـ: هـهـسـنـىـ شـوـورـىـ منـ شـامـىـ مـسـرـيـيـهـ،

دـبـىـ، منـ چـلـ هـزـارـ زـيـرـ سـهـقـاـ وـيـ دـانـيـيـهـ.

خـانـقـ دـبـىـ: - خـهـلـيفـهـ، هـهـسـنـىـ شـوـورـىـ تـهـ نـهـ شـامـىـ مـسـرـيـيـهـ!

- اـيـ، دـبـىـ، چـيـهـ؟

دـبـىـ: هـهـسـنـىـ شـوـورـىـ تـهـ شـامـ - دـهـرـزـيـيـهـ.

گـافـاـ خـهـلـيفـهـ شـوـورـ دـدـهـ دـهـسـتـىـ خـانـقـ،

دـبـىـ: - خـهـلـيفـهـ، شـوـورـىـ تـهـ بـ دـهـسـتـىـ منـ كـهـتـيـيـهـ،

مـهـدـهـتـاـ تـهـ، خـالـ وـ خـارـزاـ دـهـسـتـىـ منـ چـيـهـ؟

دـبـىـ: - خـانـقـ، توـ ئـانـجـاـخـ دـهـسـتـىـ خـوـهـ زـ قـهـقـداـ شـوـورـىـ منـ

بـهـرـدىـ،

ئـانـجـاـخـ رـهـجاـ سـهـرـىـ خـوـهـ بـكـىـ.

خـانـقـ چـهـفـ لـ خـوـلـامـىـ خـوـهـ -
لـ تـهـمـرـ خـانـ، وـانـ شـكـيـنـاـنـىـيـهـ،
خـانـقـ شـوـورـ دـاـقـىـ سـهـرـىـ خـهـلـيفـهـ فـرـانـدـيـيـهـ،
وـيـدـهـرـىـ مـهـرـبـهـ چـيـكـرـيـيـهـ.

ئـهـفـهـرمـ لـاـوـكـىـ شـقـانـىـ،
نـانـ وـ شـيرـىـ تـهـ خـارـيـيـهـ -
هـلـالـ بـقـهـ وـىـ جـانـىـ،
فـهـگـوـرـمـ تـهـ لـ دـمـدـمـىـ دـكـمـ سـوـلـتـانـىـ.

ئـهـفـهـرمـ لـاـوـكـىـ گـارـسـىـ،
لـ بـهـرـ چـادـراـ درـهـقـسـىـ،
خـوـفـاـ خـادـىـ نـاـتـرـسـىـ.
عـهـفـالـ ئـاخـاـ سـوـارـىـ دـ مـهـيـنـىـ،
دـنـيـاـ كـرـ بـهـرـ خـوـونـىـ -
مـرـنـ چـيـتـرـهـ زـ قـىـ ژـيـنـىـ.

تـهـمـرـ خـانـتـيـ تـيـارـهـ:
تـىـ هـهـفـتـ خـيـبـهـتـ دـكـهـ خـارـهـ.
شـهـقـىـ تـهـمـرـ خـانـتـيـ تـيـارـ
تـىـ هـهـفـتـ خـيـبـهـتـ دـقـهـلـيـنـهـ.
تـىـ، نـمـيـزـاـ سـبـىـ دـكـهـ لـ مـالـهـ.
شـوـورـىـ تـهـمـرـ خـانـ كـ چـىـ دـكـهـ -
هـوـسـتاـ مـخـهـكـ لـ بـالـچـخـاـ شـوـورـ دـكـهـ،
داـودـشـيـنـهـ، مـهـرـقـاـ دـكـوـزـهـ،
هـسـبـ وـ زـيـنـ رـهـحـهـتـ نـاـكـهـ.

تىئىر خان دبى: - لۇ باقۇ، باقۇ!
رەمە نە ل باقى وى ھۆستايى،
كۆ سقا شۇورى من دايى،
داشىم گۈكى ملايى،
رەحھەت ناكە ھەسپ و زىن.

خانق دبى: - چكا شۇورى خوه بىدە دەستى من.
شۇور ب دەستى خانق ددە،
خانق دنهىرە شۇور ناڭشىنە -
ھەما تەقى كالان داودشىنە.
خانق شۇور ژ كالان دكشىنە،
ددە دەستى تەمر خان.

دبى: باقۇ، بنهىرە شۇورى كورى خوه،
ھىب دوھشىنەم پەرى خوه،
ھى خوهش دكم شەرى خوه.

ئوسا دبە مەرەبە - ھەقدۇ دەلىن.
دەپن كۆ ھەپن چادرا شايى عەجم،
دەپن بەر دەفكى وان دكۈزنى،
عەسکەرئ خانق دكۈزنى.

دەپن، دبى: - ئەم دەپن خانىيى دەمم،
چكا چقا عەسکەر مەرا شەر كريي؟
دەپن با پېرى، دبى:
- پېرى، چقا عەسکەرئ خانق ھەبوويه؟
دبى: - نزانىم، بىتىن عەسکەرئ خوه، بلا گشك بىن،

ھەركى دەمم تىرى كرن -
وى گاۋى ئەمى زانبىن چقاسان.
تىئىن دكەن خانىيى دەمم، تىرە دېن.
پېرى رادبە ئاگر بەرى خانىيى چقاوزى ددە.
عەسکەرئ شا عەجم ب خودرا ددە قەلاندى.
ئەۋىزى ناقا وانا تى قەلاندى...
تهنى ژنا عەفال ئاخا خلاز دبە:
دوحالا بۇويە،
دبە شەدييا دنى.

٦. خن دم - دم

گو: گەلى جقاتىد مىرا،
گوهدارى بىن!
ئەزى ژ وەرا بېشىم هكىيات و شىرا،
ئەزى ژ وەرا بكم گلىي خوهش مىرا،
لاو دم - دمه خان تىدا.
گو، مەرۋەكى ھەبۈر ۋەلاتى رۆمى، نافى وى حەسەن. ئەو حەسەن ھا قۇچاخ
بۇو، دەولەت ل دووكەت، كۆبگەرە. حەسەن رەقى چۈو نافا عەجم، دەولەت رۆمى
شاند ژ عەجم شاهرا گو:
- مەرۋەكى منى ئاھوا رەقىيە، هاتىيە ناف عەردى تە، تو وى بىگرى، بشەينى ژ
مەرا.

عەجم شاهى گو: چما بشەينىم ژ تەرا، كىرى من تى، ئەزى نەشەينىم ژ تەرا.
عەجم شاهى حەسەن ژ خوهرا كر تۆپى، دانى سەر تۆپى. ئەوي چل سال
تۆپچىتى كر: ملەكى وى ژى قەتىيا، ب تۆپىرا چۈو. عەجم شاهى ئانى ملەكى ژىرا
چىكىر ژ زىرا، نافى وى دانى حەسەن خانى چەنگىزىرىن. ئانى ژ خوهرا دانى
خزمەتكار ناف مالا خوه.
حەسەن خان سى كورى وى ھەبۈون، ھەرسى كور ژى زەوجاندبوو. ھەتا قى
وھختى ژى حەسەن خان عەجم شاهى د يەك مال دبۈون. رۆزەكى ژى كورى وى
ئاحمد خان، كورى مەزن، چۈبۈول چۆلى: شۇورل عەردى دىت، ئانى هاتە مال.
خەليفە، برايى شاهى، ژى ستهند. ژ وى رۆزىقە حەسەن خان دلى خوه پارىكى
عەجم شاهى خراف كر، گو:

- ھەيا كەنگى بىينە، ئەزى ژى ھەيفى بىستىن، چما شۇورى كورى من ستهند؟
رۆزەكى ژى، رۆزا ئىنىي، عەجم شاهى، حەسەن خان چۈونە ژ خوهرا كەپاندىنى-
ل خاس باخچى. راستى شفانەكى هاتن ب پەزرا. لى شفان چى زانە عەجم شاهى،
يان حەسەن خانە؟ ژى ترى، كۆ دو مەرفن ب رىشا دچن. شفان گازى كر:

- ھى، پەيانو، شير ناخون؟
گو: - بەلى، ئەمەن بخون!
گو: - دە بىسەكىن، ھەيا شير بىنم ژ وەرا.
شاهى عەجم و حەسەن خان روونشتىن. شفان كۆدەك شير دۆت ئانى ژ وانرا.
دانى ل بەر وان، گو:
- ھا من نان بىر كىرييە، گو، دە بىسەكىن، مەخون، ھەيا ئەز ھەرم نان بىنم.
بلور دانى سەر شира كۆدى و چۈپەن نان. عەجم شاه قەلۇونا خوه تىرى كر،
حەسەن خان ئاگرەك لىخىست و دانى سەر قەلۇونا عەجم شاهى. عەجم شاه
قەلۇونا خوه كىشاند و سەر قەلۇونى خەودا چۈو. خانو دىت - جىي كۆقەلۇونى
دانىيە سەر عەردى، وىدەرى ئەرد قەلشى ئۆ مىشەك ژ عەردى دەركەت سەر قەلۇونى
و ب قەلۇونىرا چۈو كەتە پۆزى عەجم شاهى. جارەك ژى پۆزى عەجم شاهى
دەركەت و ديسا ب قەلۇونىرا چۈو كەتە جىي خوه. ئەرد ھەفرا ھات. عەجم شاهى
ھشىيار بۇو، گو:
- خانو، لاوق، من خەونەك دىت!
خانو گو: - ئاخا، خادى خىرکە، گو بىزە دەتە!
گو: خانو، لاوق، دەرى خىزىنى ۋەبۈو: ئەز و تو ئەم كەتن تىدا، كۆھەقا مالى دنى
ھەبۈو تىدا، گو دنیا عالەم بخارا ھەزار - ھەزار سال خلاسېبۈون تونەبۈو. ژ وىدا
بەھورىن چەمەكى سېرى راستى مە ھات. سەر ۋى ئافى، گو، پراك ھەبۈو، د ۋى پىيدا
ھەفت قولك ھەبۈون.
خانو گو: - ئاخا، خادى خىرکە، خەونە، گو، ئەز چ زانم چىء؟
عەجم شاه ئاقلى وى نەكتەت، لى خانو ب ئاقلى بۇو، تەخمين كر، گو: " خزىنە ئا ل
قى دەرى بۇو، كۆ عەرد قەلشى، مىش ژى دەركەت، ئاف ژى، گو، شير بۇو، پر ژى،
گو، ئەف بلور بۇو، قولك ژى، گو، قولكى بلورىيە، ھەفت قولك ". ئۆ دەركەتىن
چۈونە ژ خوهرا خاس باخچە. ئىثارىقە كەپان مال.
خانو گو: " ئەز ھەرم خانى ژ خوهرا بخازم جەم شاهى، ھەرم ل وىدەرى خانىكى
چىكىم ". ئەرزەحالەك نفىسى: ناف ئەرزەحالى نفىسى ئۆدا دەستى شاهى، گو:

- ئاخا، ئەقا بۇو چىل سال ئەز ژ تەرا توپچى بۇوم، دېينى كۆملى من زى توپچىرا
چوو. ئەقا بۇو چەند سالى ژ تەرا خزمەتكارى دكم: هەيا ئىرۇئەم ب يەك مال بۇون،
بەھەقرا بۇون. ژ ئىرۇشۇوندا ئەز خاي كولفەتم، خاي كورم - ئىدا ئەم نكارن ب
ھەقرا ئەبور بىن. گەرەكى تو ژ مەرا جىيىچەرمەكى گا عەردى ژ مەرا بدى، كۆئەز
ژ خورا خانى چىكىم.

خەليفە گۆ: - ژىرا مەدە جىيىچەرمى گايد،
بىكە ژ خورا ئاشايىه،
دەۋە ژ تەرا سەركىيىزايىه.

عەجمە شاهى گۆ:
- نەبى، نەبى، نەبى،
خان ب مەرا خايىن نابى،
لاو دم - دەخان تىدا،
دم - دم بەكۆ خان تىدا.

خانق چەرمى گايى كرييە،
ئالىيى سووكى فەتلىيە،
جەم سۆلدرۇو زۆل كرييە،
جييى دم - دم گرتىيە.

عەجمە شاهى گۆ: -
- ھىرە، ھىرە، ھىرە،
خانق مىرك ب فىلە،
چەرمى گا كر دەۋىلە،
گرتى دەشت و نەھىلە.

گۆ، خانق ھۆستە، پالە ژ عەجمە شاهى خاست: ھۆستە و پالە جقاند، ھەفسىد
پىنجى پالە جقاند، چوو جىيى كەلى، ژ ھۆستە - پالارا گۆ:

بىكە ژ خورا ئاشايىه،
دەۋە ژ تەرا سەركىيىزايىه.

خانق چەرمى گايى كرييە،
ئالىيى سووكى فەتلىيە،
جەم سۆلدرۇو زۆل كرييە،
جييى دم - دم گرتىيە.

خانق مىرك ب فىلە،
چەرمى گا كر دەۋىلە،
گرتى دەشت و نەھىلە.

گۆ، خانق ھۆستە، پالە ژ عەجمە شاهى خاست: ھۆستە و پالە جقاند، ھەفسىد
پىنجى پالە جقاند، چوو جىيى كەلى، ژ ھۆستە - پالارا گۆ:

- سالى مەسرەفى مالى و چقاسە؟
- بىن من سەد زەر.
يىدىنى: شەسىد زېرى.
ئەف ھەفسىد پىنجى پالە، ھۆستە مەسرەفى سالى وان ب يەكجار دا، گۆ:
- ھەيا سال دقهەد، كەلى من خلاز بە. ھوون ژ كەلى دەرناكەن، ناچن، - ئۆتەڭر
ھلانى و دوو دەرپ ل عەردى خست و گۆ:
خانق، هاتە ل بىسترى،
رساس ھلانى خستىي،
گۆ، ئىشالا سەرى مە خوهش بە،
ئەزى شايى عەجم بىن بەر مرنى.
گۆ، خانق هاتە ل بەر كۆلى،
ھەفسىد پالە، ھۆستە كۆلاندىن،
گۆ، ئىشالا، گۆ، سەرى مە خوهش بە،
ئەزى شاهى عەجم بىن بەر تۆلى.
ئەفي دو كلاما گوت، تەفر ل عەردى خست و ئافىت، گۆ: " دە بشخولن ".
مەھىي جارەك تى ھافى وان،
گۆ، هاتى مەھىي يەكانه:
خان چوویە جەم ھۆستانە،
ئاساسى كەلى ۋەدانە،
لاو دم - دەخان تىدا.
هاتى مەھى دوديانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر تەولى ھەسپانە،
لاو دم - دەخان تىدا.

هاتى مەھى سىييانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر جىي تۆپانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى چارانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر جىي جەبلخانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى پىنجانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر جىي زىرانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى شەشانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر جىي ئاشخانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى ھەفتانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر جىي ئاقانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى ھېشتانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،

چىكىر جىي ستىيانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى نەھانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر كۆشك و سەرانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى دەھانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر سوور و بەدەنلىكەلانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى يانزدانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
چىكىر برجى كەلانە،
لاو دم - دمه خان تىدا.

هاتى مەھى دۇنۋىزدانە،
خان چوویە جەم ھۆستانە،
كەللى مە بۇو تەمامە،
مەھى مە بۇو تەمامە،
رۇزى مە بۇو تەمامە،
سالى مە بۇو تەمامە.

ئاھىمد خان گۆ: - بابق،
ھەر بىيىن، بىيىن، بىيىن،

تۆپا مەزن بکشىن،
ئەمە كەلى خوه بجىرىيەن.

گۇ: - ھەر مەستە، مەستە، مەستە،
كەلى مە كەلاڭ بەستە،
سەد تۆپ لىدان درووستە،
كەۋەك ژى نە هلبەستە.

گۇ، پايىزە، بارانى عەرداڭ شلكر،
خان سەرى ھەفسەد پالە، ھۆستا ژىكىر،
برجهەك ژ كەلى ئاسى كر.

گۇ، پايىزە، بارانى ئەرداڭ رەشاندى،
خان ئاقىت پېشىيى بازركانباشىيى
شاھى عەجم شىلاندى.

گۇ، پايىزە، باران ئەرداڭ شلكر،
خان ئاقىت پېشىيى بازركانى شاھى عەجم
يەكجار باتمىش كر.

عەجم شاھى گازى ملەتا كرييە:
"بلا بىن ئىمداتا من".

ئەودەمەد كۇ ھاتە ھەرچىكە،
ھەموو ب كولنگ نالچىكە،
گۇ: - گەلى شاھا، دلى خوه مەگرن،
ئەزى كەلى ژ وەرا بكم شۇونا سىقى، ھورمىي، كارچىكە.

ئەودەمەد ھاتە ژ دەرە:

سەدلك عەسکەر ل بەرە،
گۇ: - گەلى شاھا، دلى خوه مەگرن،
ئەزى كەلا ژ وەرا بكم شۇونا بىتەرا.
ئەودەمەد ھاتە ژ كەرکۈرە:
سەدلك عەسکەر پەي بۇونە تەبۇورە،
گۇ: - گەلى شاھا دلى خوه مەگرن،
ئەزى كەلى ژ وەرا بكم بەدەن و سوورە.

ئەودەمەد ھاتە ژ عەرەبستانى:
تۆپ كشىا ل عەرەبانى،
گۇ: - گەلى شايدا دلى خوه مەگرن،
ئەزى ژ وەرا بستىنە فەنگستانى.

ئەودەمەد ھاتە ژ ھەكارى:
ئەرد و عەزمان بەر دىنالى،
ھەفت شا خوه بەرداھە ئالى،
گۇ: - گەلى شايدا، دلى خوه مەگرن،
ئەزى كەلا ژ وەرا بىن سەر ئاساسى خارى.

ئاھىمەد خان رابۇو سەر بانى،
گۇ: - بابۇ، چقاس بەلگى دارانە،
ھنگا ستىر ل عەزمانە،
ھەۋقا چادر، عەسکەر دۆر كەلا مە دانە.

خانقۇ: - چقاس بەلگى دارانە،
ھنگا ستىر ل عەزمانە،

ھاۋقا چادر، عەسکەر دۆر كەلا بابى تە دانە،

پاجى بابى تە ل وانه،
ئەگەر سبى نەدان، لى دانه.
و ھەڦدو ئاسىكىن و سەكىن.

گو، خولامەك خانق ھەي،
ناشقى وي كەپۆيە،
گازى كەپۆ كريي،
ل با جخسى شاندىيە،
گو: - بلا شوورەك ژ مەرا چىكە -
ژ ئەسېلىكەرخانى مسرىيە،
دچم ئۇردىيە شاهىيە.

كەپۆ ئالىي سووكى فەتلىيە،
ل با جخسى چۈويە،
گو: - خانق من ل با تە شاندىيە،
گو، بلا شوورەك ژ مەرا چىكە،
ئەسېلىكەرخانى مسرىيە،
دچم ئۇردىيە شاهىيە.

جخسى ژىرا شوورەك چىكە -
ژ ئەسېلىكەرخانى مسرىيە
و دھستى كەپۆ دايە.

كەپۆ شوور ھلانىيە،
ئالىي كەلى فەتلىيە،
دھستى خانق دانىيە.
خانق جارەك شوور ھەڙاندىيە،

دو جارا شوور ھەڙاندىيە -
شوور ژ نيقى فرييە،
سەد نەلات دى و باشقى جخسى دايە.
گو: - بلا شوور منرا چىكە ئەسېلىكەرخانى مسرىيە،
دچم ئۇردىيە شاهىيە.

كەپۆ پەرجى شوور ھلانىيە،
ئالىي سووكى فەتلىيە،
ل با جخسى چۈويە.
گو: - خانق من ل با تە شاندىيە،
گو: "بلا شوورەك ژ منرا چىكە
ژ ئەسېلىكەرخانى مسرىيە،
دچم ئۇردىيە شاهىيە ".

جخسى شوورەك ژىرا چىكە،
ژ ئەسېلىكەرخانى مسرىيە،
دھستى كەپۆ دايە.
كەپۆ شوور ھلانىيە،
ئالىي كەلى فەتلىيە،
دھستى خانق دانىيە.
خانق جارەك شوور ھەڙاندىيە،
دو جارا شوور ھەڙاندىيە،
سى جارا شوور ھەڙاندىيە -
ژەھرى سۆر ژى بارىيە.
دھستى خوه ئاقىت پىنسىد قازى (زىر)
مزگىن ھەزمارتىيە - دايە كەپۆيە.

گۆ، خولامەکى خانۆ ھەيە:

نافى وى مەحموودە،
پېرا دەركەت خايىنە،
كاغەز دنفيسينىنە -

رەقى دەستى شاهى عەجم داتىنە،
گۆ: كانى ۋايىھە، بن كەفرى نەمرىنە.

شا گۆ: - مەحموود، لاۋا!
رۆزى ئائىلخا تە چىيە؟

گۆ: - شاهى من، هىرە، هىرە، هىرە،
عائىلخى من رۆزى مەرتالك زىرە،
بەلى پەرچەكى نان ژى كىمە.

شايى گۆ: - تەرسق، ھزار خولامى من ھەيە،
ھەقى وان پەرچەكى نانە!
گۆ، ھەر بىن، بىن، بىن،
تۆپا مەزن بىشىن،
مەحموود تىدا تەسقىن -
برجا كەلى زەرقىن.

گۆ، تۆپا مەزن كشاندىن:
مەحموود تەدا تەسقاندىن،
برجا كەلى زەرقاندىن.

گۆ، ئاحمەد خان رابۇ سەر بانى،
جلى نمىزىدا دانى،
گۆ: ياخىرى، توڭىز مەرا بىشەينى ئافەك بارانى،

پى بىن نمىز - ئىمانى.

خادى تالا ژىرا شاندىيە ئافەك بارانى،
پى ئانى نمىز - ئىمانى.

گۆ، دەرنجى كەلى سۆر و زەرە،
عەقدال بەگ ژى ھاتە دەرە،
سەدالك عەسکەر ل بەرە،
ھى دەرنەكەت ھەمبەرە.

دەرنجى كەلى سۆر و سىپىيە:
ئاھمەد بەگ ژى دەرىيە،
گۆ: - بابۇ، ئۆردىيى شاهى عەجم ھى تىرا من نىنە.

ئاھمەد خان گۆ: - بابۇ، ئەم ئىشەف مىھقانا كى بن؟
گۆ: لاۋا، مىھقانى خەليفە بن،
لى بەلى، ھيمەتا سەرى خوھ بن!
ئاھمەد خان بەر بەدەنلى دەركەتىيە،
راسلى خەليفە ھاتىيە،
خەليفە شۇورى خوھ كشاندىيە،
دەستى خانۆ دانىيە.

گۆ: - خانق، من شۇورەك كرييە،
چل ئاش بۇوها دايىيە،
چل ھىستەر مىزگىن دايىيە،
ھى دېيىن - تە ئارزان كرييە،
بنھېير ھەسىنى شۇورى من چىيە؟

دهست ئاقىت مسرى پەنى،
 چەف كر خىبەتا وى ئالى.
 (ناقى هېشتى لاوكا دىن، هەما من زى بىر كرييە، نكارم بىژم).
 بەر بەدەنى گەھيشتن حەفه،
 بى ناڭا ل ھەف كەۋاشتن،
 ئىيار ل ھەف چراندىن،
 ئىدى ھەرچى ما يە بەلا بۇون، چوون.
 خانق و مەرقى خوه هاتن ل كەلى رۇونشتن. كاغەزدى ژ وانرا هات: "پاشەكى،
 ناڭى وى بادىن پاشا ز ناڭا رۆمى، ژ وەرە ئىمداٽ هات".
 خانق گۆ: - لاوق، وەرە ئەم ھەرن پىشىي.
 رابۇو، ئوسا زى حەسەن خان، ھەرسى كورى خانق و ھېشتى خولامى وى،
 رابۇون چوونە پىشىي بادين پاشا.
 بادين پاشا بىبەختى كىر، ژ قاوهچىارا گۆت:
 - سلیمانى، ژەھرى باقىزە ناڭا قەھوى، بەد ژ وانرا.
 وەكى چى كر قەھوھ، سلیمانى ژەھرى ئاقىتىدا - دا ژ خانرا، ھەرسى كورى ویرا،
 ژ ھېشتى خولامى ویرا. ھەمۇ مىن.
 بادين پاشا ژ قەھواچىرا گۆت:
 - قەھوھچى، چار قەھوا چىكە، دايىنە سەر لەنگەريي زىرا و بېھ ھەرە ژىنى ویرا،
 كۆ ئەو زى بخون بىرەن و ئەم فرىقەت ھەرنە كەلى.
 ژنا خانق سەر بەدەنى رۇونشىتى بۇو، دى كۆپەياكى هات، لى نەھىرى كۆ قەھواچىيە
 - چار قەھوھ سەر لەنگەريي دانىيە ئۆل دەستى خوه گرتىيە، هات، هات ل كەلى.
 ژنک پرس كر، گۆ:
 - قەھواچى، گۆ، كا خانق، كا ھەرسى كورى من؟ كا پاشا ب عەسکەرئ خوهقا ل
 كۈنە؟
 قەھواچى گۆت: - ژ مەرا گۇتنە قەھوا چىكە، بېھ ژ خانمارا، بلا ئەو زى بخون،
 جى چىكىن ھەيا كۆ ئەم تىين.

گۆ: - شۇورى تە مسىرىيە،
 ژ ئەسلە خوه شام - دەرزىيە،
 ژ ئىرۇ شۇوندا حالى وەيى ئاغا، ئاغالەرا دەستى من چىيە؟
 گۆ: - خانق، ئاهوا مەكە!
 دەستى خوه بالچى شۇورى من ۋەكە.

خانق گۆ: - ب قەواتا خادى شۇورى زراف بىشىنەم،
 سەرىي وەيى ئاغان و ئاغالەران ب وى شۇورى چرقىنەم.

گۆ، شەر كىشىا چۆلک راستە،
 خۇوين دەقى شۇورى بۇو ماستە.
 گۆ، شەر كىشىا چۆلک دوزە:
 خۇوين دەقى شۇورى بۇو توزە،
 چار ئالى بۇو گازە - گازە.

گۆ: - ھاتى لاوكى ھەكارى:
 دەست ئاقىت مسىرى تارى،
 چەف كر خىبەتا وى ئالى.

ھاتى لاوكى گارسى:
 شۇور و مەرتال چرووسى،
 ناڭ ئۆردىي شاھى عەجەم چەقسى.

ھاتى لاوكى خىبۇورى:
 دەست ئاقىت مسىرى - مۇرى،
 چەف كر خىبەتا ژۇرى.

ھاتى لاوكى شقانى:

٧. خان دمدم

باشى دمدم مر، ديا وي چۆ يەكى كورمانچ شوو كر، مىركى زى بر ديا وي. دو كورىي وي مىرى هەبۈن. ديا دمدم دمدم خوھرا بربۇو، چۆ مالا وي مىرى. وىدەرى دچوونە دەشتى - ژ خوھرا دشخولىن: ھەردو برا دبۈن يەك ل دمدم ددان، ل كورىي زىكى ددان.

رۆزەك، دودو كور ژ خوھرا متاله كر، گۆ: "ئەو دو بىرانە، وي رۆزەكى من بکۈزن." ژ وىدەرى رەقى، چۆ جەئى ئيران. چۆنک پادشاينى ئيران - بۇو گافان: وە كورك جندى بۇو، وە كورك مناسب بۇو.

ناف دلى پادشا كەلى، خوونا پادشا لى كەلى، وە كورك مناسب بۇو. كورك گۆتە پادشى:

- گافانتىيا بازارا خوه بده من.

وي جارى ل وېرى پادشا گۆ:

- ئەز تە دكم گافان، پاش ئىفاران تو بىيى جەم من، ديوانا من.

رۆزەك، دودو سەرقا بۆرى، گۆ:

- وەلله ئەز ناچەم بىيىمە ئى كورپى دى ئىوار بە ئالىي رەيل.

شىرەك ل وي رەيلىدا بۇو، وي جارى چۆ گۆتە كوركى:

- دەوارى خوه ب فى رىدا نەق!

كورك دوور كەت، متاله كر، گۆ: "پا، ئەو ج ب قى رىدا ھەيە، گۆ، پادشا گۆتە من - نەق؟" كورك دەوارى خوه زەراند، بىر سەر وي رى، كۆپادشا گۆ "نەچە".

شىرەك ل وي رەيلىدا هەبۇو، دى ژ وىدا هات، كورك دىت - گافان. ئەو زى، كولاقى وي، كولاقى خوه ھۆ كرە گەورىيى شىرىدىا ب دەستى چەپى. شىر ملى وي بېرى، بېرى ب دەقى خوه، دە ملى دمدم بېرى. دمدم زى شىر كوشت ب شىرى خوه. هات، ئىدى نەچوو ديوانا پادشا. پادشا گۆ: "يا، ج ل فى كوركى قۆمىيە، نەهات دىغانان؟" ۋەيىكىر دمدم ئىينا دىغانان خوه، گۆ:

- دمدم، ئەو چرا ئەو دو، سى رۆزە تو نەدھاتى دىغانان؟

خانم فەم كر، گۆ:

- قەھوا دايىنە ل وىدەرى، ھەرە بىزە بلا بىن، جى چى كرييە.

قەھواچى چوو. خانم قەھوه دا ژ پشىكىترا، پشىك هشك بۇو. خانمىي فەم كر، كۆ هەرسى كورىي وي، مىرى وي، خولامى وي تەمام دەرمان كرنە، مرنە. خانم قەھوه رىت و دەرى كەلى ئاسى كر، نەيىرى كۆ بادىن پاشاب عەسکەرغا هاتن، هاتن بەر كەلى تىرى بۇون. دەرى كەلى ئاسى بۇو. پاشاب خانمىيرا گۆ:

- دەرى قەكە، ئەم بىنە ھوندور!

خانمىي گۆ: - ب قى قەولى، گۆ، جارەك كۆ دەرى كەلى قەكم توب عەسکەرغا تىرى بېن ناڭا كەلى: يەك بىمینە دەرغا، ۋەناكىم.

پاشا هاتە خەبەرا خانم، گۆ: برا سۆز ئوسا بە!

فەم نەكىر. دەرى قەكە، عەسکەر تەمام تىرى كر ناف كەلى و پاشاب دەرەنجاڭا چوو كۆ ھەرە جەم خانم. خانم ئاهوا جەم دەقى جەبرخانا روونشتى بۇو، نەرگىلى خود دىكشاند. ئاڭرى نەرگىلى ئاڤىت ناڭا جەبرخانى.

ئاڭر كەتە جەبرخانا، كەلا وەلگەرييَا - بنى و سەرىي هاتە ھەف. پاشاب عەسکەرەيىغا، خانم ب ھەرسى بۇوكى خوهقا تەمام تىيدا مان.

ھەيا نەها زى ھى دەقىن شۇونا كەلى ھېشىن ناڭا: هشكە، هشكە و هشكە...

شکیریدا داگهرا. وختن ک چو، نافا بلوریدا، سهرا کوتا شیریدا، چو ئالىي دن دەركەت، هات يىز شکيرى: چەقى خان لىيە، جار دى د بلوريدا هات چو جار دن كەپىي شاي عەجم.

پادشا هلبىي، ل ورى زەقى وي گۇته پادشا:

- خەر بە، ئەو تو چرا هلبىي؟

گۇ: - زافا من، من خەونەك دىت!

گۇ: - پادشا، خەونا تە خىر بى!

گۇ: - من نافا خەونا خوه دىت، كۆئەز سەر بەھەرگە سېي، سەرپرا نەھ ئاقد، ئەز بۆريم، چۆم يىل شکира هلبىيەم. من دەركەھى دىت، من دەرى دەركەھى ۋەتكەن، ھەزار مخازە ھەبۈون، ئەز ناف وان مخازا گەريام. ھەمى زىر و زىف، دور و جەواھر، چەك و سىليح، جل و لباس... چقا پادشا ھەنە ل دونى، ھنگى وي مخازىدا زىر و زىف، دور و جەواھر، چەك و سىليح، جل و لباس، ھەمى ئەشيان ھەبۈو تىدا. زەقا وي خان گۇ: - پادشى من، مەرف ب خەقنا مازى خوه ناكە!

لى ناف دلى خوه خان گۇ: " من ب چەقى خوه دىت ". پادشىرا نەگوت، گۇ: " ئەو بەرا سېي - ئەف كۇدا شىرە، ئەوپرا نەھ ئاقد - ئەو كوندىد بلورىيە، ئەو مىش - روحى پادشىيە، شکىر ژى ھەمین ئا وايە. "

قەگەريان، شىرى خوه خارن، قەگەريان هاتن مala خوه.

رۆزەك، دودو سەرەقى باقى، وەزىرى زەقى وي رابوو ھەسپى خوه سيار بۇو چۆئە شكىر، ئەو شکира پادشا خەون دىت. شكىر ھلوھشاند، دەركەك لى ۋەبۈو: ھەزار - ھەزار مخازە بۇو. ئەو مخازە ھەمى زىر و زىف، دور و جەواھر، چەك و سىليح بۇو. جار دى رابوو، دەركەھى خوه دا سەر، چاوا بۇو، جار دى كر شېرى بەرى. هاتە ل مال، چو دىغانما پادشا، گۇ:

- پادشاعم، ئەز قوربا، ئەو دەشتا كۆئەز تو چۆن گەريان - ئەو دەر گەلە خرابى دىي: تو وەردە ھنگى جەئى چەرمى گا بىدە، ئەز خوھرا ل وېرى چىك ئاقايىك، ئەزى ل وېرى چىك، خرابى نېبى.

شاي عەجم فرييڭر خەليفەينا، گۇ:

گۇ: - پادشايى من، جاخبى، بۇ من دگۇتن خان، نەا دەقىزەن خانى قوب.

- كورى من، ج تە قۇميمىيە، وەكى دەقىزەن خانى قوب؟

گۇ: - پادشايى من، ئەو رۆز وەكى تە گۇ - دەوار نەبە ب وى رىدا، من بى خەبەرييَا تە كر، من دەوار زەراند، ئىينا سەر قىرى. وېجار ئەز چۈومە نىزىكا رەھىلى بۆم، شىرەكى ژ مىشە دەركەت، ئەز ژى بەرەقا چۆم، من ب دەستى چەپى، دەستى خوه ب كولاقەكى كرە گەورىيَا شىرىيە - هەتا شىرى دەستى من بىرى. من ژى ب شىرى خوه، ب دەستى راستى شىرى كوشت.

پادشا كۆته وەزىرى خوه:

- كا سېي ھەرن زىندىن، كا راستە خەبەرا خان، ئان دەرەوە؟

چۆن، گۇ: - راستە، پادشايى من!

پادشا ژى گۇ:

- بىين، ھەيدا بىين،

گمگما زىرا ژ منرا بىين.

ھەيدا بىين - رەخ جخسىي دايىن،

چەنگى زىرا ژى بىشىن،

ب چەنگى خان سفركەلەن.

ھەتا وى رۆزى دگۇتن خانى قوب، وى رۆزى گۇ - خانى چەنگزىرىن، كۆئەو خان هەند شريىندا پادشا، پادشا كچا خوه ل خان مەھەر كر، كر وەزىرى ملى راستى. زەقايىي وېيە. دىيا خان مىرى خوه بەردا، هاتە نك خان، ل ور.

رۆزەك پادشا كۆته وەزىرى خوه، گۇ:

- وەرە ئەز و تو بچن دەشتى، كا دەشتا مە چاوانە؟

چۆن، يىل شقانەك هلبىيەن. ل وېرى نك شقان روونشتىن، رەحەت بۇون. خەوا پادشا هات، سەرە خوه دانى سەر چۆكما زەقايىي خوه. خەوا پادشا چۆ. شقان ژ پادشا، وەزىرى وېرا شىر دوت، دانى نك پادشا، نك خان. بلۇردا خوه دانى سەر دەقى كۆتا شىر. چۆپى پەزى خوه شقان. خان ژى دنېرى شكلى پادشا. دى مىشەك يىز كەپىي پادشا دەركەت، يىز قەتا دەرە هان چۆ. شكىرەك ھەبۈو، چۆ

- زەقايى من فلان دەرى هنگى چەرمى كايى دخازى ژ خورا بکە ئاقايى، دە دنيا
پى ببى تەينايى.

خەلەپەيى شاي عەجم گۆ:

- ئەم نادن خانا كوردان شۇونا چەرمى، گۆ يۈز خورا كە ئاقايى، دى سېتى يېز
مەرا ببى سەريشىايى.

پادشا گۆت، گۆ: - خەلەپەيى، سەر مەزنۇ، ئىرۇ زافانگى من يېز من بخازە - ئەزى
راقم دەشتى خوھ پىرا نىقى كم.

گۆ، خان ژى مەرقەكى رەالە،
كرى قۆرە كايى، ئىنا سەپزى كرييە،
گۆشت لى خارىيە -

چەرم كرييە دى ئاقىقە،
گۆ: بىن، هەيدا بىن،
كىر و گەوازان يې منرا بىن،
دەقىل چەرمى گا بىكشىن.

وه زراف كشان مينا مووپى دووقىيد ھەسپان. ب گازى پىشان، بۇو ھەزار چل و
چاردە گاز، ئاقىتىن، دەشتا خان يەكجار گرت. خان گۆ:
- بىن، هەيدا بىن،
ھۆستا و پالا يې منرا بىن.

دەما خىما كەلىٽ هاتى بەر كۆلايى،
ھەزار ھەفسەد پالە ور ھايى.

گۆ، من هاتى مەھكایەكى،
خان چۆ سەر ھۆستانە،
گۆ: - ئەو چ دىوار ب تنازە؟
گۆ: - خانق، تو تىيى نە رازى،

فرەي دىوارى چل و چاردە گازى،
تو دەوا شىئر دخازى؟

يل من هاتى مەھكادوييان:
خان چۆ سەر ھۆستان،
گۆ: - يې منرا چىكىن مدبەخان.

ل من هاتى مەھكاسىيان:
خان چۆ سەر ھۆستان،
گۆ: - يې منرا چىكىن دېغانخان.

يل من هاتى مەھكاجاران:
خان چۆ سەر ھۆستان،
گۆ: - يې منرا چىكىن جەن تۈپان.

يل من هاتى مەھكابىنjan:
خان چۆ سەر ھۆستان،
گۆ: يې منرا چىكىن صارىنجخان.

يل من هاتى مەھكاشەشان:
خان چۆ سەر ھۆستان،
گۆ: - يې منرا چىكىن جەن زەريان.

گۆ، چىكىن چىكىن،
سوووك و قەھوھ تىكىن،
چىكىن، تەمام كرن،
كانى ئىناندىن يې چىيىه،
بنېر باداپە.

عهسکەرىڭىز كاران شا و عەجەمرا جەواندىن. خەلifie كۆتە پادشا:
- سەرەعەسکەرى بىدە من، ئەز بچىم سەر خانا كوردان.

سبە كازىيف (رۇنىايى) ۋەدايە،
هنگى بەلكى داران،
هنگى خىزىگى چەمان،
هنگى ستىرىيد عەزمانان -
چادر - خىبەت دۆرا كەلها خان دانانە.

تەمر خان كورى خانە:
رابوو سەر بانە،

دووربىن دايە بەر چەقانە،
نهىرى ھەرچار چيانە:

هنگى د ستىرىيد عەزمانان،
چادر و خىبەت دۆرا كەلها خان دانانە.

تەمر خان هاتى ل مالە،
يىز خانارا كرييە ھەوالە،

گۆ: - هنگى ستىرى عەزمانان،
چادر و خىبەت دۆرا كەلها مە دانانە.

گۆ: - كورى من، تەمر خانە،
ئەو ملەتى مە سۆرانە،
گەرىكى بابى تە ل وانە.

خان رابوو شىرى خوه كىشايە،
ھەتا ئىفارى سەر چادر ھشتىيە قالايمە.
عەسکەرى شا و عەجەم رەقىيە،

خان چۆنك دىيا خوه، ويچار گۆ:
- ئەمى دەستورا پالا بدن.

دييا خان گۆت: - ئەو پالە كۆ بلا بن يىل دىنيايى، ئەو كەلها ها كىترا خان نايى.
گۆ: - دايى، پا ئەز ج كەم؟

گۆ: - بىنە سەرى ھەموو ھۆستا ژىكە، باقىزە مخازايى تارىدا، بلا كەس نەبىن.
خان سەرى ھۆستان ھەمى ژى كرييە، ئاققىتە مخازايى تارىدا. مەممۇودى نەمايى
مەزنى ھەموو پالا بۇو.

ز خان كرييە زارىيە:
- ستوپى من ژى نەكە،
هنگى ئەز ساخىم -

سەرى من ب سەرى تەرا،
جانى من ب جانى تەرا.

خان ستوپى مەممۇودى نەمايى لى نەدايە.

جااف چۆنك شا و عەجەمە:
- ھەكەر خانا كوردان شەلاندى بازركانە.

پادشا شا و عەجەم نەكەر تو باوھە:
- زاخاپى من بى من ناكە تو شوخۇلى وايە.

گۆ، پايزە، رەشىش ھەي باران ئاققىتە ل عەردىيە،
خانا كوردان باتميش كرييە پۇشتا پادشىيە.

جااف چۆپادشى يرانرا، شا و عەجەمرا: " ئەگەر خانا كوردان باتميش كرييە
پۇشتا دەلەتىيە " ، - جااف يىز پادشى چۆيە، پادشا گۆ:

- بىن، ھەيدا بىن،
بارەك كاغەز يىز مىرا بىن،

قەلەمل كاغەزى بىزقەرىن،
عەسکەرى گران شا و عەجەمرا بىزقەنىن.

گۆتە بابى خوه خانە:
 - هنگى بەلگى داران،
 هنگى ستىرى عەزمانا،
 چادر - خىبەت دۇرا كەلها مە دانانە.

گۆ: - كورى من، تەمر خانە،
 ئەو ملەتى مە سۆرانە،
 گومريكى بابى تە ل وانە.

سبى خان رابوویه،
 شيرى خوه كشاندييە،
 سەد چادر هەتا ئىفارى
 هشتىيە ئالايە.

شا و عەجم گۆتىيە توپچيانە:
 - بەرئ توپى ل كەلها خان بىزقىن،
 يىل برجى بىزەلقىن.

ناش شەپدا خانا كوردان مە حمودى نەمايى يىز بىر كرييە، مايشى وى نە دايە.
 مە حمودى نەمايى كاغەزەك نفيسييە:

يل تىرى پىچايد،
 ئاقىتى چادرى شا و عەجمە -
 سەر كاھنى نىشان دايە:
 " كاھنى تى يىز چيايد،
 سەر كاھنى بن بەرئ بادايە ".

شا و عەجم ئاڭ ئاڭ لى بىرييە: سە، كەر، ھەسپ ئىينا سەر ژى كرييە: خۇونا وان ل
 جەن ئافىدا بەردايە، ل سەرەنچا تىزى بۇويە.

جاڭ شا و عەجه مرا بىرييە،
 گۆ: - خانا كوردا ناڭ رۆزەك -
 سەد چادر هشتىيە ئالايە.

شا و عەجم گۆ:

- بىن، ھەيدا بىن،
 بارەك كاغەز يىز منرا بىن،
 قەلم و كاغەزى بىزقىن،
 دۇرا دونى بگەرين،
 عەسکەر ئىغان يىز منرا بجەقىن.

گۆ: - بىن، ھەيدا بىن،
 توپى مەزن يىز منرا بىن.
 بىن، ھەيدا بىن،
 توپ بىن سەلەماستى،
 دەرمانكەن ب تاسى.

عەسکەر ئىغان شا و عەجم كشاندييە،
 سەر كەلها خان داناندييە.

تەمر خان كورى خانە:
 رابوو سەر بانە،
 دووربىن دانە بەر چەثانە،
 نەيرى هەرچار يانە،
 هنگى ستىرى عەزمان، چادر و خىبەت -
 دۇرا كەلها خان دانانە.
 تەمر خان هاتى ل مالە،

سبى رابوون ل سەرنجان نھيرانه،
زراقى خاتونا قەتىا يە.

مەحمودى نەمايى سبى رابوو دەركەتىيە،
چۆل چادرا شا و عەجمە.

شا و عەجمە پرس زى كرييە،

گۆ: - مەممود، مايشى تە ل ورى چ بۇويە؟

گۆ: - ھەر ئەينى من ھەبوو تاسەك پۇلايە،

ھەر ئەينى تەجوبى تاسا پۇلايى زىر ددا مايشا من.

گۆ: - پا، تە چ دېيى، مەحمودى نەمايى؟

گۆ: - پادشايى من، فەيتە،

من ژنا دەلۈمىر خان دەقىتە.

(دەلۈمىر خان كورى دەمدە).

شا و عەجمە گۆ:

- بىن، ھەيدا بىن،

تۆپى مەزن يىز منرا بىن،

مەحمودى نەمايى تى بەھەشىن،

يل دیوارا خان بزەلقىن.

مەحمودى نەمايى يىل تۆپىدا ھلشاندن،
يل دیوارى خان زەلقاندن.

گۆ كەتن ناف ھەف ب شيرانه،

ئۆ، تەمر خان شير ئاقىتىيە،

نەبرى زين، ھەسپ و خايىيە،

گۆ، تەمر خان گۆتىيە:

- نەلات بابى وي ھۆستايى،

ئەو شيرى ها كىم سەقا دايى.
خان گۆتىيە: - كورى من، تەمر خان،
شىر بىكشه يىز كالان،
دا تو باقىزى بىرى،
زىن، ھەسپ لەف خودان.
تەمر خان شير كىشايە،
ئاقىتى زىن، ھەسپ لەف خودانە،
بىرىيە يەكجارە،
گۆ: - رەحىمە سەر رەحىمە بابى دەقى ھۆستايى،
ئەو شيرى ها تىر سەقا دايى.
من ئاقىتىيە، بىرىيە،
ھەسپ، زىن لەف خودايە.

شا و عەجمە گۆ:

- بىن، ھەيدا بىن،

بارووت، دەرمانا يىز منرا بىن،

يل دەشتىدا بىرەشىن،

بەرى تۆپى لى بىزقىرىن،

عەسکەرئى خان، يا شا و عەجمە تەقەلان.

بارووت يىل دەشت رەشاندن،

بەرى تۆپى لى زقىنەن،

ئاڭىر ل بەردادن،

عەسکەرئى خان، يا شا و عەجمە تەقەلان.

ما ل وى دەرى شا و عەجمە، تەمر خان و دەمدە.

خلاس!

۸. خان دمدم

ده گوتن: "خانى چەنگزىرىنه".

خان و شاھ عەجەم رۆزەك ناڭ دەشتىدا چۆينە،
ناڭ شقانەكى هلىپىنە.
شقان رابوويە كۆدە شىر دۆتىيە.
شاھ و عەجەم سەرئى خوه دانىيە،
كۆشا خوه خەودا چۆيىھە.
شاھ و عەجەم ناڭ خەونا خوه دى -
مېشەك ژ شكىرى دەركەتىيە،
هاتىيە كەپپىيا وي كەتىيە،
جار دى ژ كەپپىيا وي دەركەتىيە.
شاھ و عەجەم دوو مېشى كەتىيە،
چۆيە شكىر ۋەكىرىيە:
سى ھۆدەك خىزىنە ناڭ شكىرى ھەبۇو.
شاھ و عەجەم رابوويە، گۇ:
- خانق، من خەونەك دىيە!
خان گۇ: - خادى خىرکە، خەونا تە چىءە؟
گۇ: من دى مېشەك شكىرى دەركەتىيە،
چۆيە ناڭ شكىرى.
ئەزپەي مېشى كەتم، چۆمە
من شكىر ۋەكىرىيە -
سى ھۆدە خىزىنە دىيە.
خان و شاھ عەجەم هاتنە مال.
بە خان رابوويە،

گۇ، ل من وەلينە، وەلينە،
مجالا شەپى بىوویە،
لاؤ دمدمە خان تىدا.

ستىر گەرھانە ل ئەسمانان،
فەلەك ۋەگەر ھات سەر كەلاھا خانان،
لاؤ دمدمە خان تىدا.

خان چمبلا دىا خوه گرتىيە،
قەستا شاھ و عەجەم كىيىھ،
نانى خولامتىي خوهستىيە.
شاھ نانى خولامتىي دايە،
رۆزەك ناڭ شەرى كەتىيە،
شىركەتىيە چمبلا خان بىرييە،
لاؤ دمدمە خان تىدا.

شاھ و عەجەم كەنەھەوالە،
شاھ و عەجەم گۇ:
- ھەر بىيىن، بىيىن، بىيىن،
گومگومى زىران بىيىن.
گومگومى زىران ئىيىاندىن،
سېوکا جخسىيە بەزاندىن.
گۇ: - جخسىيە، زۇوكە، زۇو بلەزىنە،
گومگومى زىران بەھەلينە،
چەنگەك ژ خانرا دايىنە.

چۆيە شكىر ئەكرىيە:

سى هۆدە خىزىنە ل وېدەرئى دىيە،

هاتىيە دىيا خوه گۆتىيە:

- من سى هۆدە خىزىنە ل وېدەرئى دىيە،

ئەم چاوا بىن؟

دىيا وى گۆتىيە:

- هەرە شاھ و عەجم بخوھەز جىي خانىي خوه،

ل وېدەرئى چىكە.

خان چۆبۇو جەم شاھى،

گۆ: - بىدە من شۇونا چەرمى گايى -

ژ خوھرا بكم ئافاھى،

ئەو جە بكم تەيناهى.

خەليفە گۆ:

- نىدە خان شۇونا چەرمى گاھى،

دبى سەر مە ئىشاھى!

گۆ: - خەليفەيۆ، سەرمەزنىق،

زاۋايى من بخوھەز دەشتا -

خان دى لىكىم بكم

جەھى دەشتى نىقاھى.

ئەو چۆ ناڭ بازىر، گاكى قورىن كرى، ئىنا،

گايى قور سەر ژىكەر،

گۆ: - هەى بىن، بىن، بىن،

كىر و چەۋاندان بىن،

دوغىلادا بىشىن،

دەشتا خان بىرەشىن،

ھەزار ھەفسەد ھۆستە، پالا دا بىن.

گۆ، ئىناندن، ئىناندن، ئىناندن،

كىر و چەۋاندان ئىناندن،

ھەزار ھەفسەد ھۆستا، پالا ئىناندن،

خىمى دەمدە كلاندن.

وەکو خىما دەمدە هاتى ل بەر كۆلەي،

ھەزارا ھەفسەد ھۆستا، پالا لى وەرەتاي.

گۆ: خانان كرن دىوانە،

خان هاتى مەكاكى ئىكانە،

خان هاتى سەر ھۆستا، پالانە،

خانان هاتى نەرازى.

ھۆستا، پالا گۆ:

- خانق، تو چىما نە رازى؟

خىما كەلھا تە چاردەھ گازى،

دەوا شەرى دخازى؟

گۆ، خانان كرن دىوانە،

خان هاتى مەكاكى دۇوييانە،

خان هاتى سەر ھۆستانە،

گۆ: - چىكەن مەزەللى جىرەخانە.

گۆ، خانان كرن دىوانە،

خان هاتى مەكاكى سىسيانە،

خان هاتى سەر ھۆستانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ چەكانە.

گۆ، خانان كرنە ديوانە،
خان هاتى مەكا چارانە،
خان هاتى سەر ھۆستانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ ھەسپانە.

گۆ، خانان كرنە ديوانە،
خان هاتى مەكا پىنجانە،
خان هاتى سەر ھۆستانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ دەستەخانە.

گۆ خانان كرنە ديوانە،
خان هاتى مەكا شەشانە،
خان هاتى سەر ھۆستانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ ستييانە.

گۆ، خانان كرنە ديوانە،
خان هاتى مەكا ھەفتانە،
خان هاتى سەر ھۆستانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ بەگانە.

گۆ، خانان كرنە ديوانە،
خان هاتى مەكا ھېشتانە،
خان هاتى سەر ھۆستانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ خولامانە.

گۆ، خانان كرنە ديوانە،
خان هاتى مەكا نەهانە،

خان هاتى سەر ھۆستانە، پالانە،
گۆ: - چىكىن مەزەلىٽ كەچانە.

گۆ، چىكىن، تەمام كرن،
گازى كر ئەف قاس ھۆستە، پالە -

سەرى وان ھەمى بىرى،
يىك مەممۇد تەنىٽ ھلا،
ئەو سەرى ھۆستان بۇو.

گۆ: ھەي بىين، بىين، بىين،
چقاس تۆپان دا بىين،
كەلەخان جەربىين.

چقاس تۆپان ئىناندىن،
يىك جار ۋەرساندىن،
بەر ژ بەرى نە زېرىندىن.

دمدم رابۇو سەرى بانى،
ديوارى نىھېرا خارى،
بەر ژ بەرى نە زېراندىيە.

ئىجار دەستى خوه ئاقىت تالان- تىلانى شاھ و عەجم، كورد بۇو دەدم- چقاس بازرگانى شاھ و عەجم دهات ل وىتەرى- تەمام تالان، تۈولان دىكىر.

گۆ پايىزە، پايىزەكە درەنگە،

بەرفى سەرى چىان سېپى كرييە،
خان كارقانباشىي شاھ و عەجم باتمىش كرييە.

وھ چادر - خیبەت دۆر کەلاھا دەمدم ۋەدایى.

عەقىلە خان ھاتى مالە،
گۆ: - بابۇ، تو رابە سەرىي بانى،
ھەچکۈو سىتىرىيد ئەسمانى،
ھەچکۈو بەلگىد دارانى،
ھەچکۈو خىزىد چەمانى،
وھ چادر - خیبەت دۆر کەلاھا مە ھاتە ۋەدانى.

گۆ: - كورىي من، ئە و بازركان،
سېھ ئەز دېم پاجى خوه بىنەم.

سېھ خان رادبىيە،
دەرگاھا مەزن ۋەكىرييە،
قەستا چادر - خیبەتا خەلیفە كرييە.
گۆ: - خەلیفە، من بەھىستىيە،
تە شىرەك كرييە، كا بىنە،
بنەيىرم ئەف شىر چ جىسىيە؟

خولامەك ھەبۇو خەلیفە سەروھخت بۇو،
گۆ، شىر ۋەكىرييە ژ ستۇرنە.
سەر ستۇونى گىرىدىاي بۇو،
دا بۇو دەستى خانە.

خان شىر خلاس كر ژ كالانە،
لىدا بېرى ھەسپ و زىن و خودانە،
تۆز عەردىدا ھلانە.

گۆ، ئىناندىن، ها ئىناندىن،

ھەتا قۆلا بەغدايى تالان - تىلان ئىناندىن.

خان دەمدم ئەف جە مەتەل كر،
ئىدى كەس نەلچۇو، نەدەتات.
جاب چۆنک شاھ و عەجەمە، گۆ:
- خان دەمدم ئەف جە مەتەل كرييە.
شاھ و عەجەم گۆ:

- ھەي بىن، بىن، بىن،
عەسکەرەكى گران ژ منرا بجەقىن.

گۆ، پا ئىناندىن، پا ئىناندىن،
عەسکەرەكە گران شاھ و عەجەم جەۋاندىن.
خەلیفە گۆ شاھ و عەجەم، گۆ:
- ئەف عەسکەر دچەمە سەر زەقايى تە،
دلى تە ناگەرە زەقايى خوه بگىرى بىنى؟
گۆ: عەسکەرەي گران من دايە تە،
ھەرە بگەرە، بىنە.

خەلیفە كەتە بەر عەسکەرەي گرانە،
ھات دۆر کەلاھا دەمدم چادر - خیبەتى خوه ۋەدا.
عەقىلە خان كورى خانە،
رابۇل سەرىي بانى -

ھەچکۈو سىتىرىيد ئەسمانى،
ھەچکۈو بەلگىد دارانى،
ھەچکۈو خىزىد چەمانى

خان ئىقشارى هاتى ل ماله،

سېسىد چادر - خىبەت كرى خورى - خاله.

خان سېنى رادبىيە،

هەتا ئىقشارى شەر كرييە،

سېسىد چادر - خىبەت كرى خورى - خاله.

سى رۆز چۇ، ھىلا كزىر، قاھقەچى، خەليفە. دەستى كزىر بىرى، گۇ:

- ما كىس بابى تە بۇو، تە كەرەك نان ددا من؟

دەستى قاھقەچى ژى بىرى، گۇ:

- كىس بابى تە بۇو، تە فينجانا من نىقى ددا من؟

پىئى خەليفە ژى بىرى، گۇ:

- عەسكەر پەزى باپى تە بۇو، تە ئىنا سەر من؟

ئەوان ھەرسى ژى رابوون ھەسپى خوه سوھر بۇون، قەستا شاھ و عەجمە كرن.

شاھ و عەجمە گۇ:

- ھەر بىن، بىن، بىن،

سەد بار كاغەزا دا بىن،

چقاڭ خۇندىيەنان وھرىن.

كاغەزان نېسىن،

بازارادان شاھاندىن،

جەھىيا - ئەملەكانانلى كەپاندىن،

عەسكەركى گرانلى جەۋاندىن.

گۇ، پا ئىناندىن، پا ئىناندىن،

ھەتا قۇلا بەغدايى عەسكەر ئىناندىن.

شاھ كەتىيە بەر عەسكەرلى گرانە،

هاتى سەر تەوريزى، خانە،
گۇ: بچم سەر كەلها خانا كوردانە،
بكم تەولەخانى ھەسپانە.

شەھ هاتى دلىمانە،
بار كرى بارووت - دەرمانە،
گۇ: - بچم سەر كەلها خانا كوردانە،
بكم ژ خوھرا پاخرى دانە (بۆستان).

شەھ هاتى ئۆرمىيە،
دەرباز بۇويە گەمەيە،
گۇ: - بچم سەر خانا موخرىيە.

تەتەر خان كورى خانە،
رابوو سەرلى بانى -
ھەچکوو ستىرىيد ئەسمانى،
ھەچکوو بەلگىد دارانى،
ھەچکوو خىزىيد چەمانى،
وھ چادر دۆر كەلە دەمدە دانى.

تەتەر خان هاتى ل ماله،
گۇ: - بابۇ، تو رابە سەرلى بانى،
ھەچکوو ستىرىيد ئەسمانى،
ھەچکوو بەلگىد دارانى،
ھەچکوو خىزىيد چەمانى،
وھ چادر - خىبەت دۆر كەلە تە قەدانى.

شاھ عەجەم گۆ:

- ھەی بىن، بىن، بىن،

تۆپا تەرخان دا بىن،

ترا را بارووت دەرمان تى بوھشىن،

كەلە دەمدە دى بروھشىن،

خان ژ منرانى بىگن، بىن.

ھەی بىن، بىن، بىن،

تۆپا مەزىن دا بىن،

سندريكان بارووت- دەرمان تى بوھشىن،

خان ژ منرانى بىگن، بىن.

گۆ: - ھەی بىن، بىن، بىن،

تۆپا بچووك دا بىن،

سندرووكان بارووت- دەرمان تى بوھشىن،

خان ژ منرانى بىگن، بىن.

ئىناندن، پا ئىناندن،

يىك و جار پى ۋەرساندن.

خان رابوول سەرى بانى،

دېقارى نىرا خارى،

بەر ژ بەرى نە زقراندى.

ھەفت سالان شاھ و عەجەم شەر دانى، تو مجالە پى نەكىر، نە شكىناند. رۆزەكىّ

مەممۇد مەممۇد نەمايى نەدا. ئەقا رابوول سەرى بانى، كاغەزەك نېيسى،

ئاقيت ناڭ چادر- خىبەتى شاھ و عەجەم.

كاغەز ئائينە خانىدine،

كاھنى ۋى ل چىايى،
ۋى ل بن بارى باداھى.
يىكى هاتى مەخىنە،
سەر ژىكىر سە و كەرە،
جرنا خان تى خۇون كر.

مەممۇد رابوو، قەستا خود دى شاھ و عەجەم كرييە. شاھ گۆ:

- مەممۇدۇق، وەرە بخارە، تە چ دەقىتە؟

گۆ: - من سەد جاران فەيتە،
بىكا دەلۈمىرخان دەقىتە.

(بىكا دەلۈمىرخان ژى كەچا شاھ بۇو).

گۆ: - مەممۇدۇق، پا ماشى تە چ بۇو؟

گۆ: - من مەرتالەكى ھەبۇو،
تاسە پۇلى زىف لىدا بۇو،

ھەر ئەينىنەكى ماشى من زىر دەتات.

گۆ: - مە ھەيىھەزار خولامى،

ھەر رۆزى ماشى وان كەرەك نانى،
ژ مە، ژ وان توجار نافى دىلمايى.

تو جىسى خود شەيتانى،

ھىجەتا سەرى خانى.

گۆ: - ھەي بىن، بىن، بىن،

تۆپا تەرخان دا بىن،

مەممۇدىدا بەھەزىن،

كەلە دەمدە بىزەلقين.

خان رابوو چۆ سەر سەرىنچ -

خوون تىرى سەرينجخانا خان بۇويه.
رابۇنە خوون كشاندىن، تەمز كرن.

خان گۆ: - ھەوارا من خادى، ئەورى رەش و درېزق،
تەفيك باران بېزق.

زەرى ئەسمەرا چۆبۇن دەست و نېڭىز،
ھەوارا من خادى، ئەورى رەش و تارى،
تاشىك باران ببارى،
فەقە، مەلە چۆبۇن دەست و نېڭىز.

من هاتى مەكا نىisan، گولانە،
گۈرىد - گۈرىد ئەورانە،
بوو شەرە - شرا بارانە -
سەرينجخانە تىرى ئاف بۇويه.

ھەفت سالان ژى ئافا بارانى شەر كرن. ھەفت سالى وان وەكۈو تەمام بۇو،
زخىرى وان ژى خلاس بۇو، ئافا وان ژى خلاس بۇو. خان چۆبۇن كۆچك و سەرايى،
گۆ:

- دايى، ژ منرا بکە تەبىير و چارى!
گۆ: - كورى منق، ئەز ژ تەرا ناكم تەبىير و چارى،
ۋى روڭى بىرا تە تى -
تە تالان دانى ژ قۇلا بەغدايى،
من گۆ: " كورى منق، شۇولى ھا مە ب كىئر نايى ".

خان چۆبۇن كۆچك سەرايى،
گازى كر خانمانى:
- وەرە، من دەستوورا وە دايى،
نابىم وەبالى قەتلانى.

خانمان گۆتن:
- ئاقا سال ئەم ب ھەۋرا بۇون،
دمىن - ئەم ب ھەۋرا بىرن.

خان چۆبۇن كۆچك سەرايى،
گازى كر خولامانە،
گۆ: - وەرن كۆچك سەرايى،
من دەستوورا وە دايى،
نابىم وەبالى قەتلانى.

خولامان چقاس ھەبى،
عەسکەرى وان چقاس ھەبى
گۆتنە خان:

- ھندە سالا تە مە خودان كرييە،
ھەمى ژى بىرن يەكجارە.

خان گۆ: - ھەى بىن، بىن، بىن،
گومگومى زىرا دا بىن،
سييىكا جىسىيما بېزىين،
شىرى خانا زىر بىشىين،
گۆ، چەكى مىران چىكەن.

جىسىيما چىكىن: شىر، خەنچەر، ھەمى تشت.
گۆ، خان خەزايى مژخربى،
خان چۆبۇن تەرهنجا قىلابى.
چى بۇو لاۋى ھەكارى،
ناموس ژى كارى وانى،

خان خەزايى مژخربى.

چى بۇ لاوى ئەرتۆشى،
ناموس ژى نافرۆشى،
خان خەزايى مژخربى.

چى بۇ لاوى باهدينان،
خازىيا وى رۆزى، من سەر كەلاھ دەمم دخار مەۋىز،
خان خەزايى مژخربى.

عەدلە خان كۈرى خانە،
شىر خلاز كىر كالانە،
عەينى گىرى ناڭ ملان،
بىرى ھىسب وزىن و خودانە.

لىرە خان رابۇ دەرگەھ ۋەكىر، عەسکەرئى خان و شاھ و عەجەم راھىلان ھەڏدو ب
سىنگ و دەقانە ئىك ژى دوو قىركن. شاھ و عەجەم گۆ:
- ھەي بىن، بىن، بىن،

چقاس بارووت - دەرمان ناڭ دەشتى بېشىن،
دەقى تۆپا لى وەرين،

عەسکەرئى دەممىيا، شاھ و عەجەم ئىك جار بقەلين.

ئىدا خلاس!

ھەي خولىنە، ھەي خولىنە،
ئەف قىسەت راستە، قە دەرەو نىنە،
قسا خانى لەپ زىرىنە.

تەخبيز رابۇول عەزمانا:
فەلەك دەگەرە خان و مانا،
سەقنا كالا، بۇنا جانا.

خان ئىتىيمەك دەرق - دەرق:
چوو با شاهى قەجەرق -
ئەوى دايى كىر و كەمبەرق.

ئەو ھەفت رۆزىن، ھەفت مەها،
قەوھچىا قاوى كىپايدى،
سەر سەرئى خوه دانىيە.

ئەو سېھىيە، ھىشكە زووپىيە،
تاجىلى زوو رابۇپىيە،
سەر قۇناغا شاھ سەكىنې،
رەۋۇچىا ھەسپا لى خاستىيە.

ئەو ھەفت رۆزىن، ل ھەفت مەها،
دۆرا بەرى كىپايدى.

دینا خوه دايى كەرى پەز وى ھىسىووپى دچىرە. گۆ: " وەلە ئەزى ھەرم با وى
شەقانى شىر بخوم، ھەمین نانى من تىسيي ". رابۇ چوو، دینا خوه داشقان رازايە:
شىر دۆتىيە، بلوورا خوه دانىيە سەر، رازايە. گۆ: " وەللە، ئەز دەنگ لى ناكم، شەقان

من مەرفەك جەردى گرتىيە،
 من كنجى وى خوه كرييە،
 من پىنجى مىر جەردى كوشتىيە،
 من پىنجى ئاخترمه ئانىيە -
 ملەكى من فرييە...
 گۆ: - كورق، زووكن، بلەزىن،
 قورسى زىرا مال دەريين،
 ملى خانى من زىر بکشىن.
 رۆزەكى دىيا وى گۆتى: -
 لاوق، گۆ، تو ئاقا ناڭدار، گۆ، گەرەكى تو خوهرا ئاقايىكى چىكى.
 ئا سفهىيە، هيشكا زووې،
 خان دەر قۇناغا شاھ سەكニيە،
 گۆ: - هەرى خانى من، تە ماز چى؟
 گۆ: - سەرئ شاھى، باقى شاھى،
 گۆ، بدى من قاسى چەرمى گاھى،
 ئەزز خوهرا تىخم مال - ئاقايى.

 گۆ: - هەرى لاوق، وى يەكى نەكە،
 مال - ئاقايى تو چى نەكە،
 بۇ من، خوه سەركىزىي نەكە.

 ئەفەندىم، چەرمى گايىي رەشى - پىلە،
 هوورك - هوورك كر دوهىلە،
 گرتىيە دەشت و نەھىلە.
 دۆردا زەرى گرایە،
 بزمارەك تىدا كوتايە.

رى مينا من رېنجبەرە ". دىتى خوه دايىدا مىشەك بېقلا شقىن دەركەت، كەتە قولە
 بلوورى دەرباز بwoo. ئەويىنى دىتى خوه دايى، ھەو دىت، مىش ديسا زقىرى هات كەت
 بېقلا شقىن. شقان ۋەجىنلىقى، رابوو، گۆ:
 - مالاقا، تە چما دەنگ ل من كر؟
 ئەويىنى گۆ: - من دەنگ ل تە نەكىر، گۆ، تو خوه - خوه ۋەجىنلىقى.
 شقان گۆ: - من خەونەك دى!
 گۆ: - خادى خىركە!

 گۆ: - من خەونا خوهدا دىت ئەز سەرپرا ھەفت چەقىرا، بەرا سپىرا چۈوم
 دەركەتم جىكى. ئەودەر خىزىنە دەفينە بwoo: ھەفت پاشا تىدا بکرا - بخارا خلازبۇون
 تونەبwoo. ئەز ۋەجىنلىقىم، من ھەو نەھىرى خەون بwoo.
 خان خەونا وى كرە دەرەو، ئەو ك ئەوى بەر چەقى خوه دىتىبwoo، ئەو ك، دەرەققا
 وى كەقىدا زوودا شقەللوو بwoo، گۆ: " حەفە، نەفە، گۆ، ئەو كەقى خىزىنەيە ".

 ئەو سېبەيە، هيشكا زووې:
 تەجىلى زوو رابوو،
 جەرەدەك گران پەقكەتىيە،
 ها رەقۇنگى تە خستىيە.

 رەۋوجى پارا پەي جەردى كەتىيە،
 پىنجى مىر كوشتىيە،
 پىنجى ئاخترمه ئانىيە،
 ملکى وينى فرييە،
 سقى زوو دەر قۇناغا شاھ سەكニيە.

 گۆ: - ھەرى رەقۇ، ئەقا چىيە؟
 گۆ: - جەرەدەك گران پەقكەتىيە،
 ها رەقۇنگى تە خستىيە.

 ئەز پارا پەي جەردى كەتمە،

ئا سەھيە، ھىشكا زوویە،
دەستە پالە لى خاستىيە.
گۆ: - كورق، زووکن، بلەزىن،
سېسىد پالەيى بىجقىن.

ئەوان زوو كر، زوو لەزاندىن،
سېسىد پالە تەف جقاندىن.

خانى كوردا چى جندىيە،
سەر كەلا دەمدم پەيا بۇويە،
ھەتا ئىثارى چوویە،
سەركانى دەر ئانىيە،

ئەفەندىم، ئەپالانا جارا دودا ئانىبۇو، قە يەك وانا ژى نەھاتبوو كوشتنى. ئەوانا
خاترى خوه خان خاستن، رابوون چوونە شەھەر، تشتى شەھەر ئەگەر سەد مانات
بۇو، راکرن ھەزار مانىتى. وى وھختى برى شاھ راستى وان پالا هات، گۆ:
- كورق، هوون خەلقى كىدەرىنە؟ وە ئەف دەر كرە خەلايى.

گۆ: - تو نزانى، ئىسال ھەفت سالە مە رووجىكى مala خوه نەرىتىيە: مە كەلا چى
دكر، كەلا خانى كوردا، كەلا دەدمى.

ئەفەندىي خوهرا بىيڭىم، وى وھختى برى شاھ زقى با برى خوه، گۆ:

- ھەرى شاھقۇ، تو خودان تاجى!

گۆ، تە كەلا دايە فى كورمانجى،
خادى خرافكە ئۆلکەتى تە ژى،
كەلا چىكىرييە، بۇويە دېمىنى تە ژى.

گۆ: - ئەو خولامەكى من ئامنە،
بۇ من وى مخەنەتى تونە:
گۆ، كورق، زووکن، بلەزىن،

گۆ: - ھەرى دايى، ھەرى دايى!
تە زەندى سېپى زەند بادايى،
تو راھە بکە نمىز و دوايى.

گۆ: - ھەرى لاوق، ھەرى لاوق!
گۆ، كەلا تە بەر تۆپا كىفرە.

گۆ: - كورق، منرا بىن تۆپا دەقىب چووکە.

دەف وى بىنە، دەرى سىندرووك،
برجى كەلى رەشاندىن،
لى رانەكى وەكە تەك نەينووکە.
گۆ: - كورق، منرا بىن تۆپا دەرمەزنى.
برجى كەلى رەشاندىن،
لى رانەكى وەكە تەك بازنى.

ئەفەندىم، ئەوى كەلا خوه چىكىر،
ھۆستا، پالا خەلات كر،
سەر مالى دا چىكىرن،
ھەركى مەرتالەك گوھى فىل زىر دايى.

ئەفەندىم، ئەپالانا جارا دودا ئانىبۇو، قە يەك وانا ژى نەھاتبوو كوشتنى. ئەوانا
خاترى خوه خان خاستن، رابوون چوونە شەھەر، تشتى شەھەر ئەگەر سەد مانات
بۇو، راکرن ھەزار مانىتى. وى وھختى برى شاھ راستى وان پالا هات، گۆ:
- كورق، هوون خەلقى كىدەرىنە؟ وە ئەف دەر كرە خەلايى.

گۆ: - تو نزانى، ئىسال ھەفت سالە مە رووجىكى مala خوه نەرىتىيە: مە كەلا چى
دكر، كەلا خانى كوردا، كەلا دەدمى.

ئەفەندىي خوهرا بىيڭىم، وى وھختى برى شاھ زقى با برى خوه، گۆ:

- ھەرى شاھقۇ، تو خودان تاجى!

گۆ، تە كەلا دايە فى كورمانجى،
خادى خرافكە ئۆلکەتى تە ژى،
كەلا چىكىرييە، بۇويە دېمىنى تە ژى.

گۆ: - ئەو خولامەكى من ئامنە،
بۇ من وى مخەنەتى تونە:
گۆ، كورق، زووکن، بلەزىن،

دو ئاخووندا منرا بىن:
دىيەك گەف و گورا سەردا دشىنە.
ئەفەندم، دو مەرقا سەردا دشىنە.
خان دىگەرە ملى يەكى زى دكە،
چەقى يەكى دەردەخە.
ۋىدا تى قاسدى كۆرە،
حالى خودا پۆرە - پۆرە،
ۋىدا تى قاسدى قۆپە،
حالى خودا كۆتە - كۆتە:
حوكىمى دىدمۇم چقا زۆرە.

گۆ: - لاوق، مەترىسە، -
باشقى ترى بازىرگانە، -
نەدان، من و وانا ھەف دانە.
دىيەك سقى ھەف دان، ھەفت سالا ھەف دان. ئەو مەحمۇودى مەلەكان خارزى
وى بۇو. دىيەك مخەنەت دەركەت. كاغەزەكى دنىيىسە، ددە مەرقەكى، دشىنە
خەزۈورى خودرا، دېقىزە، دېقى: "ھەوارا من وەرن". ئەفەندم، وەختى مەحمۇودى
مەلەكانى پېرا دەركەقە، دچن سەرەكانىيى دېرىن.
عەقدەلە بەگ قەستا نمىزىا سقى كرييە،
تىرى خون بۇويە، دەوسا ئاقى خون بۇويە.
گۆ: - باقۇ، حال و ھەوال ئەفە!
-

قان عەزمانا دنگە - دنگە،
بارانى شنگە - شنگە،
خون ساتراندا تىزىيە.

ئىقشارى پەياكى عەسكەر كارى خوه كر، گۆ:
- ئەم ھەرن دۇرا كەلى بىگرن.

دېننا خوه دايى، مەريكى سەرى خوه دانى بۇو سەر نەردونانە، كاغەز بەر سەرى وى
دەرخستن، كاغەز خاندن، وەكى: "خان كەتىيە تەنكايىدا".

خانا ئى گۆ: - ئىدا بۇشە، گۆ، ئەم چار پى ناكن، گۆ:
- كورق، زووکن، بلهزىن،
قورسى زىرا مال دەريين،
مسىرىي لاوكا زىر بىكشىن،
پاشى مە كىترا دەمىن؟
خان ھىزىا كەتىيە رىيا،
- شەرى مە پاپا خەننیيا.

شاه عاباس عەسكەر ھلدا ھاتە سەر خان.
خانەك تى ئەرددەنەيردى،
خانەك تى كەلا خوييە،
خانەك تى چىنۇوماچىنە،
خانەك تى سەلاماستە،
ھنك دېقى: " دەرەوە "،
ھنك دېقى: " راستە ".
دېمەك ھەفت دەولەت رابوو سەر وى خانى.
سقى زوو عەقدەلە بەگى قەستا نمىزىا سقى كرييە:
نمىزىا سقى نەكىرييە،
جاف باشقى خودرا ئانىيە.
گۆ: - باقۇ، چقا سەتىرى عەزمانا،
چقا چلۇيى سەرى دارا،
ھاقا عەسكەر دۇرا كەلا مە دانىنە.

تۆپ راکرنه گرکا،
وی رنگه - رنگا تۆپ و تەنگا،
ئەفەریم دى و باشقى كورپا.
خان هاتن دەركى سىيا،
زىر بەلا كرن تەمسىيا.

خان هاتن دەركى ناقى:
گۇتن: - دەركا بەر باشقى،
ھېشكا شەپى كور و باشقى.

شاھ ويىدەرى تاجك دشىنە،
دەقى: - بلا خان فى تاجى هلىنە،
قە تشکى وي زى تونىنە.

عىدلا بەگ دكە دلەزىنە،
تاجى وي ددرىنە:
- تاجى تە سەرى تەبە،
ك... من دىنى تەبە،
كوشتنا مىرا هەمين هەبە.

باشقى گۇ: - هەرى لاوۇ، تو چخورى،
تو قە كاڭكى ناسەبرى.

گۇ: بافق، خوئەز نە بەرخەم بەر بەرانا،
ئەز نە هەسىم، تە ئەز دەستكىرى،
كۈرى مىرا هەمين مىرن،
كۈرى مىرا چەك ھلگرن،
كوشتنا خوه نافكىن.

ئەفەندم، دەر قۆناغا خەلەفەدا چۈوويە،
خەلەفە دەست خوھدا قودۇوم كەتىيە.
گۇ: - خانق، خانى مىسترەتى،
كول كەته ناۋا عەشىرەتى،
گۇ، تو بەدە من مولەتى،
ئەز تەرا دەرخەم پەزەتى.

گۇ: - خان، تو خانى خەلەفە،
وەكى تو ئىرۇ بدى من سەد بار قەدىفە،
قە واژ ناگىرە، ئەو تەگلىفە.
چەقى خوھ دەگەپىنە،
شۇورەكى داردا دەقىنە.
گۇ: - كافر، كانى شۇورى تە چىيە؟

شۇور چار تiliا كالىن دەركەتىيە،
چىنگە - چىنگا دەنگى وييە،
گۇ: - كافر، شۇورى تە چىيە؟
گۇ: - شۇورى من مىرىيە،
گۇ، من ھەفت ئاشا كرييە،
گۇ، شەقى دن من جىرباندىيە،
گۇ، قە تشىت زى نېرىيە.

گۇ: - كافر، شۇورى تە مىرىيە،
گۇ، تە ھەفت ئاشا كرييە،
گۇ، قە تشىت ئوسا تونەيە،
گۇ، بىمارەك بە، بۇ خانى مووكورپىيە.

خان هیڙا کهٽنه ریبا،
سهٽرئی خه لیفه دفرینه،
ئوردیي گازه - گازه،
گو، شه رئی پلنگ و به رازه.

چیبه لاوکی چخوری،
تو چاخی گارئ حازری،
تو شه رادا درجفی مینا ترى.

چیبه لاوکی هرتؤشی،
ته ل سیری قه ره پوشی،
شه رادا زیهاتی.

چیبه لاوکی بھراڻی،
شه رادا تو چاوا قؤلایی.
چیبه لاوکی مهندوکی،
تو خایی رما ڪنکی،
شه پئی ئهول تو بکی.

خان هیڙا کهٽنه ریبا،
بوو شنگه - شنگا مسریبا،
بوو شه رئی مه و پاپا خگنه نیبا.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانئی خان موکربی رابوو،
پینسد میر خشقاندی بوو،
خه نجهٽ کیله کی ئافا بوو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانئی خان ته مر رابوو،
شہ سد میر خشقاندی بوو،
سیلچ بھڑنی دوتا بوو،
خه نجهٽ کیله کی ئافا بوو.
ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانئی خان عه ڦدیله به گ رابوو،
ئه وینی هه زار میر خشاندی بوو،
سیلچ بھڑنی دوتا بوو،
خه نجهٽ کیله کی ئافا بوو.
ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانئی له پ زین رابوو،
هه زار میر ڙی خشقاندی بوو،
سیلچ بھڑنی دوتا بوو،
خه نجهٽ کیله کی ئافا بوو.
گو: - هه ی قه ده بی باڻی هوستانه،
قه نه دایه ساو شوورانه.

دیمهک، وهختی عه ڦدیله به گ هاته بریندار کرنی، ئه وی کرہ ئورتا هه ردو لنگی
خوه، وهکی کورپی خوه ئازا بکه. کورپی وی گو:
- باڻو، گو، تو نه زانی،

گو، شوورپی خوه بکشينه کالانی،
ناڻپی خوه لئی هلانی،
باڻیزه هه سپی و خودانی.
خلاص کر هه سپ و خودانی،

گۆ: - هەر رەما بى باشقى ھۆستانى.

گۆ: - ستييى، ھا ستييى،
بەزىن زرافچى، تاو - تاوييى،
پاشى مە كورمانجىيى.

ئىزىز، وەختى رۆزى ئەو چۈونە شىير، ستييا تەمام تۆپ - قومبارە كرە پادقالى.
ئەوانا ئانى ھات تەختە بىرى، وەكە كولەكتى سۆقا. وانا قەلن و تتوون ھلدا. ئەفەندم
ئانى ھاتن، كىير كرنە دەستەكى خوه، ئىستەكانا ژەرى كرنە دەستەكى خوه، گۆ:
- كىزان نىزىكى مەبە، گۆ، ئەمى ئەقى ئىستەكانا ژەرى ۋەخون، ئەمى ئەقى كىرى
ژى سەر دلى خوه خن.

وى وەختى عەسكەر تۆپ بۇو، كەتە كەلىدا، ئەوانا وى وەختى قەلۈونا خوه سەر
بارۇوتىدا داكوتا، تۆپ و قومبارە لىدا - دېمە ئەو عەسكەر گ لى قىر كر. ستييا خوه
ئاكوشكى ئاقىتىيە. دە وى وەختى كەرەما خادى پىرا ھەبۇو. با كەتە داوا دىرى وان
مینا تەيرا دانى.

ستىك حەملە بۇو، وەلدى: خادى دو زار دانى، كۆكا وى ھى رووبارى دنى ھەيە.
ھەو بۇو ئىدا.

ها ب خورمىنە، خوش خورمىنە!
قەسەتا مىر چەنگىزىرىنە:
ئەقى راستە، قە دەرەن نىنە.

تەخدىر رابوویە ب عەزمانا،
فەلەك دەگەرە خان و مانا،
ھەم با پىرا گەل بە جانا.

خان ئىتىيمەكى چى نەناسە،
بۇو مىقاتى شا عەباسە،
شا عەباس فرۇت، خوھرا كر كىر و ئاماسە.

خان ئىتىيمى دەرق - دەرق،
بۇو خولامى شا قەجهرق،
شايى قەجهەر فرۇت، دا كىر و كەمبەرق.

گۆ: - خانو، توبى بقى رەقچىنگى ھەسىپانە؟
خانا ھەسىپى خوه دتەرقاندن،
چىا و بانىيا دەگەراندن،
دەقى بەرا دەچىراندن.

خانى من بەرەك دىيە،
وى بەرى حەيرى مايە،
دېننا خوه دا كەرى پەز مەخل ھاتىيە.

دینا خوه دايى شقانەكى رازايە، چوو ھەرە جەم شقىن شىر بخوه. دینا خوه دايى
شقانى رازايە: كۆدا شىرى خوه دانىيە كىليلەكا خوه. دېننا خوه دايى - مىشەك پۆزى

شفین دهرکهت، هات که^ت قولابلووررا نافا کو^دا شیررا چو^و که^ته کله^لوشکه^که
که^{فر}ى. شفان رابوو، وی رهقچی^هسپارا گوت، گو[:]

- ته چما دهی ل من کر؟

گو[:] - من دهی ل ته نه^كر، گو[،] چرا؟

گو[:] - من خهون دیت، گو^{من} دینا خوه دایی پرا ههفت

چهفيرا، بهرا سپيرا که^{فر}هکی قولبا تزی خهنه و دهفینه بwoo.

خهونا شفین راست بwoo، لی رهقچی لی کره دهره^و: پرا ههفت چه^فی - ئه^و بلوور
بwoo، بهرا سپی - ئه^و کو^دا شیر بwoo، که^{فر}ی قول زی - ئه^و کله^لوشک بwoo، وهکی
میش چو^و که^تیدا جی^ي خه^زنی و دهفینن^ن بwoo.

رهقچی دینا خوه دایی

جه^{رد}هکه^كه گران دهرکه^تی^ه،

ئه^وی رهقؤی خستی^ه،

چ تالانه^كی بیخایه^ه:

خان میرک جه^{رد}ی گرتی^ه،

هه^سپی وی میری سیبار بوویه^ه،

تفنگا وی سیباری هلانی^ه،

دوو جه^{رد}ی کرییه گازی^هیه^ه:

پینسد میر جه^{رد}ی کوشتی^ه،

شس^د ئه^خته^رمه رزفرانی^هیه^ه -

سهر ههیاتا شا دانی^هیه^ه.

شا ل ههیات^ت دهرکه^تی^ه،

شا ویده^ری نزان بوویه^ه،

گو[:] - ئه^و کییه بازرگانا خودقا هاتی^هیه^ه,

دهری ههیاتا من دانی^هیه^ه؟

خان گو^ته شا، گو[:] - شاهو، تو من ناس ناکی، رهقچی^ه ته^مه^ه؟

من هه^سپی خوه ته^رقاندن:
چیا و بانییا من تیر گه^راندن،
من ده^هشی بهرا دچیراندن.

جه^{رد}هکه^كه گران دهرکه^تی^ه،
من ل جه^{رد}ی هه^ف خستی^ه،
من پینسد میری جه^{رد}ی کوشتی^ه،
من شس^د ئاخترمه رزفرانی^هیه^ه،
من سهر ههیاتا ته دانی^هیه^ه،
دینا خوه دایی - مله^كی خانی ته فری^هیه.

شاه ده^هشی: - کورق، بکن، بله^زین،
من وه ده^هشی هؤستا بیین،
ملی^ك خانی من ئوسا بکن -
ژ به^ری چیت^ر بجه^رین.

قورسی^ن زیرا مال ئیناندن،
نافَا له^گانا دحه^لاندن،
خادی^ن ئوسا هز کر چیت^ر -
ملی^ك خانی من جهبراندن.

یی بینا مه ههتا ئیثاری مال - هالی خوهدا کیرق بوون. خان ههتا ئیثاری ملی^ن
خوهدا گیرقکار بwoo - چرا، ملی^ن زیر نه^دیتبwoo. ملی^ن خان فری، شاه ملی^ن وی پی^ن زیر
دا چیکرنی، هی ژ به^ری چیت^ر.

موخداره^ك که^ته ئورتی، خان فکرمیش بwoo جه^م خوه، گو[:] " جانم، گو[،] منرا مال و
حال لازمه، - فکرا وی که^ت، گو[،] - ئه^و هه^فالی منی شفان^ا گو[،] من زی خهونا وی
کره دهره^و ". چو^و دینا خوه دا وی جی، وهکی خهونیدا شفین دیتی^ه. چو^و دینا خوه
دا وی کله^لوشکی^ن: سی^كه^فر ژ کله^لوشکی راکر، دینا خوه دایی دهري^كی دکانی یژ بن
کله^لوچکا که^فردا ههیه زی، دهري^كر - خزنه و دهفینه.

خان ویده‌ری فکرمیش بwoo، گو:

"جانم، گو، ئەز خوه - خوه مەرچەکی راعەت، گو،
ئەز سەرچ فۇرمى ئەۋى خىنى دەرخىم، وەكى پادشاھى مایین نازانىم من ئەو خزىنە و
دەفینە دەرخستىيە؟" سەقى رابوو، سەر قرارا راستىيى، چوو جەم شاهى عەجەما،
گو:

- سەرئ شايى، بافقى شايى،

تۈيى بدى من قەدەرا چەرمى گايى،

ئەز بۆ خوه تىكى مال - ئافايى.

شاه گۆتىدا، گو:

- خانو، سەرئ شايى، بافقى شايى،

ئەز بىدەت تە قەدەرا چەرمى گايى،

تو بۆ خوه تىكى مال - ئافايى -

تو وەرە تو ئورتا من و خوه تىخى گىژايى.

گو: - سەرئ شايى، بافقى شايى،

تو بىدە من قەدەرا چەرمى گايى،

ئەز بۆ خوه تىخى مال - ئافايى،

قىامەت راھە ئەز تو جارا

ئورتا خوه و تە ناخم گىژايى!

ئەۋى ویده‌ری دا وى چەرمى گايى.

چەرمى گايى رەشى - پەلە،

ھەفت رۆزى ئافى دنهىلە،

چ خانەكى فەن و فىلە،

ھوورك - ھوورك كر دھىلە،

گرت بwoo دەشت و نەھىلە.

دۇردا كىفر دىب و تانى،
بزمارەك سەرى قوتايى،
رەمەت كىھاندە باشقى شايى.

موخدارەك مايه، شا قەستا كەوشەنلى گوندا كرييە. دىئنا خوه دايى - چەرمى
گايى رەشى - پىلە كەوشەنلى ھەفت گوندا گرتىيە. شا هاتىيە، دەنە كرييە.
خان تەزىلى رابوو،

قەستا قۆناغا شا كرييە،
شا ل قۆناغى دەركەتىيە،
گو: - كورق، خانق، تە مراز چىيە؟
ئەۋى مرازى خوه خاستىيە،
پىنسىد پالە زى خاستىيە.

شا گو: - كورق، بىن، بلهزىن،
پىنسىد پالە لەقخىن،
سەر خانى مندا بشىن.

خانى كوردا دايە رىيە،
پىنسىد پالە دەدە پىيە.

خانى كوردا چ جندىيە،
پىشىيا پالى خوه كەتىيە،
سەر كەلا دەمدە پەيا بwoo،

گو: - ھەرئ خانق، تو بەرانى،
تو ئەول دەرخە سەرەكانى،
بن ركى كەليقى دەرانى.
زېكى سەرئ پىنسىد پالەيى،

ما مه موودى مه لە كانى:
پرزا خراف بى سەرى زمانى،
ئاھىر - سۆنگى بۇو بايسى مالا خانى.

خان تەزىلى رزو كرييە،
قەستا قۇناغا شا كرييە،
شا ل قۇناغى دەركەتىيە:
- خان، هەوالى تە چىءە؟
خان گۆتىيە:

- سەرى شايى، باشقى شايى،
ئەو پالى تە پىر دايى،
ئەوانا سوخول نەكربىياىي،
ئاھىچە پەره نە ئىنایى.

- كورۇ، گۇ، بىن، بلەزىن،
پىنسىد پالا رزو هەقخىن،
سەر خانى كوردادا بشىن.

خانى كوردا دده رىتىيە،
پىنسىد پاله دده پىتىيە.

خانى كوردا چ جندىيە،
پىشىا پالى خوه كەتىيە،
سەر كەلا دەدمە پەيا بۈويە.
ھەفت رۆز نىن، ھەفت شەقانە،
ھەفت شەق نىن، ھەفت مەھانە،
ھەفت مەھ ژى نىن، ھەفت سالانە.

ھەفت سالى خوه تەمام كرى،
كورمانچ كەلا خوه چىكىرى،
سەرى كەلە مفرقكىرى،
ھەرچار بەدەن رساس كرى.

دەدمە هاتىيە ل بەر شۆلى،
پىنسىد پالە لى دكە دۇلى،
ئەو چى دكە جىي خوردۇلى.

دەدمە هاتىيە بەر پەستنى،
پىنسىد پالە كەتنى،
ئەو چى دكە جىي مەرنى.

دەدمە هاتىيە بەر ۋەدانى،
پىنسىد پالە بەردانى،
ئەو چى دكە جىي مەيدانى.

خان گۇ:

- لى دايى، لى - لى دايى، لى - لى دايى!
تە كورتەكە قە كىر نايى،
جارەكى دىئنا خوه بەدە من و كەلايى.

گۇ: - لاۋق، چ دىئنا خوه بەدە تە و كەلايى،
خوهش كەلايە تە چى كرى،
ھەسارەكە ئاسىيە، رىنە تە چى كرى.
تو وەرە ترسا من وى ترسىيە،
تو خوه بەر دەربا كافر نەگرى.

هنه؟ گو، فی شههريدا دکاندار رۆژئى نىف زىرى قازانچ دك، فەقىر ئى يولە دچن.
 - ئىيە، گو، قوربان، چرا دخەيدى؟ گو، ئىسال هەفت سالى مەيە، مە تشت
 نەستاندىيە، وەكى ئەم ئىسال نەدن و نەستىن، ئەملى كى سالى بدن و بستىن؟ گو،
 ئىسال هەفت سالە ئەم سەر كەلا دەمدەن دخەقتن.
 - جانم، گو، هش، گو، هوون رىغا هاتنە پىنسىد پالە، وە دەقى ھەف گرتىيە، كەلا
 ج وى چىكىنى؟
 پالا هلدا گۇتى، گو:

- قوربان، چما دغەيدى؟ ئىسال هەفت سالى مە- مە مالى خوه نەدىتنە، ھزكى
 ئەم هەفت سالا زى تەرا بخەقتن؟ لى تو ھەما قرار بکە رۆژا چۈوينا مە ھەر يەكى مە
 گوھى فىيل تىزى زىركە، بده.
 گو: كورق، لى وە كىرا كەلا چى كرييە؟
 پالا هلدا گۇتى، گو: خانى چەنكى وى زىررا!
 - ئاها، گو، وەللە خادى راستە، ئەو مەريي چەرمى كايى رەشى پىل، وەكى ئوسا
 كرە دھويىل، گرت دەشت و نھىل، بزانبە راستە، ئەو خان ھەما بەريدا فەنى - فىلە.
 وەكالەتى شەھەر رابوو چوو جەم شايى عەجەما، گو:

- ئەرى، شاهق، تو خودان تاجى،
 تە كەلا گرت دا ۋى كورمانجى،
 سەرى مە كرە ئارمانجى.
 تو ئوسا بزانبە، ھەساب بکە -
 ئەم دەرخستنە ۋى قراجى.

شاه گوت: - خورمىنە، خوش خورمىنە!
 خان خولامەكى زەف ئامىنە،
 ئەز ملى تە زى تىكىم زىرىنە،
 تو وەرە تو زى پىش منقا نەفە خايىنە.

گو: - كورق، منرا بىن تۆپا مەزنە،
 تۆپچى ژ تۆپى گازنە،
 ئەز باقىيم كەلى برج و بنە.
 ئافىتە كەلى برج و بنە،
 ئەو رانەكىرييە يەك بازنە.

- كورق، گو، بىن تۆپا بچووكە،
 باقىنە كەلى برج و سووکە.
 ئافىتە كەلى برج و سووکە،
 ئەۋى رانەكىرسىسا وەكى يەك نەينووکە،
 لى چما ئىفاردا زووکە - زووکە.
 - كورق، گو، بىن تۆپا دەقېرى،
 باقىنە كەلى دىوار و دەرى.
 ئافىتە كەلى دىوار و دەرى،
 تاخچە ژ كەلى نەفرى.

خان خوه - خوه دچە كەليدا دىسەكەنە، كەلى دجييربىين، دافىنە كەلى پىنسىد تەنگ
 - تۆپە. خانى چەنگزىرىن دچە خوه - خوه كەليدا روودنى. نزانە ئافىتەنە كەلى
 پىنسىد تەنگ و تۆپە؟ ژ كەلى ئاقا خويما دكە- ترى چىتكا بارانىيە، يەك دلۇپە.
 خان گرت ھەر ھۆستەكى خەلاتك لىكىر، ھەر پالەكى، ھەر مەرف ئەكى گوھى فىل
 تىزى زىر كر و دايىدا.

ھۆستا و پالا خاترى خوه خان خاستن، چوون راستى شەھەرەكى هاتن، ئەوى
 شەھەريدا كرنە باھالىخى: كۆدا نىن راكرنە يەك زىر، گازا پەرچە راكرنە يەك
 مەجدى. وەكالەتى شەھەر سېنى زوو رابوو، عەجىفەكە گران دىت، گو:
 - فلانكەس، گو، وە ئوسا كرييە، وەكى ئىدارا فەقىر - فقارا تىدا نافە.
 مەرقەكى دىنى گو: - چرا، گو، هوون نزانىن ۋى شەھەريدا فەقىر ھەنە، فقارە

گو: - خورمینه، خوهش خورمینه!
 شا، خان خولامه کی زهد ئەمینه،
 تو ملى من نەکە زىرىنه.
 تو راھە كاغەزەكە رەش بخونە،
 گەف - گۇرا سەردا بشىنە -
 ھەرگى بەر گەف و گۈرى تەقا رابۇو،
 تو لېخە سەرئى من بفرىنە، بۇ!

شا دىكە دلەزىنە:
 كاغەزەكە رەش دخونە،
 گەف و گۇرا سەر خاندا دشىنە.
 خان بەر كاغەزا ويچا رابۇويە،
 سلاما ھەردو قاسدا ۋەگەرتىيە،
 رەشكاغەزى نەيرىيە -
 دىئتا خوه دا گەف و گۇر سەردا شاندىيە.

ملق قاسدەكى بېرىيە،
 چەقى قاسدەكى كۆر كرييە.
 گو: - وەيل قاسدى كلى - كۆرق،
 حالى خودا پۇرە - پۇرق،
 من هى كەلا پاك چى نەكرييە،
 هوكومى كافر چقا زۇرق.

گو: - وەيل قاسدى قۇپق،
 حالى خودا كۆتە - كۆتۈ،
 هوكومى ۋى كافرى -

جەرگ و ملەكتى من دسوتە.

تەمسىيا تەمسىي كرن:
 خان دەست خرافىيى كرن،
 بازرگانباشى دشىلاندن،
 مىرى كۆتى دقهلاندن،
 مىرى چى دىگرت دانىن.

وى چاخى شاھ كاغەز شاند سەر خانا، وەكى عەسکەرئى خوهقا بىن سەر خانى

چەنگىزىرين، گو:

خانەك ھاتىيە سەلاماستە:
 تەزە پرسا كەلى دىكىن -
 ھنك دېيىن: " چىكىندا كەلى دەرەوە "،
 ھنك دېيىن: " راستە ".

خانەك ھاتىيە ژ تەورىزە:
 پىنسىد تەنگ - تۆپايى رىزە،
 گو: سەفەر سەر خانى چەنگەلىزە .

خانك ھاتىيە بەلبهارى:
 ستويى وى خانى نۆلا دارى چنارى،
 تلى بىنا سېندارى،
 دېقى: كافا ئەز بگەيىم خانقا -
 نە دە شىقىا من، نە دە پاشىقىا من.

خانەك ھاتىيە چىن و ماچىنە:
 پىنسىد ناڭدا تۇوتىچىنە،
 شەسىد ناڭدا بالتەچىنە،

ئەو خان دەقىزە: - كورمانجەكە، چىھ؟
ئەمى ئوسا بىن گا و جۆت سەر كەلا وي بگەرىن.

خانەك هاتىيە كەلا خوهى:
خادى نەكە ئورس بىتىه،
وى بکە گۆلا خۇونىيە -
ھەتانى بەرا وانىيە.

پىنجى پىنج خان تەمام كرن،
چادر - خىبەت بول ۋەگىتن.

خان عەفدىلە سقى رابوویه،
سەر كەلدىدا نەيرىيە،
عەجىفەكە گران چەقى خوه دىيە.
ھىوا فەرز - نمىزى سقى نەكىرىيە،
جاھاب باقى خوھرا ئانىيە.

گۆ: - باقۇ، تو راڭە،
چقا قۇومى بىنى بەرا،
چقا چلى سەرئ دارا،
چقا تۈوكى پشتى كارا،
ھاقا ۋى كافرى چادر - خىبەتى خوه
دۇرا كەلا مە قەدايە.

باقى وي زانبۇو، لى ئوسا كر كورى وي نەترسە، گۆ:
- لاوق، ئەو كافر نىنە،
ئەو بازركان باشىيە،
مسكەنلى باقى تە دانىيە.

باچەكە باقى تە سەر وانە،
سقە دانە، خوه وئى دانە،
ھەكە نەدانە، تو يەقىن بزانبە -
ئەوان باقى تە لەھەف دانە.

سقى رابوویه،
عەجىفًا گران چەقى خوه دىيە.
گۆ: - باقۇ، مالا تە خراف نەفە،
ديسا من فەرز - نمىزى سقى نەكىرىيە.

گۆ: - لاوق، ئەز دەمد نېبۈوم،
وا بۈومە دەمد،
شايى عەجەم رابوو سەر من،
ئەزى خراف كم بازارى مەزن.

ھەفت سالا شەر كرن، تىتەك دەمد نەھات، عەسکەرى شاھ دىر كۆفەگەرە.

مەممودى مەلەكانى،
پرزا خراف بى سەرى زمانى،
ئاھىر تو بىنیرە - وئى بقە بايسى مالا خانى.

خانما خايىا كەلايى نان حازر كر. مەممودى مەلەكانى نىزام كودا چوو، نەھات.
ھنگى هات، وەكى كىشكى نان خارنە، سىتىلادا تىش نەما. مەممودى مەلەكانى دەردا
هات، گۆتە خانما خايىا كەلايى:

- منرا نان بىنە!

خانمى گۆ: - مەممود، گۆ، خولاما و خزمەتكارا نان خارنە
سىتىلادا تىش نەمايە، لى ھەما سەر سىنيا زەف مايە.
مەممودى مەلەكانى بال خوه گۆت: " ئەز مەممودى مەلەكانى بىم، ئەمېنى مالا خان
بىم، خان راڭە مەھى گوھى فىل تىزە زىركە بىدە من، ئەز راڭە بەر مایى گرتى و

ده تو بکه ب دوعایی -

خان عهقیلله سقی زوو رابوویه:
جاھاب دیا خوہرا برییه،
گو: - لی دایی، لی - لی دایی!
ته کورته که تھ لی بایی،
ده تو بکه ب دوعایی -

جووجکا سه ریلینی -
برا خوہرا جافی بفه
مهکه و مهڈینی.

پرتیی مه مودی مه لکانی مه زن - ما گوهی وی.
ئافا سه رکه لی دانه برینی.

کورچی ژ توپی کازنی،
مه مودی مه لکانی پیقا بشدین،
باھینه کھلی برج و بنه.

کورچ، گو، بین توپا مه زن،
توپچی ژ توپی کازنی،

رەشوتا بخوم؟ " مەمودی مە لکانی چوو تەولەخانى، کاغزەکە رەش نفيسي، ناف
خیبەتا کافر دايى: " سەرەکانى بنى چيایي ".
سەرەکانى دەرخستن: چلکا ئافى سەر خانادا نەھات. قەرەز ئاف مچقى.
مەمودی مە لکانى رەشى چوو چەم شاهى عەجهما. شاھ كۆتى، گو:
- كورچ، نە تو ئەمینى مالا خانى چەنگىزىرين بوبى؟
گو: - وەلە، چ تە ۋەشىرم، چ ژ خادى: شىقا شەقەكى نەما، بۇنا شىقا شەقەكى
من ئەفا يەكا كر.

شاھى عەجهما كۆتى، گو:

- مالا تە خراف نەقە، من ئاقا كاچكە، ئاقا تۆپ، ئاقا جەبرخانە، هاقا عەسکەر
ئانى... ئەزەساف دكم ھى مەسرەفا گوهى فيل من نەبوبىيە، نەما تە ژ ویرا چ كر، تو
منرا چ بکى؟

بەلكى ئەز بكم فەرز و نمیزا سقى.
دایىكە دکە دوعايى، دەقى:
- من يا خوه گیھاندييە يا يەكى ژورىنە،
تەقى باران بەلكى هوور ببارينە.
ئەوان ئەورى گاھان كرى،
قى بارانى هوور لى كرى،
مالا خان عەقديال بوبويە شايى و گرى.

قى بارانى شنگە - شنگە،
خونن صارنجخانادا بوبويە پنگە.
خان عەقديلە وا دگۇتىيە:
- باقۇ، گو، حال و ھەوالى كەلنى بوبو ئەف.
- كورچ، گو، بکن، بلەزىن،
کاغزەکە رەش بخونن،
سەر مەکە - مەدین بشىن.
وھکى مەکە - مەدین ئىمدادا مە نەيى،
ئەقى كۆكە مە بقەلينە.
کاغز نفيسين، دانە دەستى قاسىدەكى. قاسىد چوو، کاغز بىردا دەستى مەکە
مەدین. مەکە - مەدین ئىسلام بوبو، گو:
- ئەرى، قاسىدى من، گو ھەرە بىرۋىدا برا بەر خوھخە، رۆزى شەشا بەر خوھخە،
رۆزى هەفتا ئەز پەي ويمە.
قاسىد ۋەگەپىيا، هات بەر كەلى، سەرئ خوھ دانى سەر دەرەزىنگا (شىمېكى)
دەرييىا. ئىفار بوبو، رازا.
عەجهمادا ھېبۈن پىناس، ھېبۈن رەقەمچى. رەقەمچى رەقەما خوھ ۋەكەر، پىناس
پىلى خوھ نەيىرى، رەمدار رەملا خوھ ئاھىت. رەقەمچى چوو، قاسىدى رازا بوبو.

پاشی مه، ئەمئى هەرن بىن كوشتنى،
پاشى مه ئەف زىرى كىرا بىيىن؟

ئەوان دىكىر، دلهزادىن،
قورسى زىرا مال ئىيىندىن،
ناش لەگاندا دەلاندىن،
مسريى لاوکا تى دىكشاندىن.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خان عەفدىلە كەلى رابوو،
سېلەج بەزنى ئافا بwoo،
خەنچەر ملا دوتا بwoo،
چەف رىپا برى ماپوو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خان عاباس كەلى رابوو،
سەر دەرابى رەھوھستا بwoo،
سېلەج بەزنى ئافا بwoo،
خەنچەر ملا دوتا بwoo،
ئەو چەف رىپا برى ماپوو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خان تەمر كەلى رابوو،
سېلەج بەزنى ئافا بwoo،
خەنچەر ملا دوتا بwoo،
ئەو چەف رىپا برى ماپوو.

كاغەزى وى بەر سىئىرى راڭر، كاغەزەكە دنى نېيىسى، گۆ: "ھەلا بلا شەش سالا
بەر خوهخە، سالا ھەفتا ئەز پەي وىمە". تو وەرە بىتىر گۆتىنە ھەر دوا ھەف نەگرت:
گۆتىنەكە - مەدین شەش رۆژا بwoo، كافر دېمىن بwoo، تىدا نېيىسى "شەش سالا"
ئىشى شەش رۆژا كىرە شەش سالا.

قاسىد رابوویە چووې، خان بەر كاغەزا ويغا رابوویە، كاغەزى نەيىرىيە، دىتىنە خوه
دaiي كاغەزەك نېيىسىيە، گۆتىيە: "شەش سالا بەر خوهخە، سالا ھەفتا ئەز پەي
تە".

دibيا وى هات، گۆ:

- لاۋو، كول كەتىيە عەشىرەتى،
- بەس بىكشىن قى خىرەتى،
- دەست شۇورا ھەرنە خىبەتى،
- كول كەتنە نافا رۆمى،
- سقى دەستە شۇورا ھەرنە كۆمى.

خان عەفدىلە گۆ:

- لى دايى، لى - لى دايى!
- تە كورتكا تەف لى بايى،
- دە تو بىكە دوعايىتى،
- وھكى ئەم دچنە خەزايى،
- بلا ھەرچار بىرايى مە نەچنە سۆمايى.

خانى چەنگىزىرىن دەقى:

- كورق، بىن، بلهزىن،
- قورسى زىرا مال دەرىين،
- ناش لەگاندا بەھلىن،
- مسريى لاوکا تى بىكشىن.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خان قرال كەلى رابوو،
سەر دەراشقى روھەستا بwoo،
سيلخ بەزنى ئاشا بwoo،
خەنچەر ملا دوتا بwoo،
ئەو چەف رىكا باشقى مابوو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانى چەنگىزىرين رابوو،
سەر دەراشقى راودەستا بwoo،
سيلخ بەزنى ئاشا بwoo،
خەنچەر ملا دوتا بwoo،
چەف رىيا ستيي مابوو.

گو: - ستيي، ها ستيي!
بەزى زراشقى، چاردە قانىقى،
پاشى مه كورمانجيى،
پرس و پرسىياره بى عەين.
ئەم كۆكەلى دەركەتن،
ئەمىيەرن بىيىنه كوشتن،
پرسى وھ مالا كى بن؟
ستييا خەبر دانە دەر:
خانا خوه دەرابادا بەردانە،
ستييا ژى كىرىچىمى ھلدانە،
ئەو چەف رىكا خانا مانە.

خان چوونە دەرگى ئاشقى:
خانا مە كرە سلاشقى،
- كورپ، لاوق، دەرگا بەر باشقىش.

خان چوونە دەرگى سىسيا،
بwoo شىنگە - شىنگا مسرىيما،
گو: - لاوق، شەر ھاتىيە دۇرا مە و پاپاخگەننیما.

خان چوونە دەرگى شەشا،
- كورپ، دەرگى بدنە پاش،
شەپى مە و قىزلىباشا.

تۆپ دكشن دەف نە والا،
ھېيغا من تى باشقى تفلا.
تۆپ دكشن دەف گركا،
ھېيغا من تى باشقى كوركا.

چاخى ئەو كەلى دەركەفە،
خانى من د ناسى،
دەقى: خانو، تو كورمانجى؟
قەبۈول بکە من و ۋى تاجى،
تە دەرنە خەمە ۋى ئارمانجى،
جيى تە نەكمە يېرى قى فراجى.

خان عەقىلە دكە، دلهزىنە،
تاجى شاھ ددرىنە،
دەقى: - كافر، تاجى تە ل سەردى تەبە،

گول ناٹا مهسېبی ته به،
کوشتنا میرا بلا هر - هر حهله.

باشي وی گوت، گو:
- کوری من، تو ناف شهزادا ناستری،
قه کوشتنا نافکری؟

خان عهفیلله گوت، گو:
- باقو، خوه نه گولکم، ستو کاپ کری،
خوه نه بهرانه کم - کوزی کری،
خوه نه هسپم - قهید و چیدار کری:
کوری میرا هر - هر میرن،
کوری شیرا چهک هلگرن،
ئەم قه ژ کوشتنتی نافکرن.

خانی من ویده ری کەس نه ناسی،
ئەو میقانی شاه عهباسی.
ھەچا خان عهفیلله یه، ھەرسى برا،
میقانی خان خه لیفه یه.

خان خه لیفه بەرثا رابوویه:
سەلاما وانا ۋەگرتییه،
خان عهفیلله شوورەك ملى وی دىيیه،
دینا خوه دايى شوور چار تلیا كالىن دەركەتىيە،
خەزا كافر ژى خاستىيە،
گافا شوور دده دەستانە،
خەلیفە دەست خوھدا بۇ پۆشمانە.

خان عهفیلله گوتھ خان خه لیفه، گو:
- کورق، گو، شوورى ته چىھ؟
گو: - شوورى من مادانه،
من كرييھ خەرجى ھەفت گوندانه.
خان عهفیلله گوتھ خان خه لیفه، گو:
- دەوزا شوورى ته مسرىيە،
قەۋرا وى دەرزىيە،
تىرا وى برووسكىيە،
دە بلا بمبارەك بە
بۇ خانى بکورىيە.
خان خه لیفه گوت، گو:
- خانق، خانى نسلەتى،
كا شوورى من بده من،
قاسەكى من بده مۆلەتى،
ئەز ھەرم سەر ھەياتا شاه
تەرا دەرخەم عەزەتى.
- کورق، کورى دىللى،
گو، تە روو وەكە پۆچکا چىلى،
تو من بکى فەن و فەيلى:
بنىر ئەزى تە بکۈزم فەرقا ۋى سمىلى.

ئوردىيى بۇو گازە - گازە،
گو، بۇويە شەرى پلنگ و قان بەرازا،
كافرا خانى من كرييھ شىننېيە،
كافرا تۆپەك ئافيتىيە،

هیتا خانى چەنگزىرىن فرييە.

خان عەقىلە دكە دلهزىنه،
شەقى ستووپى باقى داتىنە،
شور كالىنقا دكشىنە.
گۇ: شور دكە خې - خې،
قە تشتەكى نابې.

گۇ: لاوچ، لاوچ نەزانى!
شور خلاسکە لاب كالانى،
باقىزە هەسپ و خودانى،
بلا كەركە باقىزە دهرا هانى.

ئەو لاوه، لاوه نەزانى،
شور خلاس كرڭ كەلانى،
ئاقيتە هەسپ و خودانى،
كەر كر، ئاقيتە دهرا هانى.

خان تەمر دكە دلهزىنه،
شەقى ستووپى باقى داتىنە،
ستووپى هەزارا لى دخينە،
پىتاي خونى وى هلتينە.

خان عەباس دكە دلهزىنه،
شەقى ستووپى باقى داتىنە،
ستووپىنسدا لى دخينە.

خان قرال دكە دلهزىنه،

شەقى ستووپى باقى داتىنە،
ستووپى پىنسىدى لىدixinە.

خانى چەنگزىرىن گوتىدا، گۇ:
- لاوچ، لاوچ ئازى!
جارەكى خولاما بکە كازى.

گۇ، هاتە لاوچ پەرى،
پىنسىد تەمام كر خەنچەرى.
گۇ، هاتە لاوچ ھەرتۆشى،
ته سىرى قەرەپۆشى -
لنىڭ دا كۆما بەرقۇشى.
گۇ، دۆر هاتە لاوچ ئىزدىيە،
شەپ خوهش بۇو چادرا سېپىيە.
گۇ، دۆر هاتە لاوچ مەلانە،
سەلەوات نافى خودى مىرا دانە،
خوه ل خىبەتا كافرى دانە.

گۇ، دۆر هاتە لاوچ دېينى،
تو شەرەدا كەسى منى.
گۇ، دۆر هاتە لاوچ تىمارى،
ھەر ھەرۇ بەر تەندۇورا خوه دخوه سۆرە صاقارى،
خوه شاشكە: چوو دۇرا كۆما قىفارى.
گۇ، دۆر هاتە لاوچ مەندەسۇرى،
شەرەدا تى ب زۇرى،
گاڭا بۇو شەپ، گۇ: "ئەز ب گورى،
ناموس دەستى من بھورى".

۱۱. خان دەم

خولامەکى شاھ و عەجمە بۇو، خولامى بىنچى بۇو، رۆزەكى ژ رۆزان خولامى
وى سوھر بۇو، چۆ ناڭا دەشتى كەرها، نىرى ج دنىپى، رەخ كاھنىكى رونشت، نىرى
مېشان تىن دچن ل وى دەرى ناڭ كەفران، دچن و دەردەقەن، ئەو زى تەماشە دكە.
چۆ، گوهى خود دانى سەر وى كولى (قولى). نىرى دەنگەك ژى تى: گم، گم... دەنگ
ژى تى، رابۇو كۆلا، نىرى زېر دەركەت، وەكى نىرى زېرى يېدى تىك نەدا، ديسا ئانى
كەفر - مەفر دانى سەر، ئاخ دا سەر، چۆ، چۆ جەم خەلیفە، گۆ:
- جەكى بىنە مە، ئەزى خانىكى يې خوردا چىكىم.
خەلیفە گۆ: - ئەزى بىزىمە شاھ، كا شاھ چ دېيىزە?
دەما گۆت، شاھ گۆ: بىد!
گۆ: - كى دەرى دخوهزى?
گۆ: - فلان دەرى، سەر كاھنىكى بىدە مە - جەن چەرمى گاكى.
چەرمى گا كر دەقىل، ئاقىت - چقا دەقىل عەرد گرت، ئەۋى ئاقا هلدا
و پاشى، شاند سىسىد پالە، سەد ئۆستە ئانى، خىما كەلى ئاقىت، چۆ سەر كاھنى
ئانى ناڭا خانى، ئەڭا خلاج بۇو، ئەڭا چىرۇكا وبيه.
- ئى جارى خلاس كر، ئۆستا - مۆستا ھەمى تەمام كر، گۆ:
وھا چىكىن، وھا چىكىن، - نىشان دا چاوا چىكىن.
ئەو خلاس بۇو، ئى جار گۆ:
- يىل من ھاتى مەھكە يەكانە:
خان سەكىنى سەر پالانە،
گۆ: قەنج چىكىن جەن پالانە.
يىل من ھاتى مەھكە دودانە:
خان سەكىنى سەر پالانە،
گۆ: قەنج چىكىن جەن خولامانە.

خانما بەرى ھنگى تۆپ و جەبرخانە ھوندورى كەلىدا چەل كربوون، وەختا كافر
ئورە بەر كەلى، گۆ:

- سەتىي، ھا سەتىي!

بەزىن زرافى، چاردە قانىيى،

پاشى مە ل كى كورمانجىي،

پرس - پرسىيارا نە عەين -

مە مىرى و كوشتنە،

پرسى وھ مالا كى بن؟

سەتىا خەبەر دانە دەر، سەتىي گرت سەرکا خود و سەر وان تۆپ و جەبرخانى
چەل كريدا وەشاند، ئاگر كر تۆپ و جەبرخان.

زنا عەقديله خان خود د كەلىدا ئاقىت.

سالى جارەكى سلسەلتا وئى هي - هي كافرا شەر دكە، دېمنزا شەر دكە.
كوتا بۇو.

يل من هاتى مەھكا سىييانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى چەكانە.

يل من هاتى مەھكا چارانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى جەبلخانانە.

يل من هاتى مەھكا پىنچانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى ئاخەلرانە.

يل من هاتى مەھكا شەشانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى بەگانە.

يل من هاتى مەھكا ھەفتانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى ھەرەمانە.

يل من هاتى مەھكا ھەيشتانا:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى سەرينچانە.

يل من هاتى مەھكا نەھانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: قەنج چىكىن جەھى نەمەزانە.

يل من هاتى مەھكا دەھانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: - قەنج چىكىن جەھى سىييانە.

يل من هاتى مەھكا يانزدانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: - قەنج چىكىن جەھى بەگلەرانە.

يل من هاتى مەھكا دۆنزدانە:

خان سەكىنى سەر پالانە،

گۆ: - قەنج چىكىن سېبە دەستور باخشىشданە.

ئەز خولام سىرى، دەما خان خانا خوھ چىكىر، تەمام كر، سەرئى سىسىد پالە -
ئۆستە يەك - يەك ژىتكىرى كەلە بىرجىدا ئاقىتىيە.

دۇر گەها مەممۇدى نەمايى. ئەوي گۆت:

- خان، من مەكۈزە، توجار كەل تە نەبم خايىنە.

خان خانا خوھ چى كر، ئاسى بۇو: دۇور شىنەتى ئاردىن (دەرى دە چىكىر).

يل من هاتى مەھكا پايزە،

بارانانى ۋىزە - ۋىزە.

دەمدە كەلە خوھ چى كر، ئاسى بۇو: كارقانَا شاھ و عەجەم باتمىش كر، دەنگ
كەتى، چۆ جەم خەليفە، گۆ:

- دەمدە كەلە خوھ چىكىر، ئاسى بۇو،

كارقانى تە شەلاندىيە،

پۇر و باتمىش كرييە،

قەت منهتا تە هلنەگرتىيە.

خەليفە كاغەزەكى يىز شاھ و عەجەمغا شاندىيە، گۆ:

- خانا كۆ خانا تەيە،

كەلە دەمدە چى كرييە،

كەلەيدا ئاسى بۇو،

كارقانى تە شەلاندىيە،

پور و باتمیش کرییه،
قەت منهتا تە هلنەگرتییه.

شاه گۆتییه خەلیفەیه:
- کاغزەکى زىرا بشىنە،
گو، ھەكە تو خانا خانا كورمانجى،
تو قەبۇولكە ۋى تاجى، ھەي نا -
خوه سبە بەر تاف دانى تو بەر تۆپ و تەنگ ئارمانجى.

خەلیفە کاغزەکى يىز دەدەمرا شاندىيە،
دەدەم كاخازا وى قەت قەبۇول نەكىرىيە:
كاغەزا وى قەت - قەتى كرىيە.

خەلیفە يىز شاهرا كاغەز شاندىيە،
گو - خانا گو خانا كورمانجە،
كاغەزا تە قەبۇول نەكىرىيە،
كاغەزا تە قەت - قەرى كرىيە،
قەت منهتا تە هلنەگرتییه.

شاه گۆتە خەلیفە:
- بچىنە، دە بچىنە،
ناڤ شاه و عەجەمدا عەسکەر بجهوينە،
سبە بەر تاف دانى دۆر دەدەم دايىنە.
ئەوا خلاس بۇو.

فى جار، گو، خانەك هاتى يىز ھند و مندە،
دەھى تۆپى ھنگ كولنده،

گو: - ئەزى بچم سەر خانى -
خان خراب بكم يىز بەندە.

گو، خانەك هاتى يىز سەتمېۋلىنى،
دەھى تۆپى ھنگ دەھولى،

گو: - ئەزى بچم سەر خانى -
خان خراب بكم، بنى چىكىم تۆز و پىكۈلى.

گو، خانەك هاتى چىنۇوماچىنى،
گو: ئەزى بچم سەر خانى -

خان خراب بكم، بنى بچنم كارچىنى.

دە چۈون شەر دىكىن، نەدا دە شەرە. ھەفت سالا شەر كر: جاف يىز خانى نەكرن.
فى جار دۆر گها مەحمۇدۇي نەمايى، ئەوي كاغزەك ئاقىتى خىبەتا شاهى:
سەركاھنى نىشان دايى، گو: " فلان دەرى كاھنىيە، كاھنىي ژەھر باقىشىن. وەكى ئاف
خلاس بە، تەنگى بىكەن، وى تەسلىم بن ". دەما ك خەلیفە نىرىكسەر كاھنى ژەھرى
ئاقىتتى.

يل مala خانى بۇويە شىن و گرىيە.
دگرىين - ئىدا ئاف تونە.

فى جار رابۇن ناف كەھلى پرس كرن:

- ئەو كى وها كرىيە؟

نە فى كۆنە فى مەحمۇدۇي نەمايى،

كەل مە بۇويە خايىنە،

سەركاھنى نىشان دايىيە؟

دەدەم رابۇو مەحمۇدۇي نەمايى يىز كەلھى ئاقىتتىيە.
چق.

خەلیفە مەحمۇدۇي نەمايى بىرىيە، پرس كرىيە:

بارانی شره - شره،
ئاڭ سارنجان پرە - پرە،
مالا خان بۇويە شايىنه.

كۈرى خان تەمر خانە،
گۆ: - باقۇ، بەسە، تەمامە،
ئەۋەھەفت سالە ئەم كەھلا دىمدەدا مانە،
چىيە، ئەم گۆلکى باقۇ تەنە؟

گۆ: - بچىنى، دە بچىنى،
خۇون مسرىيان بېزىنى.
گۆ، دەرگەفان دەرگە فەكى،
زورنەچى زورنە پەك.

گۆ: - بچىنى، دە بچىنى،
خۇون مسرىيان بېزىنى.

كۈرى خان تەمر خان زھۇي سەر باقۇ خوھ،
گۆ: - ھەرى باقۇ، نەلە ل ماكا ھۆستانە،
قەنج سقا يىل شىرىي من نەدانە.

خان لىنھىرى، گۆ:

- ھەرى كۈرى منق، تەمر خان،
نەلە ل ماكا تە ئانى،
شىر بىكشىن يىز كالانى،
بىدە، بېرى زوھرو، زىن و خايى خودانى.

دەما شىر كىشاند يىز كالانى،

گۆ: - چرا تو بەر دىمدە تو بۇويى خايىنە؟
گۆ: - ھەكە شەرمە، ھەكە فەيتە،
من بۇوكا مير خان دەقىتە،
سەقانى بۇومە خايىنە.

خەلەپە پرس كر، گۆ:
- رۆزى دىمدە چ ددا وە خارن؟
گۆ: ھەپق گۆشت و بىرنجە،
عائىلخا من چەنگەك زىرە.
گۆ: - وەكى وايە،
من ھەيە ھەزار خولامى بىيانى،
ئەز رۆزى دىم كەرەك نانى،
توجار گەل مە نابن خايىنە.

گۆ: - بىين، دە بىين،
تۆپا مەزىن بىين،
مەممۇدى نەمائى تىدا دايىن،
كەلها دىمدە قەپەسىن،
گۆ، تە يىز وىرا چ كر،
تو منرا چ بکى؟

دىمدە گۆ: - ھەوارا من خادى،
ئەورى د نىسانى،
تو بىدى تەقىك د بارانى،
ئەم كامىل بىكى ئىمانى.

گۆ، ئان ئەورا گۇرە - گۇرە،

۱۲- خانی دەدم

شاهی عەجم دچى سىتەمبۈلىٽى دستىنە، ئىدى لەئى پېرەك ھەيە: كورى ئى ل بەر ملى دىگەرىنە ل ناڭا سوووكىدا. ئۆوهكى عەجم شىرەكى لى دخە، ملى وى دېرىنە. ئىدى قاسە زەمانەكى دەينى، هەتا دەھ سالا، بارىش دىن. سىلحا خوھ دەن رۇودىنەن شىپۇرا خوھ دەن، ئىدى پادشا دېيىزە:

- ئەمىي ج بىنە شاهى عەجمە؟

ھەما وى وەدى پېرەك كورىك دې با پادشا، دېيىزى:

- چەنگى كورى من ھاتىيە بىرىنى، ئەز ھېقى دكم كۆمەكى بىدە كورى من.

ئىدى كورىك زەف رند كورىك دې چارىك دې، ئىدى پادشا ژ خوھرا ھلتىنى قاوهچى.

وەختى شاهى عەجم و پادشاىي تۆرك سىلحا خوھ دەن، ئىدى دېزەتە شاهى عەجم:

- تو چى دخوهزى بىدە تە ھەدىيىا؟

دېيىزى: - من تىشت تاخوهزم، تو بىدە قەھوھچىي خوھ.

پادشى تۆرك ئەو كورىك دا شاهى عەجم. هاتنە وەلاتى شاهى عەجم. ئىدى شاه عەجم فىرى: " ئەف كورىك زەف رندە ". زەف ژى حز كر، راببو ۋىرە چەنگ زىرىن چى كر، كرە گازى، قىزا خوھ دايى - ژ خوھرا كر زەفا.

سالك دودو، هەتا سى - چار سالا ما با وى.

رۆزەكى راببو چوونە دەشتى - شاھ و خانى چەنگزىرىن، ئىدى راستى شفانەكى هاتن. شفان فىرى، شاهى عەجم ناس كر، راببو كۆدە شىر ژ بۇنا وانا دوت - بر دانى بەر وان: بلوورا خوھ دانى سەر كۇدا شىر. شاهى عەجم رازا بۇ، شفان زەفرى چوو با پەزى خوھ.

خانى چەنگزىرىن نەيرى ز كەپىي شاهى عەجم مىشەك دەركەت: قولكا بلوورىرا چوو، چوو كەته ناڭ قۇوچەكىدا. خانى چەنگزىرىن پەي وى مىشىدا چوو، چوو دەركەتە ويىدەرى - ئەغا ناڭ قۇوچىدا خزنة - دەفيىنە، راببو ئەو قۇوچا سەرچەدا،

ئاقىت بىرپ زوھرو، زىن و خايى خودانى.

گۆ: - ھەرى باقۇ، رەحىمە ل باقۇ ئۆستانە،

قەنج سقا يىل شىرىي مە دانە،

دېرىپ زوھرو، زىن و خايى خودانى.

قىچا، وەكى شەر كرن، ھاقا شەر كرن، ھەمى بىرىندار بۇون، ئىدى ملى وان

نەگرى شىر. قىچا گۆ:

شىر بىگرن ب دەقە،

باقىزىن رووحى حەقە.

گۆ: - كزوور، گۆ بەر كلامە،

خوبىن نەكىن تەمامە،

ئەناف يىل من حەرامە.

خان عەۋدىلە بۆھتىمە،

شىر بىگرن ب دەقە،

باقىزىن رووحى حەقە،

چ شىرەكى موکرимە...

ئىدا كوتا بۇو، ئەوھ.

خەلیفە دىئزى شاھى عەجمەم:
- نەدە جەھى چەرمى كايى،
پاشى ژ تەرا دېيىتە سەرىشان.

شاھى عەجمەم دىئزى خەلیفە، دىئزى:
- ئەو خانى چەنگىزىرىنە،
تو جارا كەل من نابى خايىنە!
ھەرە من دا وھ چەرمى كايى،
ژ خورا بىن مال ئاقايى.

خانى چەنگىزىرىن چ خانەكى ب فىيلە:
چەرمى كايى كرييە دېيىلە،
گرتىيە دەشت و نەھىلە،
تشتى بەربى ناھىلە.

ئىدى رابۇ شاندە بازىر - پ يىنسد ھەف ھۆستا و شاگرت گرتن.
مەھ هاتى مەھكايىكان،
خان سەكىنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون باقىن يىزدى بىرچانە (سۇور).

مەھ هاتى مەھكايىسان،
خان سەكىنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون چىكىن سەبلخانانه.

مەھ هاتى مەھكايىغان،

نيشان كر ژ خورا، زېرى ھاتە با شاھى عەجمەم. مىش ژى زقىرى ھاتە كەتە كەپىي
شاھى عەجمەم، شاھى عەجمەم ھشىيار بۇو، گۆ:
- خانى چەنگىزىرىن، من خەونەك دىتىيە.

گۆ: بىزە، شاھ، كا خەونا تە چىيە؟ خودى خىركە، خەونا تە چىيە؟
گۆ: - من دىت سەر بەھرا سېپىرا چۆم: چۆمە كەتم دەفينەكى، گۆ، من دەفينەك
دېت، گۆ، ئىدى ناڭ تو قرارادا ئاقا زىر دەفينە تونە.
- ئىيە، - گۆ، - شاھى عەجمەم، گۆ، ئەونە خەونە، ئەو خەونە پۇزىكە.
زقىرىن ھاتەنە مال. چۆ مالا خوه خانى چەنگىزىرىن. دو كورى خانى چەنگىزىرىن
ھەبۈون، كۆتە كورى خوه، گۆ:

- ۋى ئېشارى ئەز دېچمە دىوانا شاھ، ھوون ھەردو وەرنە دىوانى. ھەما ھوون
ھاتەنە دىوانى، ھەردو ل ھەقىن، ھەفرا شەركن. ھنگى بىزىنە: "چىيە؟ قەت خەبەر
نەدن، دەما ژ وھ دېرسىن: "ھوون چ دخازن - ل ھەف دەن؟" تو بىزە: "بەدەتە من،"
بىچۇوك وى بىزە - "بەدەتە من." ئەۋى بىزە: "ج دەمە وھ؟" ھوون بىزىن: "ئەم
ئەھلى چىان، نكارن بازار قىيم كن، بىزە - جەھى چەرمەكە گا بەدە مە، ئەممى ژ خورا
چىي خانىكى چى كن"

دەما خانى چەنگىزىرىن چۆ دىوانى، ھەردو كورى وى ژى پەي چۆن و ھەردوا ل
ھەف دا: ھەفرا شەر كرن، ھنگى شاھ گۆ: "چىيە؟" قەت خەبەر نەدان. دەما ژ وانا
پرسى:

- ھوون چ دخوهزىن ل ھەف دەن؟
ئەۋى كۆت: - ب دەتە من.
يى پچۇوك گۆت: - بەدەتە من.
شاھ گۆت: - ج دەمە وھ؟
وانا گۆت: ئەم ئەھلى چىان، نكارن بازار قەم كن، - گۆتن، - جەھى چەرمەكە گا
بەدە مە، ئەممى ژ خورا جىي خانىكى چىكىن.
شاھ دىئزى: - ھەرن، كورى من ھوون چقا دخوهزىن - من داتە وھ، ژ خورا ھلدىن.
ئەۋ دىئزى: - نا، تەنلى جەھى چەرمى گاكى دخوهزىن.

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون ئېرۇچىكىن بارودخانە.

مەھاتى مەھكا پىنجانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون چىكىن جەھىئاگالەرانە.

مەھاتى مەھكا شەشانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون چىكىن جەھى خولامانە.

مەھاتى مەھكا ھەفتانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون چىكىن كۆچك و ديوانە.

مەھاتى مەھكا ھەيشتانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون چىكىن جەھى بەگلەرانە.

مەھاتى مەھكا نەھانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون چىكىن جەھى حورى - پەريانە.

مەھاتى مەھكا دەھانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون ئېرۇچىكىن جەھى خادمانە.

مەھاتى مەھكا يانزدانە،

خان سهکنى ل سەر ھۆستانە:
- ھوون ئېرۇچىكىن جەھى خانمانە.

مەھكا دانزدا تەمام بۇويە،

خان دەممە فکرييە:

قسۇور ژى نە دىتىيە.

پايىزە، بەرفى ئالاندى،

دەشت و زۆزان وەراندى،

خانى چەنگىزىرىن كاروانى شاھى عەجم شىلاندى.

پايىزە، بەرفى سېپى كرى،

دەشت و زۆزان وەركرى،

خانى چەنگىزىرىن كاروانى شاھى عەجم باتمىشكىرى.

دانزدەھە يوان، چقا عەشير ھەيە ھەموو بەرەف كرە با خوھ.

خەلەيفە گۆ: - چ سبەيە، سبە زوویە،

گۆ، شاھى عەجم، من خەونەك دىيە.

گۆ: - كا بىزە، خەونا تە چىيە؟

گۆ: - خانى چەنگىزىرىن كارقانى تە باتمىشكىرى.

گۆ: - خەلەيفە، لەزكە و بلەزىنە،

تو كاغەزەكى بنقىسى -

ژ خانى چەنگىزىرىنرا بشىنە.

بىزە: " خانو، خانى كورمانجى،

تو قەبۇول بکە فى تاجى،

ھەكە نا، سبە تە ژ بەر تۈپ و تەقىنگا كىيمە ئارمانجى ".

كاغەز بىر دەستى خانى چەنگىزىرىن. خانى چەنگىزىرىن كاغەزى نەھىرى، تىدا
نىقىسىيە:

- خانق، خانى كورمانجي،
قەبۇول بىكە قى تاجى،

ھەكە نا، سېھ تە ژ بەر تۆپ و تەنگا كىمە ئارمانجى

كاغەزى شاهى عەجهما چىركاندىيە،
كۆ: "ئەز خانم، خانى كورمانجم،

قەبۇول ناكىم قى تاجى -
منەتا تە قەت هلناڭرم.

كاغەز ئانى دانى دەستى شاهى عەجهم، كاغەزا وي قەبۇول نەكىر، كرە گازى:
- خەليفە، كۆ، لەز بىكە، بلىزىنە،

تو كاغەزەكى لىتكە،
ب ئالىيە عەجهمادا بشىنە.

خانەك هاتى ژ ھۆرمىيە:
ھەفت سالە تى سەر گەمەمىي،
"ئەمى بچە سەر خانى كورمانجىي ."

خانەك هاتى ژ تەردەقىلە:
نە رwooیە، نە سمبىلە،
"ئەمى بچە دەمدە خراب بىن -
جەن بىكەمە گاكىلە ."

خانەك هاتى ھەلاماستە:
دىيىرى: - گەلۆ جەن دەمدە ھى ساخە؟

خانەك هاتى ژ وى ئالى:
ئەرد و عەزمان ژ بەر دىنالى،

چۆ دانى تاخا نزارى.

چ سېھىيە، سېھىكى زووپىيە:
كورى خانى چەنگىزىرين ژ خەو رابۇويە -
دۆرا دەممە عەسکەر، چادر و خىبات بەردايە.

چۆ گۆتە باقى خوه، كۆ:
- ھنگى ستىرى ل عەزمان،
ھنگى بىرچىمى داران -
عەسکەرەكى دۆر خانى مە دانىيە.

خانى چەنگىزىرين گۆت، كۆ:
- ئەو نە عەسکەرە، ئەو كاروانە، كاروانباشىيە،
سەۋە باچا من ل سەر وانە،
ئەكى نا، يَا منكىيا وان ل ھەۋدانە.

دەكتەنە: لاوکى مزوورى،
ھەرچىكى گوران دزوورى.
كۆ: - خازى دەمما بىبىا شەرە -
بىبۇما گورەكى، بىكتاما بەر ئافا مسوورى.

دەمما بۇو سېھ، ئىدى شەر كىرن: بۇو شەرى وان.
لاو ھەبۇو - لاوکى بەروارى:
خودانى شىرى دو دەقى،
دەكتۈزى ھەرچى ل بەر دەكەثى.

دۆر ھات لاوکى ھەكارى:
مسىرىي جەواھر تارى،

قوتکر تاخا نزارى.

دۆر هات لاوکى جەزارى:
مسرييى جەواھەر تارى،
كوشت ھەرچى ك بەر دەكەقى.

دۆر هات قەرە - قومبارانى:
ھەفت جارا شەكىنەند كۆمۈن عەجەمى،
كوشت ھەرچى ك بەر دەكەقى.

خولامەكى وي ھەبۇو - مەحمۇددۆكى نەمايى:
تىر كاغەزى پىچايى
ئاۋىتىه دىوانا شاھى:
" كانىيىا دەدم بەر بەر زەرباداىي،
نىشانى وى سەر سۆلى دانيايى ".

گۆ: - بشىين، ھەي بشىين -
مەحمۇددۆكى نەمايى بىىن:
- تە چ دخازى ب كىفა تە بىتتە؟
- ھەركى شەرمە، ھەكى فيھىتە،
من بۇوكا مير خان دېقىتە.

شاھ گۆ: تە چرا ب خانرا بىبەختى دەركەتى؟
گۆ: مەھىيا مەتلەكى ھېشىنە:
ھەر ئىنېي يەك زىر ب وى ب من تىنە.

شاھ گۆ: - مەحمۇود، گۆ، من ھەنە سەد خولام بىيانى،
رۆژى دىمە وان كەرەك نانى،

توجار بەر من ناكەن ئەوانى.

شاھ گۆ: - بىن، مەحمۇددۆك بىن،
دەقى تۆپا بخىن،
گەل دەمدەيىقا بشىن.

ئىناندىن، ئىناندىن،
مەحمۇددۆك ئىناندىن:
دەقى تۆپا داناندىن.
گەل دەدم ۋەشاندىن،
خەلک عەجيقا ۋى دىناندىن.

ئىدى شاھ چۆ بەر بەر زەرىك
كانيا دەدمى بىاندىن.
ئاف ل سەرەنچان كىم بۇويە،
مala خانى چەنگىزىرىن ژتەھنا ھىسىر بۇويە.

خان گۆ: - ھەوارا من و خودى ئەورى رەش و تەرى:
تافىياك بارانى ببارى.
ھەوارا من خودى ئەورى نىسانى،
تافىيەك باران نىسانى،
تافىيەك باران دىسانى،
ئەم كامىل بىكەن ئىمانى.
ئاف سەرەنچان زەف بۇويە:
مala خان شەپ كرييە.

دەدم بەرەكى ھېشىنە:

سەد تۆپا لى دشىنە،

كەس مجال ژ دەممى تونىنە.

دەمم بەرەكى قۇزى:

لى بىدە تفەك و تۆنە.

دەمم بەرەكى راستە:

سەد تۆپ لى بۇو هاستە.

ئاف سەرنجان كىم بۇويە،

مala خان ژ تىهنان ھىسىر بۇويە.

خان گۆ: - ئەم بچنى، ھەي بچنى -

من چىتەرە ژ فى ژىنى.

ھەفت سالا ب ئاقا بارانى شەر كرن.

خان گۆ: - ئەمىي بچن، - ژنارا گۆ، - ھۇونى بمىن

ژ بۆ كىنه؟

ئەوان فينجانى ژەھرىي دانىنە بەر خوه،

گۆ: - دەما ھۇون بىنە كوشتن:

ئەم ھەمي ژەھرىي ۋەدۇخون -

ئەم ژ بۆ كەسەكى نامىن.

خانى چەنگىزىرين گۆتە ژنا خوه، گۆ:

- قوتىكى زىر - ب ازنى،

تو ۋەنە خوه ب تەنى،

تو وەرە سەر بەدەنى،

تى سېھ چەند سەرى بەر دەستى من بىنە ژى كرنى.

ھەي رابۇو، رابۇو، رابۇو،
سيلەحۆ بەزنى دوتا بۇو،
رەختى خوه دەرى پىچابۇو،
ھىقيا خانى چەنگىزىرين مابۇو.

ھەي رابۇو، رابۇو، رابۇو،
لاۋى جىزىرى رابۇو،
سيلەحۆ بەزنى دوتا بۇو،
رەختى خوه ل دەرى پىچابۇو،
ھىقيا خانى مەزن مابۇو.
ھەي رابۇو، رابۇو، رابۇو،
لاۋى ھەكارى رابۇو،
سيلەحۆ بەزنى دوتا بۇو،
رەختى خوه ل دەرى پىچابۇو،
ھىقيا خانى مەزن مابۇو.

ھەي رابۇو، رابۇو، رابۇو، لاۋى بەروارى رابۇو،
سيلەحۆ بەزنى دوتا بۇو،
رەختى خوه ل دەرى پىچابۇو،
ھىقيا خانى مەزن مابۇو.

ھەي رابۇو، رابۇو، رابۇو،
قەرە - قومبەرانى رابۇون،
سيلەحۆ بەزنى دوتا بۇون،
رەختى خوه ل دەرى پىچابۇون،

هیفیا باشی خوه مابوون.

ههی رابوو، رابوو، رابوو،
خانی چهنگزیرین رابوو،
سیلحوت بەزى دوتا بوبو،
رهختی خوه ل دھری پیچا بوبو،
هیفیا شەپە خوه مابوو.

دور هاته لاوی بەرواری:
خانى میرى مسريي چەھوار تاري،
قوتكر ئۆردىيىا نزارى.

دور هات لاوی جەزارى:
خانى شيرى دو دەقى،
دكۈزى ھەرچى ل بەر دكەقى.

خان گو: - بىن، بىن، بىن،
تەلپا زىرا بەھلىن،
شىرى خولامان ب كالامەتى بکشىن.

ئىناندن، هەى ئىناندن،
تەلپا زىرا ھەلاندن،
شىرى خولامان كالىنقا كشاندن.

خانى چەنگزیرين چۆ بەر دھرئ خەلifie، گو:
- خەلifie، من بھىستىيە تە شيرەك كرييە،
كا هسىنى شيرى تە چىيە؟

خەلifie ھەي خولامەكى نەزانى:
شىر كشاند ژ كەلانى، دا دەستى خانى.

خان گو: - خەلifie، هسىنى شيرى تە هسىنەكى لەھوورق،
مسريي چەھوارى سۇرە - نافېرى تۇۋ گندۇرق.

گو: - خانى چەنگزیرين،
هسىنى شيرى من هسىنى دەرزىيە،

مسريي چەھوار تارىيە،
هسىنى شيرى من هسىنەكى پپ باشه،
باخشىشى وى ئاشە.

خانى چەنگزیرين گو:

- مسريي شيرى تە گەلەكى باشه،
مزرگىنيا وى چل ئاشە،
شىرى تە هسىنى دەرزىيە،
مسريي چەھوار تارىيە،
حالى تە ژ دەستى من چىيە؟

گو: - خانق، وە مەكە، تو وە مەكە،
دەستى خوه ژ قەقدا شىرى من ۋەكە،
مەھدەرا سەرى خوه بکە.

خان شىر ب كالىنقا ل ستويى خەلifie دا، گو:
- ھەلە ل ھۆستا، شىر سقا كرييە.
ناڤ روويى ھەسپى و خوه دانى.
ديا خانى چەنگزیرين لى كر گازىيە، گو:

- ۱۳ - دەدم

وەختەکى ل رۆمئى شفانەكى مىرخاس دەربازى دىكىر. يەكى جاھل بۇو، ناشىۋى خانق، ئەۋى ل وىدەرئى ژ دەستى توْنەبۇونى گەلەكى مەروومى و بەلەنگازى كشاند.

رۆكى زى رابۇو رەقى، چوو ئيرانى.

ناشا ئيرانى زى گەلەكى زىريپىا، گەلەكى چەرچرى. ھەر ئالى بەلەنگازى بۇو، مەروومى، توْنەبۇون. بۇنا دەستاخستنا كرتۇلا نان رابۇو چوو جەم شاهى ئيرانى، وەكى ھەسپى وى بې بچىرىنە.

شاھ عاباس گۆ: خانق، توبيى بىي راڭچىي من؟

گۆ: چرا نا! كچوو بەر ھەسپا.

خانق ھەسپى خوه دەچىراندىن،

چيا و بانىپا دكەپاندىن،

دەقى بەرا دەچىراندىن.

خانى من بەرەك دىيىه،

وى بەرى حەيرى مايە،

دینا خوه دايى -

كەرى پەز مەخەل هاتىيە.

چوو جەم شفان شير بخوه. دینا خوه دايى - شفان رازايە: كۆدا شيرى خوه دانىيە كىلەكا خوه. دینا خوه دايى - مىشەك پۇزى شفان دەركەت، ھات، كەت قولا بلۇرلى، ناشا كۆدا شира چوو كەتە ناشا كەلۈشكەكە كەفرى. شفان رابۇو، وى رەڤۆچىي ھەسپارا كۆت، گۆ:

- تە چما دەى ل من كى؟

گۆ: - من دەى ل تە نەكىر، گۆ، چرا؟

گۆ: - من خەونەك دىت، گۆ، من دینا خوه دايى پرا ھەفت چەقىرا، بەرا سپىرا چووم گەھىشتمە كەفرەكى. ل وى دەرى تىزە خەزىنە دەفيينە بۇو.

- ھەلە ل ماكا تە ئانىيە،

شىر بکشىنە ژ كالىنى،

دا بىرى ھەسپ و خودانى.

شەر، گۆ، دەرايى بەرۋە:

شەرقا شيران بۇويە رۆزە،

شەر چۆ دەرەكە راستە،

خون بۇويە ھەچكۆ ماستە،

خانى چەنگىزىرين گۆ:

- ئەف شەرە، شەرەكى راستە.

خەلکى خانى چەنگىزىرين ھەمى خلاج بۇون،

وھفا كرن چوونە ئاسمانا.

خەلکى شاھ زەف مان، چۆ كەتنە دەممىدا، ژ خوھرا كېف دىكىن. دىيىا خانى

چەنگىزىرين خولاما ل با وى بۇو، كۆتە خولام، گۆ:

- چقا ژ تە تى ژ خوھرا زېر ھلدە، گۆ، وھرە با من.

چوو ژ خوھرا زېر ئانى، هاتە با دىيىا خانى چەنگىزىرين. دىيىا خانى چەنگىزىرين گۆ:

راستا باروودخانى قولكە، قەلنا من داگرە، ئاگرەكى دانە سەر. گۆ، ئا پشتى

كۈرى خوه نامىنە ساخ، لى توھەرە خوه خلاسکە، ئەزى ئاگر بىدە خانى دەمەم.

كولاف ھلانى، ئاگر بەردا باروودخانى. دەمما ئاگر كەتە باروودخانى، ئاگر كەتە

باروودخانى - دە چقا عەسکەرئى شاهى عەجەم ھەبۇو، ھەمى خاندا بۇون: ئاگر

گەرت، چ كۆزەلام، خان، گشىك تىدا شەوتىن.

ئە بۇو، تەمام بۇو!

شهسد ئەختىمە زى گرتىيە،
 هەما ملەكى وي فرىيە،
 سەر هەياتا شاه دانىيە.

 شاه ل قۇناغى دەركەتىيە،
 عەجىفەكە گران چەقى خوه دىيە.
 گۆ: ئەف چ بازىغانە هاتىيە مندا دانىيە؟

 خانق گۆ: شاهو، تو من ناس ناكى؟
 نە ئەز رەفاقچى تەمە.
 من ھەسپى تە دچىراندىن،
 چيا و بانىيا دگەراندىن،
 چل و چيا دتهرقاندىن...
 جەردەكە گران دەركەتىيە،
 وى رەھۋىيى شاه خستىيە -
 نە ھەوارە، نە گازىيە.

خان دوو وى جەردى كەتىيە،
 سيارەك وى جەردى گرتىيە،
 ھەسپى وييا ژى ستەندىيە،
 ھەسپى وييا سيار بۇويە،
 سيلاحى وي ھلانىيە،
 وى جەردى كرييە گازىيە:
 - چرا ئەو تالان بى خايى؟
 ئەوى و جەردى ل ھەف خستىيە،
 پىنجى مىرى جەردى كوشتىيە،

خەونا شقىن راست بۇو،لى رەققى لى كرە دەرەو،پرا ھەفت چەقى - ئەو بلوور
 بۇو،بەرا سېپى - ئەو كۆدا شير بۇو،كەفرى قول ژى - زاتى ئەو
 كەلۈشك بۇو، وهكى مىش چوو كەتى. ئەو دەر جىئى خەزىنى - دەفينى بۇو.
 خانو ژىرا گۆت: - كى تشتى ئوسا بهىستىيە، ھەركى شاه عاباس پى بحەسە
 وى تە بکۈزە.

شقان سۆند خار، وهكى كەسەكىيرا نابىزە. ئەوى ژى سۆند خار و خاترى خوه ژ
 ھەندو خاستن. ھەركەس چوو كارى خوه.

كافا شقان پەزى خوه راكر چوو، خانو لىدا چوو جىئى مىش كەتى. كەفرەك ھلدا،
 پاشى سەللى بىنى و ھەنھىرى - راستىي ژى خەزىنە - دەفينە. ديسا كەرە - كەر
 سەل و كەفر دانى سەر دەھى وى و هاتە گەيشتە ھەسپىد خوه.
 خانق ھەسپى خوه دتهرقاندىن،
 دەھى بەرا دچىراندىن.

جەردەكە گران دەركەتىيە،
 وى رەققىيى شاه خستىيە،
 نە ھەوارە، نە گازىيە.

خان دوو وى جەردى كەتىيە،
 سيارەك وى جەردى گرتىيە:
 ھەسپى وييا ژى ستەندىيە،
 ھەسپى وييا سيار بۇويە،
 سيلاحى وي ھلانىيە،
 دوو جەردى كرييە گازىيە:
 - چرا ئەو تالان بى خايى؟

ئەوى و جەردى ل ھەف خستىيە،
 پىنجى مىرى وى جەردى كوشتىيە.

شەسەد ئەختىمە زى گرتىيە،
ھەما تو وھە ملەكى وي فرييە،
سەر ھەياتا شاھ دانىيە.

شاھ گۆ: - كورق، بىن بلەزىن،
قورسى زىرا مال دھرىين،
ناڤ لەگانا بەھەلىن،
ملى خانۆيى من بکشىن.

ئەوانا كرييە، وان لەزاندىن،
قورسى زىرا مال ئىناندىن،
ناڤ لەگانا دەھەلاندىن،
ملى خانۇ جەبراندىن.

يى مينا مە هەتا ئىشارى مال - ھالى خوددا گىرە بون، خانۇ ھەتا ئىشارى ملى خوددا گىرە كار بwoo. چرا؟ ملى زىر نەديت بwoo. ژ وى رۆزىدا ناشى وي دانىن خانى چەنگىرىن.

موخدارەك كەت ئۆرتى. خان فكرميش بwoo جەم خوه، گۆ: "ئەز گەلەكى دونى گەپىام، ل ھەر دەرا جەمەت بەلەنگازىيەدانە: ھەرگى ل رۇمى، ھەرگى ل ئيرانى بە، يەكە. بەسە ئەز جەم شاھ بىمىنم، ئەز ھەرم چىايى دم - دم، ل كىيدەرە من زىر دەفيىنە دىتىيە: ئەزى ھەرم وي زىرى دەرخەم، كەلاكى چىكىم و پىشىيا شاھ و سولتانان شەر بكم".

خان سبەكى زwoo رابووې،
قەستا قۇناغا شاھ كرييە،

شاھ قۇناغى دەركەتىيە،
گۆ: - ھەرى خانۇ، تە چ مازا؟

ئەوى مازى خوه خوهستىيە،

گۆ: - سەرئى شاھى، باشقى شاھى،
تو بده من قەدەرا چەرمى گايى،
خۇدرا بكم مال - ئافايى.

شاھ گۇتە، گۆ: - خانۇ، سەرئى شاھى، باشقى شاھى،
ئەز نادام تە قەدەرا چەرمى گايى،
تو بۇ خوه تىكى مال - ئافايى -
تو وھە تو ئۆرتا من و خوه تىخى گىزايى.

گۆ: - سەرئى شاھى، باشقى شاھى،
تو بده من قەدەرا چەرمى گايى،
ئەز بۇ خوه تىخم مال - ئافايى -
ئۆرتا خوه و تە ناخم گىزايى.

ئەوى ويىدەرى دا وي چەرمى گايى:
چەرمى گايى رەشى - پىلە،
ھەفت رۆز ا ئافى دنهيلە.
ئەو خانەكى فەنى - فيلە،
ھوورك - ھوورك كر دوهيلە،
گرتىيە دەشت و نەۋىلە:
دۆردا كەفر دېر و دانى،
بزمارەك سەرى قوتايى،
رەمەت كىيەنەد باشقى شاھى.

خانى كوردا ددە رىيە،
پىنسىد پالە ددە پىيە.

خانى كوردا چى جندىيە -

پیشیبا پالى خوه كەتىيە،
سەر كەلا دەدم پەيا بۇويە.

دەدم هاتە ل بەر قاتى،
پىنسىد پالە لى دكە ساتى،
ئەو چى دكە جىيى كورنى ئاقى.

دەدم هاتە بەر پەستنلى،
پىنسىد پالە لى كەتنى،
ئەو چى دكە جىيى مرنى.

دەدم هاتە دەقى دۆلى،
پىنسىد پالە لى دكە شۆلى،
ئەو چى دكە جىيى خوردۇلى.

دەدم هاتە بەر قەدانى،
پىنسىد پالە گرت بەردانى،
ئەو چى دكە جىيى مەيدانى.

خان وى كەلا خوه چىكىرى،
ھەفت رۆز نىن، ھەفت شەقانە،
ھەفت شەق نىن، ھەفت مەھانە،
ھەفت مەھ نىن، ھەفت سالانە.

ھەفت سالى خوه تەمام كرى،
كورمانچ كەلا خوه چى كرى،
سەرى كەلى مفرق كرى،
ھەرچار بەدەن رساس كرى.

پالى خوه خەلات كرى،

ها سەر مالادا ۋەرى كرى:
ما مەمۇدى مەلەكانى -
ئەو ئەمېنى مالا خانى،
خان باوەرپىيا خوه پى ئانى،
پىزكا خراب بى سەر زمانى.

خان گۆ:
- لى دايى، لى - لى دايى و لى - لى دايى،
تە كورتەكە قە كىر نايى،
جارەكى دىننا خوه بده من و كەلابى.
گۆ: - كورى من، چ دىننا خوه بدمە تە و
كەلابى،
خوهش كەلابە تە چى كرى،
خوهش ھەفرازە تە چى كرى،
ھەرچار بەدەن رساس كرى،
بنى وينى پۇلا كرى،
سەرى وينى مفرق كرى.
تو وەرە ترسا من وى ترسىيە -
تو خوه بەر دەرپا كافر نەگرى.

خان گۆ: - كورق،
منرا بىن توپا مەزنە.
تۆپچى ژ تۆپى گازنە،
ئەو داۋىزە برجى بنە،
نافرېئە يەك بازنه.

گو: - بین تۆپا دەقبرى،
تۆپچىي وى ل تۆپى دخورى،
ئاخچە كەلى قە نەفرى.
گو: - بین تۆپا بچووكه،
ئەو ئىثاردا زووکه - زووکه،
ئەو داۋىزە برج و سووکه -
نە فەندىيە يەك نەينووکه.

گو: - بین تۆپا ئەنكەلى:
ئەو داۋىزە برجى كەلى.
خان ئاقىته كەلى هەزار گولە -
تۆپە ھەرگى لى كەت يەك دولۇپە.
خان خوه - خوه دچە كەلیدا دسەكەن، كەلى دجىربىين: داۋىنە كەلى پىنسىد تەنگ
تۆپە. خانى چەنگزىرىن نزانە ئاقىتتە كەلى پىنسىد تەنگ و تۆپە - ژ كەلى ئاقا خانى
دكە، ئەو تىرى چىيىكا بارانىيە، يەك دلۇپە.

ئەم ھەرن سەرقەستا پالى وي. پالى وي چۈونە شەھەرىنى تىھرانى، خوھرا بازار
كرن. خەلەفە هات دىتنا خوه دا مەيدانى، مەرف دىتن.
گو: ھۇون ج تەقانە؟ وە شەھەرى مە كر بەيى، وە نان باها كر، پەرچە لى باها كر...
گو: - ئەم خەباتچىينە، رېنجىبەرن. ئىسال ھەفت سالە مە كەلا چى كرييە: ئەم
پىنسىد پالە بۇونە - مە كەلا خانى چەنگزىرىنرا چى كرييە. گو، كەلا مە چى كر - مە
رۇزى كەلپنچەك راست دادانى، يەك چەپ دادانى. مە زرىچ دەھەلاند، بەردىدا ئۆرتى،
مە سكى پۇلا ئۆرتىدا دكوتا.

گو: ئەو كەلا وە ژىرا چى كرى، عائىلخا وە چ بۇو، كىرها تنا وە چ بۇو، وەكى وە
ژىرا ئەو كەلا چى كرى؟
ئەوان گۆتن: چقا ھۆستە ھەبۇون خەلات كرن، وەكى دنى عائىلخا مە - دەستەك
مەرتالى گوھى فىيل زىر ددا مە.

خەلەفە رابۇو چوو جەم شاھ، گو:
- خودى ئەزىز تە رازى بە، نە تو خودان تاجى،
تە كەلا دا ۋى كورمانجى،
سەرى تە كرييە ئارمانجى،
ئەم دەرخستان ۋى قراجى.

شاھ گۆتى:

- خورمىنە، ها خورمىنە،
خان خولامەكى ئەمینە،
ملەكى وي كرييە زىرىنە،
باوھر نەكە -
پشت مندا ببە خايىنە.

خەلەفە گۆتە شاھ:

- تو دېبىزى: "پش منقا نابە خايىنە" ،
تو رابە كاغەزەكى منرا بىنە،
ھوبىزى كاغەزى بىرەشىنە:
گەفا، گورا سەردا بشىنە،
ھەرگى كاغەزى تە هلىنە،
تو لىخە، سەرى من بىرىنە.

شاھ دكە، دلەزىنە،
كاغەزەك رەش دەنىسى،
گەف و گورا سەر خاندا دشىنە.

خان بەر كاغەزا وېقا رابۇويە،
سەلەما ھەردو قاسىدا ۋەگر提يە.

رەشكاغەزى نھيرىيە،

دىئنا خوه دايى - گەف و گۇر سەردا شاندېيە.

رابوو رەشكاغەزەك سەر شاهدا شاند.

خەلیفە رابوو سەر منارى، دىئنا خوه دايى، چكا قاسىد هاتن؟
دىت هاتن، گۆ:

- وەرە، وەرە قاسىدى كۆرە،

حالى خودا پۆرە - پۆرە،

حوكومى قى خانى چقا زۆرە.

وەرە، وەرە، قاسىدى قۇتە،

حالى خودا كورتە - كورتە،

حوكومى قى خانى -

جەگەر دلى من دسۇتە.

شاھ رەشكاغەزى دخونە، دبى:

- كاغەزا منرا بىنە،

ھوبىزى سەر كاغەزا بىرەشىنە،

سەر خانادا بىشىنە.

كاغەز شاند سەر خانا، وەكى عەسکەر بەرەڭىن، بىن.

خانەك هات ئۆرمىي،

زىر بەلا دىرى تەمىسىي،

سەفەرلخى سەر خانا كورمانجىي

خانەك هات سەلاماستە،

تەزە پرسا كەلى دىكە.

ھنەك دېيىن -

"چىكىرنا كەلى دەرەوە" ،

ھنک دېيىن: "راستە" ،

سەفەر سەر خانى چەنگچولاستە.

خانەك هاتىيە ژ تەورىزە،

پىنسىد ھەزار تۆپ و تەنگ پى بووې رىزە،

سەفەر سەر خانى چەنگەلقرزە.

خانەك هاتىيە كەلا خوييە،

دبى: - عەرد و عەزمان

ئەزى بكم كۆلا خۇونىيە،

ھەتا بەرا وانىيە.

خانەك هاتىيە بەلبهارى،

ستويى وى خانى نۇلا دارى چنارى،

تلى مينا سېندارى.

دبى: - گافا ئەز بىگىزەم خانا،

ئەزى كەلى ھلشىنەم سەرى و بنە.

خانەك هاتىيە ھاجووج - ماجووجە،

پىنسىد ناڭدا تووتىكچىنە،

شەسىد ناڭدا بالتەچىنە،

ئەو خان دېيىزە:

- كورمانجەك چىيە؟

ئەمى ئوسا بىن گا و جۆت،

سەر كەلا وى بىگەپىن، جانم.

خانەك هاتىيە ناڭا رۆمىي،

دۆرە مىنالى عەورى دەر نىسانى،

دەقى: وەكى ئەز بىم،

نە شىقىا منه، نە پاشىقىا منه.

عەسکەر بەرەف بۇوەت. دەپىنجى خان، سەرەكى خانا، ھەر خانەكى پىنسىد
ھەزار سەر، هاتن دۆزرا كەلى گرتى.

عەقدىلە كورپى خانى چەنگىزىرىن بۇويه.

ئەو سېبەكى زۇو رابۇويه،

سەر كەلىدا نەھىرييە،

عەجىفەكە گران چەقى خۇوه دىيە...

جاھاب باقى خۇھرا ئانىيە.

گۇ: - باقۇ، تو رابە،

چقا سىتىركى عەزمانا،

چقا چلوبى سەرى دارا،

چقا قۇومى دەشقى بەرا،

چقا تۈوكى پشتا كارا -

هاقا چادر - خىيەر دۆزرا كەلا تە گرتىيە.

باقى وى زانبوو، وەكى عەسکەر ئىشادى، لى ئوسا كر، وەكى كور تو شايشا

نەكشىنە، گۇ:

- كورپى من، وان چادردا نەفكەرە،

ئەو ھەمۇ دەقەنە.

ۋى ل جىي باقى تە دائىنە.

باچەك باقى تە سەر وانە:

سېرى دانە، خۇوه وى دانە،

ھەكە نەدانە - تو يەقىن بىزانبە،

ئەوانا، باقى تە ل ھەف دانە.

سېرى رابۇويه،

عەجىفە گران چەقى خۇوه دىيە،
گۇ: - باقۇ، مالا تە ئافا بە،
ئەقى عەينى عەسکەرە.

گۇ: - لاوق، ئەز دەمد نىبۇوم - بۇومە دەمد.

گۇ: - لاوق، شايى عەجەم رابۇو سەر من،
بۇنا ئازايى ئەمى پېرە شەپكەن.

ھەفت سالا شەپ كەن، تىشىك دەمد نەھات. عەسکەر ئىشادى دەرى كەپە.
مەمۇودى مەلەكانى گەلەك خراب دەركەت.

شەھاب سەر ويدا شاند، گۇ:

- مەممۇودى مەلەكانى، ئەقى ھەفت سالە ئەز شەپ دەم، نىكارم كەلى ھەلەم، خانى
چەنگىزىرىن ئالت بكم. گەلۇ تو نىكارى تەھەرەكى ئالى من بىكى؟ ھەرگى تو ئالى من
بىكى، ئەزى تە بكم مير و وھزىر.

گافا ك ئەوى خەبەرى شەھاب بەيىستن، چوو ئوتاخا خۇدە رۇونشت، كاغەز نېسى،
ئاقىتە ئافا عەسکەر ئىشادى.

گۇ، كاغەزا تىرى پېچاىي،
خېبەتا شاهدا داڭرى -
سەرەكانى بن كەفرى.

گۇ، كاغەزا تىرى پېچاىي،
ئاقىتە خېبەتا شاهى،
گۇ، سەرەكانى بن چىاىي.

پاشى ب خۇوه ژى چوو، گۇ:
- ئاقى سەر بېرپن، يانى نا -
ھۇون نىكارن ئالت بکەن.

وى شەقى دەستە دەقەن بەلدا،

ئاڭ سەر دىمىمى بېرىن:
ئەو دەقە شەرۇنى كرن،
خۇونا دەقا زارىنجاقا
هاتە كەت ھوندۇرى كەلى.

كۈرى خان عەقىلە سېبەكى رابوویه،
جاڭ باقىرا زۇۋ ئانىيە.
گۆ: - ئاڭ سارىنجاخانا بېرىيە،
خۇون سارىنجاخانا قەرمىيە،
ل مالا مە بۇويە تەنگىيە.

ل وى دەرى خان گۆتە دى، گۆ:
- لى دائىي، لى - لى دائىي،
زەند زەرى، زەر باداىي،
گاڭىقە تە نايى؟

دى گۆت: - ھەي ئەورى رەشى - درىش،
تەقى بارانى هوور - هوور بىرىش!

ئۇان ئۇرا گاھان كرى،
قى بارانى هوور لى كرى،
مala خانى چەنگىزىرين
بۇويە شايى و گرى.

قى بارانى شىنگە - شىنگە،
خۇون سارىنجاخانا بۇويە پىنگە،
ھەفت روژا ئىدارە كر پى وى ئاڭى.

خانى چەنگىزىرين گۆت، گۆ:
- كورپۇ، بىن، بلەزىن،
كازى ھۆستا بىن، بىن،
قورسى زىرا مال دەريين،
ناڭ لەگانَا بەھەلین،
شۇورى لاوكا تى بکشىن،
پاشى مە - ئەق زىرى كىرا بىمىن؟

ئۇان دىكىن، دەلزىن:
قورسى زىرا مال ئىناندىن،
ناڭ لەگانَا دەھەلاندىن،
شۇورى لاوكا تى كشانىن.
سېرى زى كارى خوه كرن، وەكى دەركەقىن.
ها رابوو، رابوو، رابوو،
عەقىلە دەلال كەلى رابوو،
پەنچەرە رەھەستا بۇو،
سېلەج بەزىن ئاڭا بۇو،
خەنچەر بەزىن دوتا بۇو،
چەق رەنگا برى ما بۇو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
بوکورپى زقىر كەلى رابوو،
پەنچەرە رەھەستا بۇو،
سېلەج بەزىن ئاڭا بۇو،
خەنچەر ملا دو تا بۇو،
چەق رېنگا برى ما بۇو.

لاؤک هاتن ده رگی نافی،
گو: – ڦان ده رگا هوون بهر بافین.

لاؤک هاتن ده رگی شهشا،
کرنه گازی سمته را شه:
– تو ل ڦان ده را بدھ پاشه.

لاؤکا خوه دا ده ری پینجا،
کرنه گازی ده رگه ڦانه:
– ڪلیتا مهرا بینه.

لاؤکا خوه دا ده رگی چاریه:
کرنه گازی قه رولی ڪلیه:
– ده رگا بدھ سه ر پشتیه.

لاؤکا خوه دا ده رگی سسیا،
بوو شنگه – شنگا مسریا،
گو: لاؤق، شه ر هاتیه
دؤرا مه و پاپاخ که نیا.

لاؤکا خوه دا ده رگی دودانه،
کرنه گازی ده رگه ڦانه:
– تو بکه، بلہ زینه،
تو ڦان ده ریا ھئ ف ده رینه.

خانا خوه دا ده رگی یه کیه،
کرن گازی ده رگه ڦانی ڪلیه:
– ڦان ده رگا بهر بافیه،

ها رابوو، رابوو، رابوو،
ته مرئی برا کھلی رابوو،
پهنجه رئی ره و هستا بوبو،
سیلچ بھڑنی ئافا بوبو،
خه نجھر ملا دوتا بوبو،
چھ ف رینگا بافی ما بوبو.

ها رابوو، رابوو، رابوو،
خانی چھنگزیرین رابوو،
پهنجه رئی ره و هستا بوبو،
سیلچ بھڑنی ئافا بوبو،
خه نجھر ملا دوتا بوبو،
چھ ف رینگا ستیبا مابوبو.

گو: – ستی، ها ستی،
به ڙنزا فی چار ده قانی،
پاشی مه کورمانجی،
پرس و پرسیا ر بی ئه بن،
ئه م ک کھلی ده رکه تن –
ئه می هه رن بی نه کوشتن،
پرسی وہ مala کی بن؟

ستیا خه بھر دانه ده ره،
لاؤکا خوه ده ره بادا بھر دانه،
ستیبا ژی کیری چرتمه هل دانه،
ئه و چھ ف ریکا لاؤکا مانه.

خیّرا مه تیدا تونه‌یه.

چاخن ئەو كەلى دەردكەقىن،
خانى من د ناسى،
شاه دبى: - خانق، تو كورمانجى،
قەبۇول بىكە تو قى تاجى،
تە دەرناخم ۋى ئارمانجى،
جيى تە ناكم ئىرا ۋى قراجى.

خان كۆ: - ئەز تاجى تە قەبۇول ناكم،
ھەيسد نەلەت ل باقى تە دكم،
كورمانجىي بى ناف ناكم.

عەقدىلى برا دكە، دلهزىنە،
خوه وى تاجيرا دگھينە،
شۇورەكى ل ئۇرتا تاج دخىنە،
وى تاجى ددرىنە،
دبى: - كافر، تاجى تە ل سەرى تەبە...

.....
كوشتنا مىرا هەر - هەر ھەبە!

باقى وى گوتى، گۇ:
- كورپى من، تو ناف شەرادا ناسترى،
قە كوشتنى نافكى؟
ناھىلى دەستى باقى تە
بگەيىزە خىبەتا وى زالى.

گۇ: - باقۇ!

خوه نە كۈلكم- ستو كاپكى،
خوه نە بەرانم- كۆزى كرى،
خوه نە ھەسپم - قەيد و چىدار كرى...
كۈرى مىرا هەر - هەر مىرن،
كۈرى شىيرا چەك هلگرن
شەرادا ناسەبرن -
ئەو قە ژ كوشتنى نافكىن.

شەر كەته ۋان بەرۇزا،
شۇور دچوورسۇن مينا رۇزا،
بوو شەرى پلنگ، بەرازا.

خانى چەنگىزىرين كەلى ژۆردا تىيە،
دېزمىن لى كرييە شىئىنە،
لنكەكى وى لى فرەندىيە.

عەقدىلى برا دكە دلهزىنە،
شەقى ستويى باقى داتىنە،
شۇور كالينىقا دكشىنە.
گۇ، شۇور دكە خەر - خەر -
قە تشتەكى نابرە.

باقى گۇ: - لاوق، لاوق نەزانى،
شۇور خلازكە لەپ كالانى،
باقىزە ھەسپ و خودانى،
برا كەركە، باقىزە دەرا ھانى.

ئەو لاو، لاۋى نەزانى،
شۇور خلازىكىر ژەلەنلى،
ئاۋىتە ھەسپ و خودانى،
كەركەر، ئاۋىتە دەرا ھانى.
دۇخوشقىنە سېسىد مىرى -
پىتاچى خۇونى ئەو ھلانى.

تەمرى برا دكە، دلهزىنە،
شەقى ستوپى باقى داتىنە،
ستوپى ھەزارى لىدىخىنە -
پىلاچى خۇونى وى ھلتىنە.

بۈكۈپى برا دكە، دلهزىنە،
شەقى ستوپى باقى داتىنە،
ستوپى پىنسىدا لىدىخىنە -
پىتاچى خۇونى وى ھلتىنە.

خانى چەنگىزىرىن گۆت، گۆ:
- لاوق، لاۋى بەپازى،
جارەكى ھەۋالا بکە گازى.
ئەوي ھەۋالا كرە گازى،

گۆ، دۆر ھاتە لاۋى پىرى،
پىنسىد ھەف كوشتىيە بىرى.

دۆر ھاتە لاۋى پەرلى،
ھوندورى كەلى دەركەت دەرى -

پىنسىد ھەف كوشتىيە خەنجەرى.
دۆر ھات لاۋى ھەكارى،
ل سەرى تۆپا تارى،
ئەۋى لىنگا ھەزارى.
دۆر ھاتە لاۋى دېينى،
خودانى شەشخانا مەزنى،
تو شەپادا كەسى منى.
دۆر ھات لاۋى ھەرتۆشى،
تە سەرى قەرەپۆشى،
لۇڭ دا كۆما بەرۋىشى.
دۆر ھاتە لاۋى ئىزدى،
شەپ خوهش كرييە چادرا سىپى.
دۆر ھاتىيە لاۋى مەلا،
لىكىرنە ھەلە - ھەلا.
دۆر ھاتە لاۋى بەرافى،
خودانى رما زرافى،
خوهزىيَا وى شەپى تول ناشى.
دۆر ھاتە لاۋى تىمارى،
خودانى سۆرە صاقارى،
شۇور ھەلدا چوو قىفارى.
دۆر ھاتە لاۋى مەندەسۆرى،
شەپادا تى ب زۇرى،

گافا بمو شەپ، گۆ: "ئەز ب گۇرى،
ناموس دەستى من بوھورى ."

عەسکەرى شاھ ئوره بره كەلى. شاھ ژى تاجەك ھلانى، ئانى بده دىبيا خانى
چەنگزىرین، گۆ:

- ئەمى ئاۋى بەردى سەر كەلى، گۆ، ھەركى ھوون بىنە رايى، تەسلیم بن.

دىبيا خانى چەنگزىرین دىينا خوه دايى - ھاتن تزه كەلى بۇون. ئەۋى و بۇوكا بەرى
ھنگى تۆپ، جەبرخانە ھوندورى كەلىدا چەل كربۇون. چۈو سەرى كەلى، مشتكا خوه
تىزى تتوون كر، ئاگر دانى سەر، گۆت:

- پاشى ۋان نەفييىا، پاشى ۋان كۈرا، پاشى ۋان خۇرتا - ئەز راڭم ناڭى
كۈرمانجىي خراف بكم؟ ئەز تو تاجى نادىمە سەرى خوه- ئەم خوه دكۈزىن، ناڭى رايى
نایين سەر خوه، - و جىڭارا خوه دې زۇردا ناڭ جەبرخانىدا دكوتە.

ئاگر ب تۆپ و جەبرخانى دكەف، عەسکەرى شاھ تەمام قى دىن.
ژنا عەقدىلە، وەكى ھەملە بۇو، ھەر ئەو خلاس دې ژ وى ئاگرى. كورەك تىنە.
سلىسلەتا وئى مالى ھى ھەيە و ھەر سال ھى - ھى زولكارارا شەر دكىن بۇنا ئازايا
خوه...
ئاقا!

بەيتا "دەدم"

تىكستىد كلامىد گۈفەندى

1 - دەدم

ھەي دەدمە، ھەي دەدمە،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

تۆپ و تەھکا گرمە - گرمە،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

شاھى عەجمە هاتى سەر من،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

دەدم بەرەكى بەرزەرە،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

شاھ و عەجمە هاتى سەرە،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

نەكىر چار و نەفەرە،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

دەدم بەرەكى ئاسىيە،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

تۆپ و تەھکان كەتنە رىيە،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

خانەك هاتى ژ تەورىزە،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

بەر و دەرمان كرييە رىزى،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

خانەك هاتى ژ هورمىي،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

ھەفت سال ما سەر گەميي،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

كۆ: "ئەز بچىم سەر خانا كرمانجىيى" ،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

دەرى دېرى مەيدانە،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

خانا دەدم پى ئىمانە،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

دەدم بەرەكى بەرسىتى،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

تۆپ و تەھکان لى دورسەتى،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

بەر ژ بەرا نەگوھاستى،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

دەدم بەرەكى ئاقىدا،
وھىلا دەدمۇ، خان تىدا.

تۆپ و تەھکان هاتى لىدا،
وھىلۇ دەدمۇ، خان تىدا.

دەدم بەرەكى بەرەشە،

۲- دمدم خان

دمدم خانا ژ بەرژىرى،
خرامۆكى، ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

سوارەك شەنگ هاتە بەر دىرى،
خرامۆكى، ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!
دەستى خوه دا دەستى پەرى،
خرامۆكى، ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

ژ عەشقىدا ناھىيەتلىكاري،
خرامۆكى، ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

ناش خانادا تو خاندارى،
خرامۆكى، ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

ناش عالماڭ تو ناڭدارى،
خرامۆكى ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

سەر عەگىitan تو سەركارى،
خرامۆكى ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

ناش بەھرا سۆر مەلەوانى،
خرامۆكى، ژ بەرژىرى،
ھەى ددمم خان!

وھيلا دممۇ، خان تىدا.
تۆپ و تەھکان ژئى لاڭشە،
وھيلق دممۇ، خان تىدا.

شاىيە عەجم بۇو گامىشە،
وھيلا دممۇ، خان تىدا.
خانك، تو خانى كىمانجى،
وھيلق دممۇ، خان تىدا.
تو قەبۈول بىكە ئى تاجى،
وھيلا دممۇ، خان تىدا.

سبى تو بەر تۆپان ئارمانجى،
وھيلق دممۇ، خان تىدا.
خانق، تو خانەكى كۆپى،
وھيلا دممۇ، خان تىدا.
بەرف و باران تى وەك شلۆپى،
وھيلق دممۇ، خان تىدا.
خانى عەجم رەقى كۈوبى،
وھيلا دممۇ، خان تىدا،
وھيلا دممۇ، خان تىدا...

هەی دم - دمه، هەی دم - دمه،
بابو، دم - دمی شیرانه.

هەی دم - دمه، هەی دم - دمه،
تۆپ و تفەکان گورمه - گورمه.

هەی دم - دمه، هەی دم - دمه،
وزیرەکى خودش ھاكمە.

دم - دم بەرەك كورتسى،
سەد تۆپ و تفەک دورسى،
بەر ژ بەرى نە گوهاستى.

دم - دم بەرەك بەراتە،
سەد تۆپ و تفەکان لیدانە،
بەر ژ بەرى نە كر زىدە.

هەی دم - دمه، هەی دم - دمه،
بابو، دمەمی شیرانه.

زیيارەتا دەمد

گوندييى ۋۇزمى (وزمى) ل نەھىيَا شاتاخى ئارمەنیاڭ ئامريكييان دەرەققا زیيارەتا دم
- دمی تشتەكى وا گلى كى:

" سالا ۱۹۱۳ - ئا، باھارى، چەند گوندييى مە و چەند كورمانجى جىنارى مە - ئەم
چۈونە بەر زیيارەتا دم - دمى. ئەو زیيارەت مرازباخشە، خوهستنا مىرەت تى
سيىرى. گافا ئەم گەيىشتنە وىدەرى، مە لى نەيىرى بەرە كورمانج و ئەرمەنى ژى ل
وىدەرىنى، ئەو ژى ھاتبۇون بەر زیيارەتى. مە بەرى ئىڭارى قوربان شەرەزى كىرن، مە
گۆفەند گرت، لىست. مە شەھيدى ل وىدەرى بىر ئانىن، رەمە دا وانا. گەلەكا
دەرەققا وى زیيارەتى گۆتن، كلام گۆتن، ھەنەكا ژى بەيتا " دم - دم " گۆتن. سەر وى
يەكى چەند مەرەت كەلەكى بەرخوھ كەتن، گريان. گوندىيى مە، ھەرچى عەمردا مەزن،
دگۆتن، وەكى ناشا ھەرچى شەھيدى دۆرا زیيارەتا دم - دمی ئوپسا ژى گوندىيى مە
ھەبۇونە، دەرەققا گوندىيى ۋۇزمى (وزمى) ھى - ھى ژى ناشا بەيتا " دم - دم " - دا
تى گۆتن:

ھاتى لاۋى وەزمى،

خوھىي خەنچەرا د زىقى،

عەسکەر قوتكر ھەتا نىقى...

سبى ئەم رابۇون، دىيسا دۆرا كەلەفى كەلەپى مە گۆفەند گرت، لىست، خوھەر و
قەخار، رەمە دانە وان شەھيدا، دوعا كر، وەكى ياكى دلى مە بى سىرى و تەمامىيا رۆزى
ئوپسا دەرباز كر. پاشى ئەم چۈونە بال دارا مرازا. مە ب چىلى وېقا كنجى رەنگ -
رەنگى ئالاندىن، پاشى دىيسا ب دەف و زورىنە مە گۆفەند گرت...

نفيسارناسى

١- "دمد خانى كوردا" كه حمييى مەمەد گۆتىيە، ٥٠ سالى، نەخوندى، ژ گوندى سابۇونچىيى، ل سەر نەھىيَا تالىنى، كۆلخۆزقان، زوقورى، وەكى دىنى ژ عىلا جانگير ئاغايى خەتىف ئاخا، ژ بەرەكا بەراشا. ھەمى ل گوندى قىزلىزى ژ دىبىا خوھ بۇويە ل سەر ۋىلايەتا وانى. سالا ٤٩١ - ئا عىلا زوقورىيَا تەقى ئەرمەنيدىيە جىنار جىشەتى دې، تى ئەرمەنەستانا رۆھلاتى. نەھەرئ مala زاربىزى مە تەقى گەلەك گوندىيىد خوھ تىنە گوندى سابۇونچىيىدا دەيىورن. د وى گوندىدا، وەكى نىفى كورمانج، نىفى ئەرمەنەيە ھەمى مەمەد چىن - چاندى دكە، دې كۆلخۆزقان.

ب كۆتنا زاربىز شاخىيە ئىپقاسا "دمد" نافا كوردى ئالىي وانى كەلەكى عەيان بۇونە: " باوهرييا تەھبە، - ئەوى دىگوت، - ھەر گوندەكى جىنارى مە قە نا پىنج - شەش دەنگبىز - زاربىز ھەبۇون، ھلبەت، ئەۋىزى ھۆستايى باش ". ئا ژ وان ھۆستا يەك ژى بەدۇيى (بەدرى) حەيدەرى بۇويە. بەدۇ ئوسا ژى سىنخچىكى ئەرەد بۇويە. ساپا پىشەك و دەنگبىزىي ناۋىي وى ل ھەر دەرا ھەبۇويە. ھەمىيى مەمەد ئەڭ شاخا " دمم خانى كوردا " ژ بەدۇ هىن بۇويە.

زاربىزى مە، وەكى ئوسا ژى دەنگبىزە، وەختا كۆتنا ئەقى شاخى، ئوسا ھەواس و تەقل دىگوت، تەھە زانبۇو، عەسکەرەكە نافا شىردا. ب مىمەكىدا دەڤ و چەقى خوھ، ب دەست ھەزاندى خوھ، ئوسا شەرقىن - شىقىن دىگوت، چاوا دېيىنكمەرف نە بکرا، نە بخورا، تەك ل وى بنهىرiya، ستران - كۆتنا وى بېھىستا. " ئەز نافا شەرادا ژى بۇومە، - ئەۋى ب كوبارى دىگوت، - ئەز ژى دەنگبىزەكى جانگير ئاخا بۇوم، مە ل

گەلەك نەخوھش، مەرچى نىقىشكان ژى ھاتبۇون. ئەوانا دوا - درۆزگە بەر وى زىيارەتى مازابەخش دىرىن، وەكى قەنج بىن، بىنە سەر بەنگا خوھ.

زىيارەتى " دم - دم " - ئى تشته كىشا ژى عەيانە: ھەرسال بھارا، گافا كۆچەر بەر ب چىايىد دۈور دېن، ھەرچا گونگىي نىزىكى زىيارەتى، ھەرگى ناخوھزى تىشى ناف مالا خوھىيە كران ب خورا بىن، واندا تىين دۆر و بەر ئىزىارەتى داتىن و ھېزدا دېن زۆزاندا، ھوور - مۇورى وان، ل وېدەرى، كەس تۇروش ناكە دەستى خوھ بىدە. پايىزى، وەختى داگەپى، ھېزدا تىين وى دەرى، ھوور - مۇورى خوھ ھەلدىن دېنە مالىد خوھ.

چ ك بۇ دەرەقا كەلەيدا، ھەرچى بەلەلىي نىزىكى وى و ھەرچى كەمەرا ھاتى عەمەدا مەزن، دگۆتن، وەكى كەلا زوودا چىكىرنە، وەختى ئەسەبەا ھاتىيە چى كىنى. پاشى خان دمم ھاتىيە ئافا كەرىيە...

كورمانجا ژى، ئەرمەنەيىدا ژى دگۆتن، وەكى خان دمم يەكى شقان بۇويە. تەقى عەسکەرئ وى ئوسا ژى ئەرمەنەي ھەبۇونە. ئا، بۇنا وى يەكى ژى ھەم كورمانج، ھەم ژى خەلقى ئەرمەنەي تىنە بەر وى زىيارەتى".

دستریم: نه کلام خلاز دبن، نه دهنگی من تى بپینى... " ئەو كەلەك و كەلەك نموونىد زارگوتنا جمەتى زانه، لى سەدھەيف وئى جارى وختى مە تونبۇو ئەو نموونا قە نا پەندىكى بەرنقىسىما، لى پاشى ئىدىا دەرەنگ بۇو...

بەكىرى عەجم شاخا " دەمم " خۆرتانىيا خودا بەيىتىيە و هين بۇويە. " باقى من - ئۆمى دگۆت، - ل گوندى مەيى چبۇخلىيەدا دەنگبىئى خەتىف ئاغايى جانگىر ئاخا بۇويە. گشكا ئەو ناس دكر، وختى شاپا بەيت - سەرھاتى، کلام دگۆتن، لى وختى شىنى - نقىزىك دگۆتن. ئەز ئى كەلەك تشت ئىھىن بۇومە، ئوسا ئى بەيت - سەرھاتىيا " كەلا دەمم ".

مە ئەقا شاخا " دەمم " سالا ١٩٣٢ - ئا، هاۋىيىنى ل گوندى كەلەشبەگىدا بەرنقىسى. وى چاخى، ژ ئالىي ئىنسىتىتووتا تاريقا كۈولتۈرۈپ يى ئەرمەنيستانى سۆققىتىي ئىكسپېيدىسىيا فۇلكلۇرى ھاتبوو تەشكىل كرينى. پروفييىسۇر كارۋى - مىلىك ئۆھانجانيان سەركارى ل وى ئىكسپېيدىسىيائى دكر، لى كورىزانى ئاسۇرى ئىۋسىف مۇراڭ كۈوللۇق و ئەز ئەندامى ئەو ئىكسپېيدىسىيائى بۇون. ھەما وى چاخى ئىھىن شاخا بەرنقىسى و ب دەستى مە جارا پىشىن د ناشا بەرھۇڭا " فۇلكلۇردا كورمانجا " - دا هاتىيە چاپ كرنى (يېرىقان، ١٩٣٦ رwoo ٥٦٧ - ٥٧٨).

٢- " خانى چەنگىزىرين " - پىر ھەمۆيى حەسەنلىق چۆلچەن (چۆلچەن) گۇتىيە، ٧٠ سالى، نەخۇندى، ژ گوندى قىزنى فەردى، ئالىي تەندورەكى، ل سەرقەزا سوورمەلەيى (ئىدرى). سالا ١٩١٨ - ئا ئىزدىيى وئى دەرى تەقىي جىنارى خۇيە ئەرمەنى، كۆچ دكى تىنە ئەرمەنيستانى. گوندىيى ھەمۆ تىنە گوندى دوزىكەندى (ناها بەرۋىز) ل نەھىيە تالىنى.

ھەمۆيى حەسەن وختىدا پىنجبەرى كرييە: شقانى، گافانى، ناھا خەباتا كۆلخۇزقانىيەغا مژۇولە: ئەو، ژن، نە كور و قىزىد و كۆلخۇزىدا دخەبتىن. سالا ١٩٤٣ - يا، وختا ئەم چوونە گوندى بەرۋىز، ئىدى ٢٥ - ئى ئىيولى بۇو، وەدى نان دروونى. سالە خراب بۇو، وەلاتى مە ناشا شىرى ئەمدەنیا يىدا بۇو. ئەز چوومە ناشا بىتەرىد كۆلخۇزا گوند. ھەمۆيى زاربىئىز دوورقا نىشانى من دان. ئەو ئاشىينا نىن با ددا. گەلەكى قەوات بۇو و سفتە من تى دەرنە خىست، وەكى ئەو ئەنەن دەرىنى بەرۋىزدا دەنگبىئىز و زاربىئەكى ئەرەدەيە، ناشا جمەتىدا هاتىيە ناس كرنى، قەدرى وى ناشا جىنارادا ھەيە. " ئەز، - ئۆمى دگۆت، - جارنا سبى ھەتا ئىفارى

سەرەداراپاتى (سەرەداراپاتى) پىشىيَا عەسکەرى رۆمىش شەرەكى خوهش كر. من ب كلاما " دەمم " ھەلان ددا بىلۇوكا مە: " دۆر ھاتىيە لاۋى ئىزدى، شەر خوهش كرييە چادرا سپى...

مە و جەردۇئى گىنچى شاخا " دەمم خانى كوردا " سالا ١٩١٣ - ئى، ٢٦ - ئى ئۆكتىيابرى بەرنقىسى، وختا ئىكسپېيدىسىيا كۆميسارىياتا رۆنكاىيى يا ئەرمەنيستانى س.س.ر ، كۆپۇن بەرنقىسازا زارگوتنا جمەتا كورد ھاتبوو تەشكىل كىرىنى. كورىزان پروفييىسۇر ئاساتۇر خاچاتريان سەركارى ل ئىكسپېيدىسىيائى دكر، جەردۇئى گىنچى - نقىسكار، رىداكتورى رۆزىنەما " رىا تەزە "، ئەز و كارۋ زاكارىيانى كۆمپۈزىتۈر - ئەندەمى ئىكسپېيدىسىيائى بۇون.

٢ - " دەمم " - بەكىرى (بەكۆيى) عەجم گۆتىيە، ژ گوندى كەلەشبەگى، ل سەرنەھىيَا تالىنى، ٦٠ سالى، نەخۇندى، كۆلخۇزقان، ئۆز عىلا زوقورىيانە، ژ بەرەكە مەندىكا. ناھى گوندى وانى بەرى چبۇخلى بۇويە، ل سەر ۋىلايەتىدا وانى. مەرۋىيد وئى عىلى، كۆچەند بەرەكىد وئى ھەنە، چاوا بەلەكەرا، دېنىيىيا، ماسەكە، مەندىكا، مەندەسۇرا، روشا، رەجەبا، ئوسا ئى خۇد رۆزىكى ھەساب دكىن.

عىلا زوقورىيَا، چاوا پىشىدا هاتىيە گۆتنى، سالا ١٩١٤ - ئا تەقى ئەرمەنىيى جىنارى خۇد ب زۆر و جەفاكى تىن دگەھىزىنە ئەرمەنيستانى رۆھلاتى. وختا موھاجىرىي رىشا گەلەكى وانا دەستى عەسکەرى رۆمىتىنە كوشتنى، بىرىندار كرنى، تالان كرنى. ھەرچى ساخ مايى ھېزىدا بەرەك - بەرەك دگەھىزىنە ھەقدو، جى - وارى تەزەدا بەرە - بەرە ژ خۇردا دېن خۇيى گوند، مال و ئاقايىي تەزە.

بەكىرى ژى رىشا گەلەك تەلى - تەنگايىا دېنىيە: كوشتن، تالان - تاۋان خۇھلايى، بىرچىبۇون، نەخۇشى، مرن. ژ مالا باقىي بەكەرە ٣٠ نەفەر، پىنج مەرف دەمین و بەكىر تەقى ھەرچى قەمەيد خۇيە سلامەترا تى گوندى كەلەشبەگىدا جى - ستار دې.

بەكىرى عەجم دەنگبىئىز و زاربىئەكى ئەرەدەيە، ناشا جمەتىدا هاتىيە ناس كرنى، قەدرى وى ناشا جىنارادا ھەيە. " ئەز، - ئۆمى دگۆت، - جارنا سبى ھەتا ئىفارى

سالا ۱۹۱۸ - ئا مala باقى شامل تەقى ئىزدى و ئەرمەنىيى قەزا قەرسى، ژ گوندى خوھى ئىنکووکى موھاجر دىن، تىنە ئەرمەنىستاندا رۆھلاتى. وى شۇوندا، ھەرچى ژ قرا عەسکەرى رۆمىن و نەخوھشىي حال خلاز بوبىي، كۆچ دىن، دېنچە بازارى تېبىلىسىيى. ئاپى شامل ژى دچە وى شەھەرى، دەرگەۋانىيى دكە. شامل، كۆئىتىم ماپول مala ئاپى خوھ بەرە - بەرە هىنى زمانىد گورجكى، ئەرمەنكى و ئۇرسى دىبە. سالىد كۆئىتىم لەردى بەرە (1921 - 1926)، لازىيى (هاكۆب خازاريانى) كوردىزان ل بازارى تېبىلىسىيىدا ب قرارا كۆميسارياتا رۆنکايى رىسىپوبلىكا گورجستانى بۇنا زارىد كورمانجا مەكتەبا ئىنتىرناتى ۋەتكە و پېرە ژى سەروپىرىلى ل وى مەكتەبى دكە، پېرە ژى پى كتىبا خوھ، ياب نافى "شەمس" دەرسا زمانى كورمانجى دەد. ئاھا ل وى مەكتەبىدا كەلەك زارىد ئىزدىيى جىشەتى تىنە قەبۈول كرنى. ژ وانا يەك ژى شاملى بەكۆ بوبىيە.

وهختەكى شۇوندا، پەزىز ھەواجىرا، تەقى كەلەك گوندى خوھ ۋەتكەرە تى ئەرمەنىستانى، لەلەوي گوندى ھەككودا مala خوھ ئاھا دكە. شامل، چاوا يەكى خوھندىبىي سەرەت، گوندىدا دكەفە سەر خەباتىد جودا - جودا يە جابدار، ل ھەردهرا خەباتەكە ھىلە دكە.

وهختا ئەم ل وى گوندى بوبۇن، مە پرس كر، چاكە كى شاخىد بەيت - سەرھاتىيا "دمدم" زانە؟ كەسەكى ژى ل خوھ ھەق نەكىر. وى چاخى تەنلى شامل ھاتە ئۆرتىي و گۆ: "ئەز زانم". دەر جىنارىد وى ئەجىب مان، گۆتن: "چاوا، تو زانى و تە قە مەرا نەگۆتىيە؟" شامل گۆ: "ل بازارى تېبىلىسىيىدا من سەح كرييە و هين بوبۇمە، گۆت، - وەكى ئەو بەيت - سەرھاتى هيملى خەلقى زوقورى زانى، بىد كۆز ئالىيى وانى موھاجر بوبۇنە. خەلقى ئالىيى مە قەرسى، يېد ئاخبارانى وى بەيت - سەرھاتىيى قەت نزانى، يانى ژى تەك - تۈوك مەرف زانى. گۆ، ژى كى زوقورىيى دەرگەفان ئەز هين بوبۇمەكىز سەھىدى رەسۋىيى دەنگبىيىر". عەيان بوبۇ، وەكى ئەلەك كلامى كەچكە ژى زانە، لى شەرمانى ئەوي ناھا جەمەتىدا نەگۆتىيە. "كالم، - زاربىيىز دگۆت، - ئەو عەمرى مېرىش شىرىن دىن، مەرف ب وانا جان دىن، خەم و خىيالى خوھ بىر دىن. كالم - ئەو دەرمانى دلن، ناھىيەن مەرف پىر بىن." خىيىز "دمدم" ئەلەن ئۆسا ژى مەسىلۆك و خەبرۆك مەرا گۆتن. لى سالىد پاشوهختىيى.

چەقادا بەلەنگازە، چىكى زەف رەند و راست ماشىنە با ددا، لى پاشى ھەر تشت ب من عەيان بوبۇ. ئەوى دگۆت: "چەفرۇنكايا چەقا، ئەقانان تەنلى خەبەرن، لى وەختا قەزىيا مېرىش دەقەسىدە، ھېڭىز ئۆتىدا وان خەبەردا كۈور فەم دكە، فەم دكە، چەقا ناھا وان خەبەرادا چقاس زەلولى ھەنە. لى تو وەرە، خەيسەتەكى منى رەند ھەيە، ئەز ئەوى حالى خودا ژى بى خەبات نامىنە وەختا خەباتى ئەز ھەر خەم و خەرىق، تاشتىيد جانزىراندىنى بىر دكم. روھى من تەزە دبە، ب خەباتا خوھرا دىسترىيم - دلى من رەھتدىبە".

ھەمۆيى حەسەن شاخَا "خانا چەنگىزىرىن" ژ ئاپى خوھ هىن بوبىيە، ھەلا وەختا ل تەندوورەكى بوبۇنە. چاوا ئەو، ئۆسا ژى زارىد وى نموونى زارگۇتنى گەلەكى زانى. ھەمۆ دگۆق: "چاوا عەدەتى مە تەرىقانە، ئەز تەمى زارىد خوھ هىنى نموونى زارگۇتنا دكم، هىنى ئولم دكم، وەكى ناھا مجليسادا شەرمى نەبن".

زابىيىز مە ئەقا شاخَا "خانى چەنگىزىرىن" بىنەكى مەرا گۆت، لى ئۆسا ماكىرى گۆت، وەكى تو چەتنايى، وەكلاندىن پېشىدا نەھات: ل پېشىيا مە عەينى ھۆستەكى خەبەرا سەكىنى بوبۇ، دقاچى، وەكى ھەر خەبەرەكە وى جىي خوھدا بى نېسىسەر. "خەبەر، - ئەوى دگۆت، - مينا كەفرانى. وەختا دىوارا داتىين، گۆتى ھەر كەفر جىي خوھدا بە، ھەركى نا - يانى دىوارى ھلشە، يانى ژى وى خلۇخاچۇ بىنە دانىنى: نە رەند و نە بەدھو".

بەلەي، مە ئەقا شاخَا ئېپقسا "دمدم" ل بىدەرا كۆلخۇزا گوندى دۈوزكەندى نېسىسى، مە كۆ دېسما وى مەرقى خەبەرھۆستا بدا خەبەردانى و چەند نموونى زارگۇتنا دنى ژى بەر بىنېسىسىا. لى، ھەيف، سەكناندا ماشىننا نانكوتانى نەببۇ. ھەمى گۆتى بخەبتىيا، چاوا ئەوى دگۆت، وەكى "زۇوتىز نان بىگىھاندانان فەرونلىقى". ئەقا شاخَا "خانى چەنگىزىرىن ژ ئالىيى خودانى ۋەختى ب زمانى ئەرمەنكى هاتىيە تەرجمە كرنى و چاپ كرنى ("كرداكان فۆلكلۆر، ژۆخۇۋاسوو، ئېرىقان، 1947، ئەز. 153 - 165)."

٤ - "دمدم" - شاملى بەكۆيى دەوريش گۆتىيە، ژ گوندى ھەككۆ، ل سەر نەھىيە تالىينى، ٤٠ سالى، نېقخوھندى، ژ بەرەكائىسەدزا، ژ عىلا سېپكا، كۆلخۇزقان.

دەست بىنە. وان وەختا ژى هيىنى چەند زمانا دې، چاوا زمانى كورمانجى، ئەرەبى، تۈركى. سالا ۱۹۱۸ - ئا تى ئەرمەنيستان رۆھلاتى و د وى گوندىدا ژى هيىزا دې خايى مال - ئاقايىق تەزە.

س. شارۆيان كەلەكى ژ زارگۇتنى كورمانجىي حز كرييە، نمۇونى وى زارگۇتنى كوندى خوھىي بەرىدا هين بوبويه. شارۆيان "خان دم - دم" هم ب زمانى كورمانجى، هم ژى ب زمانى ئەرمەنكى دېيىزە. مە گۇتنى وى ب ھەردو زمانا ژى بەر نېسى، ئەز، - ئەۋى دىكۆت، - وەختا ب زمانى ئەرمەنكى دېيىزەم، ھەرچى پارىد ۋەكىرى ب زمانى ئەرمەنى دېيىزەم، لى پارى دەرەجى چاپ كرى - ب زمانى كورمانجى، ب كلامكى دېيىزەم، پاشى، ب جوورى ۋەكلىرى، قەدگەرینم ئەرمەنكى، لى بۇنا كورمانجا - گشك كورمانجى دېيىزەم. ئەوه، من چاوا ژ كرييقى خوھىي ئەسەد بەيىتىيە، ئوسا ژى دېيىزەم".

شارۆيان دەنگبىيەتكى ھۆستايىه، عەينى قىسىم بىيىز. وەختا "خان دم - دم" دىكۆت چەقىد وى دېرقىن، ھەردو دەستىد خوه پېشدا و پاشدا دېر، بلند و نمز دىكىر، لىنگى خوه عەردى دىخست، تە دىكۆ - عەينى شەپەر، دچە ناخا شىئر، يان ژى وى كافى ناخا شىئردا، ئەقا شاخا "خان دم - دم" ۲۹ - ئى ئاقگۇوستى سالا ۱۹۴۴ - ئا ل كوندى نېركىن خاراخايمەزى (ناها ساسووناشىنى) ھاتىيە بەرنېسىارى.

۷- "خان دمدم" - زىدە جبرايليان گۆتىيە، ۷۰ سالى، نەخوھندى، بىنەلى و شقانى چۈرۈد گيۈوخىيە (ناها كاخسراشىن) ل سەر نەھىيىا ئارتاشاتى. راستە، زاربىيەزى مە ئىپپىجە عەمر كرييە، لى هى سەر بەنگا خوهىيە، سەرخوھ، خەباتچىكى ھېلە. ئەو يەك دوپا كرييدا يە ب عەمرى ويىي شقانتىيرا. دەرەققا شقانما مەسىلۆكى جەمەتىيە ئاقلەبەند دېيىزە: "شقان دارى چامىيە". شقان ساخلەمن و عەمردىيىز. دەنگى جبرايليانى شقان زىزى خوهىيە، مەرفەكى دەفکەنى و حازرجابە. "كلام - ستaran، بلوورى خىستن - ھەمىن ئەو كارى منه، - دەنگبىيەز دېيىزە، - بى كلام مەرف دكارە پىز بچىرىنە. پەز ژ كلاما ھز دىكىن: كى ئالى دەنگ - سەدا شقان تى، ئەو ژى خوه ل وى دەنگى دىگرەن و تىن دۆرا وى دىچىن - ژ خوھرا يانى دچىرەن، يانى ژى مەخھەل تىن. بۇنا چىراندنا پىز، تو تىشت

سالا ۱۹۶۰ - ئى، كاڭا ئەم جارەكە دنى ژى چۈونە گوند، ئەوئى ئىدى ھەواس نەكىر تىشتەكى بىيىز، نەخوھش بۇو... ئەقا شاخا "دمدم ۲۳ مارتى سالا ۱۹۴۴ - ئا ل گوندى ھەككۆ دا ھاتە بەرنېسىارى.

۵- "خان دمدم" - ئاتقى تۆزۈ لادۇيان گۆتىيە، ۸۰ - ئى سالى، نەخوھندى، گاۋانى كوندى عەيانلۇويى (ناها داۋىتاشىن) ل سەر نەھىيىا تالىنى. ئاتقۇل كوندى خوھىي بەرىدا ژىكل ئارخاندى (ئارخۇوندى) ل سەر قەزا بىتلىيسى ديسا گاۋانتى كرييە. ئۇ، ھەرگى رۆژا ئىرۇ ئۇسايى سەرخوھشە، كەلەكى ژىرى ژى ھاتىيە، ئەو يەك ھىملى ب پىشەكى وىيى ھەزكىرىرا - گاۋان تىپپەرا، تى گەرەدانى. "دارى دىنەدا، - ئەو دېيىزە، - ژ بۇنا من كاۋانتىي خوهشتر تىشتەك تونە. گاۋ و سەھەت ناخا ھەوا تەمىذا: گول و گىيەھى ھەزار رەنگى، بىن و بىخا وان، ل ناف كەلى و گەبۇزا، چىل و چىا - ئەو گشك روھى من تەزە دىكىن... باواريا تە ژ خوهىيە، هەتا ناخا، ناخى نەخوھشىي چىيە، ئەز نىزانم، رۆژەكە رۆژخۇونى ئەز نەكەتمە ناخا جى - نېينا". ئەو كەلەكى كلاما زانە، ب ھەواس دىسترى، ئەو ئوسا ژى تولى دخە. زاربىيەزى مە چاوا ئىپپۆسا "خان دمدم" ، ئوسا ژى نمۇونى زارگۇتنى دنى ب دو زمانا - ئەرمەنكى و كورمانجى دېيىزە و دىست رى. ب گۇتنى ئاتق كوندىيى وانا كەلەكى "خان دمدم" زانبۇون، دچوون زىيارەتا "كەلا دم دم، قوربان شەپىزى دىكىن. مە" خان دمدم "هم ب زمانى كورمانجى (ئەوئى كورمانجى زەف رەز زانبۇو)، هم ژى ب زمانى ئەرمەنى بەرنېسىين.

ئەقا شاخا "خان دمدم" يَا ئاتق لادۇيانى ساسوونىيى، ۲۸ - ئى ئاقگۇوستى سالا ۱۹۴۴ - ئا ل گوندى ئەينەلۈويى ھاتىيە بەرنېسىارى.

۶- "خان دم - دم" - سىتىپانى مارگار شارۆيان گۆتىيە، ۷۵ سالى، نېخوھندى، ژ كوندى نېركىن خاراخايمازى (ناها نېركىن ساسووناشىنى)، ل سەر نەھىيىا تالىنى.

س. شارۆيان ل گوندى خىزىرى ل سەر قەزا بىتلىيسى ژ دىبىا خوه بوبويه. وەختى خۇرتانىا خوه ژ كوندى خوه دەرۆ - دەرۆ دې: دچە شەھەرا، كوندا، وەكى ئىدارەكى

زانبوون، ئەز ب خوه ژى دەنگبىيەكى وا ناسكىرى بوم هم ناشا ئەرمەنىيادا، هم ژى ناشا كورمانجى ئالىي مەدا " ، - گۆت و ب بەشەرەكە خوهش هيئا دەست ب گۆتنا " خان دەمم " كر، رەشۇ مۇوراديان گەلەكى هەواس و ب بىنەكى " خان دەمم مەرا گۆت وەختا گۆتنا خوه خلاز كر، گۆت: " گافا كۆفى شاخى بدى چاپى، ناھى من بىر نەكى ليكى، ها...".

ئەفا شاخا ۲۶ - ئى مەها سىنتىابرى، سالا ۱۹۴۵ - ئا ل گوندى شاھابلۇرى هاتە بەرنقىسارى.

۹ - " دەمم " - گۆت ھۆزۈي عەقدو، ۸۰ - ئى سالى، نەخوهندى ژقەزا سوورمەلىي (ئىدرى)، گوندىي قووچى، ژ عىلا ھەستىيا، وەكى دنى- ژ عىلا ئووسىب بەكى حسەن ئاخا.

مالباشانى ھۆزۈ سالا ۱۹۱۸ - ئا تەفى ئىزىدى و ئەرمەنىي وى قەزايى موهاجر دىن، تىنە گوندىد ئەرمەنىي نەھىيى ئىجمىازىنى (دىرى). ھۆزۈ ئىپېچە وەخت ل چەند گوندىد وى نەھىيىدا شقانىتى دكە. " شقانىتى خوهشتر تشتەك تونە، - ئەوي دىكۆت، - ھەقىي شقانىتى- میرانتىيە. پالدانا بەر پىز ژى خوهشە، ل گوھىرا پىز، بىن و بۆخا گول و گىھىيكل رەخ گوھىرە كەلبىد گورىخ، فىرا تەدا ھەزارا ستەيرى روو ئەزمىن... " ، - ئەوي خەبەرا خوه دوجار و چەند جار دكە. لى ۋان چەند سالىد پاشن ھۆزۈ ب مالىقىدا ھاتىيە بازارى يېرىقانى، ل تاخا نۆركىيەدا دەمینە، پىنسىيۇنىيە. بىرسار بوبىيە، ھىملە تىشتى زارقۇتى تىنە بىرا وى، بىھەواس بوبىيە. " كالى - پىرى نە تو تشتە، ھەرق دېي - جىكى من دېشە " ، - ئەوي وا بەر خوهدا گۆت و ل من نەھىرى، كا خزمەتى من چىه، كۆللى قەسىدە؟ من ژى ھېقى كر، وەكى شاخا " دەمم " بىزە. ئەوي سەقته خوه ئىنكار كر، گۆت: " وەلە نىزانم، ئەفا چقا وەختە من ل ئەقى دەرى نە گۆتىيە، من بىر كرييە... " لى گافا كەفانىيا مالىي يا تەل ئانى دايى، مەرف دېي ئەو شۇوندا هات، بەنگىز وى پەھندىكى خوهش بوبى، سەمیلى خوه بادا، كوخىا و گۇ:

- ئەز چ بىزەم، تو مىقانى، چاوا ھەبە، گۆتى قەدرى تە بىگرم، ئەزى بىزەم، تو ژى بقە بکە پرتووكا خوه، برا كۆتنا من ئۇندا نەبە، ناشى من ژى ل سەر كاغەز بىمە.

دەوسا بلوورى ناگىرە. نىرى كەلەكى ژ لېخستنا بلوورى ھز دكەن - دەن پەي شقان، پەز ژى خوه دەنە پەي نىرىپىا " .

زىدۇ، وەكى ژ گوندى جىنۇوكىيە، ئالىي شاتاخى، كورمانجى زەف رەندا زانە و ب وى زمانى كەلەك نموونى زارگۇتنى زانە. وەختى ئەوي شاتاخى بوبىيە، تەقى رېنجلەرە كورمانجا شقانىتى كرييە و ژ وانا نە كۆتەتى زمان هين بوبىيە، لى بەلى ئوسا ژى كلام و مقام، بەيت- سەرھاتىيما " خان دەمم ژ بەگزازدا هين بوبىيە، يېد كۆتاشا كوندارا، زۆمادا، قىلا دا عىيل ب عىيل دەپىان، ب كلاما ئەبۇورا خوه دكەن: ل ھەر دەرا دەستران، درەقسىن، خەلقى ژى تشت ددانە وانا - پەرە، خارن... ئەفا شاخا زىدۇ جىرايىلەنە " خان دەمم " ۳ - ئى سىنتىابرى سالا ۱۹۴۳ - يال بازارى يېرىقانىتى ھاتىيە بەرنقىسارى.

۸- خان دەمم - رەشۇ مۇوراديان گۆتىيە، ۷۰ سالى، نەخوهندى، بىنلەي گوندى شاھابلۇرى (ناها شاھاب) ل سەر نەھىيى خارابا خالارى (ناها ئارتاشاتى).

رەشۇ مۇوراديان ل قەزا شاتاخى، ل گوندى كاچىتى ژ دىيىا خوه بوبىيە، گوندارا رېنجلەرە، چنин و چاندن كرييە. وەختى شەرى ھەمدەنیا يېشىن موهاجر دې تى ئەرمەنىيستاندا رۆھلاتى و ئەوي گوندى رۆر بىرانيىدا دې مال - ئاشابى تەزە، ب نەفەرى مالا خوهقا گوندار دىن كۆلخۆزقانى پىشىن.

دەرەقا زانە بۇونا نموونىد زارگۇتنا وىيە كورمانجىيىداك - مە ناشا بەرەقۇڭا پەروفېسۇر - دۆكتۆر مانووک ئابىخىان و ك. مېلىك - ئۆھانجانيان " ساسنا سرىردا " خوهند (يېرىقان، ۱۹۳۶، روو ۷۵۷ - ۷۵۵). ك. م. ئۆھانجانيان دەنىسى: " رەشۇ خىئىز حكىيات و كلامى ئەرمەنىي، ئوسا ژى ب زمانى كورمانجى " خان دم - دم "، " مەم و زىنلى " و بەيت ئۆ كلامى دنى زانە ". بۇنا وى يەكى ژى، سالا ۱۹۵۴ - ئا ئەم چوون شاھابلۇرى، مە رەشۇ دېت و ژى ھېقى كر، وەكى شاخا " خان دم - دم " - ئى مەرا بىزە. ئەوى ژ كەفانىتى تاسە عاراق خوهست، كىفَا وى وا خوهش بوبۇ و حازاريا خوه عەبيان كر.

زاربىز ئەفا شاخا ب ناشى " خان دەمم " ژ گوندى خوهىي كاچىتى، ژ دەنگبىيە - زاربىز ئەفا شاخا ب ناشى " خان دەمم " ژ گوندى خوهىي كاچىتى، ژ دەنگبىيە - زاربىز كى عەيان زىدۇ تەمۆيان هين بوبىيە. " گوندىي مە گىشك ژى كورمانجى

گەلەيىا ". ئەوى گەلەك گۈندادا شقانلى كرييىه، چاوا دېيىن - " پىپۇرى ئېز، زمانى ئېز زانه ". ئەوى روهمالە.

وختا ئەم راستى عەلى هاتن، ئەوى ل بەر پەزى مالا خوه بۇو، ل بەر دروونگى. دەما ھاتە مالى، بەرى دەستپىيەرنى گۆتنى " دەمم "، ئەوى خەبەرەكە وا گۆت:

- ھەرگى دېرسى، كا پىشى من چىك - بەرى ئەولۇن رىنچبەرىيىه، پىرا ژى دەنگىيىزى، زاربىيىزى. عەلى گەلەك كلاما، مقاما، سەرھاتىيا و مژۇولىيىا زانه: ج ھەي ب زار دېيىد، جى ھەي بلوور و تولى دخە. نەھەرئى مالا پىر عەلى گشكى ژى نموونىد زارگۆتنى زانن. مالا ئەلىكمالا قەولبىيىز، نفىيىز ئەنگىيىز - دەنگىيىزانه.

ئەلىي ئۆمۈ، وەكى يەكى بەزنىبىلى، سەمیئل پاپكى، نەيسە زەرينى چەقىمىزنى، نموونى زارگۆتنى ھەما چووكتىيىدا ھين بۇويه. باقى وى - ئۆمۈيى رەحەمەتى و دىيىا وى چىلى ھۆستايى وىيى پىشىن بۇونە. ئەوى ھىننا چووكتىيىا خودا ل گۈندى ھەجەلى ژ دەنگىيىزەكى عەيانك - خشمانى ئۆزمان بەيت - سەرھاتىيا " دەمم " ھين بۇويه و ناھا ب ھۆستاتىيىا خوهقا، چاوا دىيىا وى دىگۆت، ژ ھۆستى خوه دەرباز بۇويه.

گۆتى مەرف ب چەقى خوه بدىتا، ب خوه ببەيىستا، چكا عەلى ئەشا شاخى ئىپسى چاوا دىگۆت. ب درنگى خوهى خوهشى درىزى تىزى، ب ھەزانىدا دەست و پى خوه، ئەوى ھش و ئاقلى مىرە خوهرا دېر دىكىهاند ھەيلۆ كەلا دەمم.

تەمامىيىا نەھەرئى مالا عەلى - دىيىا وى، ژنا وى، كور و قىزىد وى، وەدى گۆتنى مەتهەيرى وى بۇون، ئەوانا، مەرف دىگو، ب خوه ژى، ب " خەبەردا چەقىد خوه " ويرا تەفايى دەركەتنە مەيدانا شەر ماقابلى عەسکەرى شاھ عاباس، وەكى ناف و نامووسا جمەتا خوه خاي كن، نەھىلەن تو لەكە بى سەر نافى جمەتى. عەلى ب گۆتنى خوهقا دىزىت، شا دبۇو. ل بەر مە ئەسلى دەنگىيىز، ئەسلى زاربىيىزەكى ئەرەدە سەكىنی بۇو، يەكى پەر مەرىفەتى ئارتىستى جمەتى.

ئەشا شاخى ئىپسى " دەمم " ۲۴ - ئى فيئرالى، سالا ۱۹۴۴ - ئا ل گەلەيى نۆركا يېرىۋانى ھاتىيە بەرنقىساري.

۱۱ - "خان دەمم" - پىترۆسى سوسو كاندىاليان گۆتىيە ۶۰ سالى، نىقخونىدى،

ئىممانەكى سەكىنى، كەتە ناشا متالا، " ھەي كدى دنيا "، - خوه خوهرا گۆت و وا گەلەكى حەمدى خوه و ب ھەواس گۆتنا خوه رۆكىر: جى - جىيا خەبەر نەدھاتنە بىرى، دىسەكىنى، تەھەرەكى دانى بىرا خوه و دىسە دەست ب دوومايانا گۆتنا خوه دىكىر.

- پىر ھۆزۇ، - حەللا وى دىگۆت، - شەف بەر خەوا ژى خوهرا دىسترا، لى ناھا تى بىبىنى چاوانە؟

شاخى ھۆزۈيى عەقىد " دەمم " بەيت - سەرھاتىيىد دىنى ئەۋ زاروتىيىا خودا ھين بۇويه، گەلەك نموونىد زارگۆتنى زانبۇويه، زانبۇونا خودا خىلخە بۇويه. باقى وى - عەقىد، وەكى پىرى مەمى شقان بۇويه، ھەر ئېشارا كورى خوهى ھۆزۈ ھىنى نموونىد زارگۆتنى كرييىه: بەيتا، قەولا، سەرھاتىيىا، حكىياتا و ھەرچىد دىنى.

- باقى منى رەحەمەتى، - ئەوى دىگۆت، - ل ئۆدادا زەف رىن دىگۆت، من ژى ژى ھلدىدا. لى ناھا ئۆدە ئىدا تونەنە، ھەمین گۆتنا زاركى ژى دەگەمە تى گۆتنى، چەمكى دووردىتنوکى دەوسا زارگۆتنى گرتىيە.

وختا مە بەرنقىسارا ۋى شاخى خلاز كر، كر كۆ رازىبۇونا خوه بىزىنى و خاترى خوه ژى بخوهزىن، چەقىد وى كالاھىرى تىزى ھىسر بۇون، وابەرخوه كەتى، سەر خەبەرا خوه زىدە كر: " مەيدى من، كىيماسىك ژى ھەبە، بباخشىنە ". ئەز بەر دلى ويدا ھاتم، رازىبۇونا خوه گۆتە وى " سىنەم دەفتەرا " زارگۆتنا مە، و دەم - خاترى خوه ژى خوهست.

ئەشا شاخى ب نافى " دەمم " مە ۱۸ - ئى مەها مارتى (ئادارى) سالا ۱۹۴۸ - ئا ل نۆركا يېرىۋانى بەرنقىسى.

۱۰ - " دەمم " - پىر عەلىي ئۆمۈيى قاسىق (قاسوئيان) گۆتىي ۶۰ سالى، نەخونىدى ژ بەرەك دەقىنى، ژ عىلا جانكىر ئاخايى خەتىف ئاخايى زوقورى، ژ گۈندى ھەجەلى ل سەر قىلەيتا وانى.

مالباشانى پىر عەلى سالا ۱۹۱۴ - ئا تەقى عىلا زوقورىيا و تەقى ئەرمەنلىي جىنار موهاجر دىن، تىنە ئەرمەنلىيستاندا رۆھلاتى. مالا زاربىيىز مە ئەقان سالىيد پاشن ل گەلەيى نۆركا يېرىۋانىدا دما. سەر وى يەكى ژى گەلەك جارا وира دېيىن " عەلىي

١٢ - "خانى دمم" - ئاساتور پۆخۆسيان گۆتىيە، ٦٠ سالى نەخوندى، كۆلخۆزقانى گوندى ئووجانى، ل سەر نەھىيَا ئاشتاراکى.

زاربىزى مە ل گوندى خاسخىرى ل سەر قەزا بىتلىسى ژ دىيا خوه بۇويه. وەختى رەقى نەفەرى مالا وان ژ ئالىي عەسکەردى رۆمى تىنە قركرنى: هەرجى ساخ مايى رىيما موھاجىرى دىگرن. پەى گەلەك تەلى - تەنگاسىيَا ئانجاخ تىن خوه دگەھين ئەرمەنيستان رەھلاتى، گوندى ئووجانىددا ژ خومرا مال - ئافايى تەزە چى دكى. بىرا ئاساتور زەف رندە. ئۆى ژ زارقۇتىيا خوه گەلەك نمۇونى زاردوتنى جەمەتا كورمانجا بەھىستىيە و هين بۇويه. ئەو ھىيملى ژ لبۇزەنلى ئەرمەنى هين بۇويه، يېد كۆ مەھىد زەقستانى دەاتنە ئۆدا وانا بەرەۋ دبۇون و نمۇونى زارگۇتنى جوورە - جوورە دكۇتن.

ئا، پۆخۆسيان ھەرجى نمۇونى زارگۇتنى وا ب ھەواسكارى دېيىزە: گوھدارقان ب ھەزكىن كۆھى خوه دىنە سەر گلى - گۇتنى وى.

بۇنا وى يەكى ژى ناشا گوندى خوهدا حورمەتكە مەزن دەستانىيە. مە ژ ئەۋى زاربىزى عەيان چەند شاخىد "رۆستەمى زال" بەر نەھىيىنە. (بنھىر "شاخىد ئىپۆسا رۆستەمى زال" بىرىقان، ١٩٧٧). شاخا "خان دمم" ژ كالكى خوهى پۆخۆس هين بۇويه. ئەقا بەيت - سەرھاتىيا مىرخاسىي گەلەكى ب ھەواس دېيىزە، باوەر بىكى - ئەزبەركى. ئەقا يەكا وى چاخى مە عەيان بۇو، گافا مە گۇتنا وىيە سالا ١٩٤٣ - يَا ھمبەرى يەك بۇون: جومله - خەبەر - خەبەر. لەما ژى مە تىرا نەدىت ھەردو شاخا ئەقى بەرەقۇكىدا جى بىكىن، تەك بەرنەھىسارا تەزە ھلدا. مە ژ زاربىز ھىقى كىر، وەكى ۋى شاخى ئوسا ژى ب زمانى ئەرمەنكى بېيىزە.

ئەۋى ئەو يەك نەگۆت، گۆت، وەكى گوندىي وانا ھىيملى كورمانجى زانبۇونە، ئەرمەنكى كىيم زانبۇونە. ئەۋى ب خوه كورمانجى رند زانبۇو و ھەرجى نمۇونى زارگۇتنى گشك ب زمانى كورمانجى دكۇت.

ئەقا شاخا "خان دمم" ١٨ - ئى سىنتىابرى، سالا ١٩٤٤ - ئا ل گوندى ئووجانى ھاتىيە بەرنەھىسارى.

لبۇزىن، بنەلەي بازارى بىرىقانى. كاندالىيان بەرئ ژ گوندى ۋۆزمى، ل قەزا بىتايىسى (موقسى) بۇويه. سالا ١٩١٤ - ئا ژ بەر قركرنا عەسکەردى رۆمى، مالا زاربىز، ئوسا ژى تەمامىيا ئەرمەنىي موقسى (مۆكسى) ب ئارىكارىيَا مۇورتلا بەگى كورد ژ وى قركرنى خلاز دىن، تىنە ئەرمەنيستان رەھلاتى. مالا پېتىرۇس ل بازارى بىرىقانى جى - وار دبە.

بەرئ جىشەت بۇونى، ئەول گوندى خوهى ۋۆزمىدا ھينى لبۇز ئەنىي دبە. " كوندىيى مە، باوارپىيا تە ھەبە، - پېتىرۇس دكۆت، - كىشكا ژى ئەبۇورا خوه ب خەباتا لبۇزەنلى دكىر. دۆر و بەرئ مە گەلەك كورمانج ھەبۇون، گىشكا ژى پەز خوهى دكىر. ئەم ژى سالى جارەكى دچوونە ناشا وانا، مە لەغا وانا دىزىنى. ئەم بۇوبۇون كەريقى ھەقىدو. دەرەھقا لبۇزەنلى گوندى ۋۆزمىدا ئى. ئا، ئۆربىلى ژى نەھىيى (بنھىر " پاتما - باناسيراكان ھاندىس" ، # ٢، ١٩٧٧، روو ٢٦٤).

ناشا كورمانجى وى قەزى و قەزى دن لبۇزانا ئوسا ژى جوورە - جوورە كولاف داھىتن، چاوا يېد خۆراسانى، كۆسە، نەمەند، دكا و ھەرجى دنى. وەختى گەپا خوه ئەوانا ئوسا ژى ھينى نمۇونى زارگۇتنى دبۇون و دكۇتن.

زەقستان، وەختا ۋەتكەريانە گوندىد خوه، ئېشارا ب گۇتنا نمۇونىد زارگۇتنى دەر و جىنارى خوه مژۇول دكىن. پېتىرۇس كاندالىيان، وەكى يەكى خوهشخەبەرى دەپ ب كەن بۇو، دگق، وەكى بەيت - سەرھاتىيا "خان دمم" ژ يەكى لبۇزەنلى ۋۆزمى ھىنبۇويه، ژ ھەفالى خوه. ل ئەقى دەرى ژى، ل ئەرمەنىستانى، ئەۋەز پەيشى خوه نەقەتىيایە. ھەپايىزا ديسا دچە گوندىد كورمانجىد نەھىيَا تالىنى، لەقىيەت دەزەنە كولاقا داھىزە، پېترا ژى، ھەمين، قسا دېيىزە، دسترى و جارنا ژى بلوورى، ساز دخە، وەختى گۇتنا ئەقى شاخى زاربىز ئوسا دەستپى خوه دەھەزاند، ئوسا دەنگى خوه بلند و نىز دكىر، ئوسا چەقىد خوه درەقساند، تە دگق، ئەقە وى دەرى مەيدانا شىپ، يانى ژى، دها راست - ناشا شەرى كەلا دەمدانە. گۆتى مەرەف ئەو وان چاخا بىيتا، گافا ئەۋى ئەف بەيت دكۇت و پېترا عەشق ددا. ئەقا شاخا "خان دمم" مە ٢ - ئى فيئرالى سالا ١٩٤٥ - ئا ل بازارى بىرىقانى بەرنەھىسى.

"دمدم" - هۆقسىپ ھۆقسىپيان گۆتىيە، ٧٦ سالى، نەخوهندى، ژ گوندى ديتاكى، ل سەر نەھىيا ئارتاشاتى، كۆلخۆزقان.

هۆقسىپ ل قەزا بىتلىسى ل گوندى ۋۆزمىي ژ دىيا خوه بۇويه. ئەوى خۇرتانىيا خوهدا خەباتا لبۇۋەنەنىي كرييە.

- گوندى مەدا، - زاربىئىز دىكىت، - كەلەك لبۇۋەن ھەبۇن. ئەم دچوونە گوندىد كورده جىنارىد خوه: ھەفتىيا و مەها خەباتا لبۇۋەنەنىي دىكى. مە پىرا ژى كولاقىيد خورىسان، شفانا، نەخشى يەكبارى، دوبارى داھىت. بەيت - سەرهاتىيا "دمدم" ، - ئەوى دىكىت، - ل ئالىي بىتلىسى كەلەكى دەاتە گۆتنى.

ھ. ھۆقسىپيان ئەقا شاخا "دمدم" ب كورمانجى و ئەرمەنكى مەرا گۆت. ب زمانى كورمانجى ھم پەرچى ۋەكىرى، ھم ژى يېد شىركى دېيىزە، لى ب زمانى ئەرمەنكى - تەنلىي پەرچى ۋەكىرى دېيىزە، پىرا ژى پەرچىد شىركى ب زمانى كورمانجى دېيىزە. هۆقسىپ ئەقا شاخا ژ نشانى گوندىي خوهى لبۇۋەنەن ھين بۇويه و ئەو ژى وەدىي والا دەر و جىنارى خوهرا دېيىزە.

شاخا "دمدم" ٥٢ - ئى مەها مايى (گولانى) سالا ١٩٦٤ - ئا ل گوندى ديتاكى هاتىيە بەرنقىساري.

"دمدم"- تىكستى كلامىد گۆفەندى

خىن ژ ئىپقسا "دمدم" ، دەرەقا كەلا دەمدەدا ھەنە كلامىد گۆفەندى، كۆ دەواتادا تىنە گۆتنى. بەخترا، مە چەند نموونىد ئوسا ژ دەنگىبىزى ئەرمەنلىي بەرنقىسىنە.

"دمدم" - گاللووست گاللووستىيان گۆتىيە، ٩٥ سالى، نەخوهندى، ژ گوندى شاھالۇۋىنى ل سەر نەھىيا قەرابا خلەر (ناھا ئارتاشاتى). پىنسىيۇنىزىرە. گوندى وىسى بەرى كۆرۈغانك بۇويه، ل سەر قەزا شاتاخى. گاللووست زمانى كورمانجى زەف رەند زانە. دەنگىبىزى، كلامىد گۆفەندى زانە، وەختىدا رەقاسچىكى عەيان بۇويه، پىرا ژى دەنگىبىزى دەواتا. ئەوى سى سەھەت كلام سەر ھەف گۆتن. ب گۆتنى وى، وەختى گوندى خوهى كۆرۈغانكىدا بۇويه، دەواتەكىدا سى رۇز و سى شەقا سەر ھەڤدو سترايە، رەقسىيە و نە خلاز بۇونا كلاما ھەبۇويه، نە ژى وەستىيە. دەنگى وى ھى - ھى خوهشە، بەشەرەكە نۇور و نەدەر لىيە، ماقاولە، زارخوهش. ئەوى دىكىت: "ل ھەر دەراك - ھەرگى خوهرا، ھەرگى خەلقىرا دىسترىيم، ئەقا كلاما جۇورى كلاما" شەپانىي "تى گۆتنى". مە ئەقا كلامىرا ئوسا ژى كەلەك كلامى دنى بەرنقىسى. كلاما "دمدم" سالا ١٩٤٥ - ئا ل گوندى شاھابلۇرى ھاتىيە بەرنقىساري.

٢- "دمدم خان" - ۋاردان ۋاردانىيان گۆتىيە. ئەو سالا ١٨٨٤ - ئا ل گوندى كرى، يالى ئيرانى، ل سەر نەھىيە خۆشاشى ژ دىيا خوه بۇويه. نەلا ل بېرىتەنلى دەمىنە. دەنگىبىزى، رەقاسچى. ئەو چەند زمانا زانە - ئەرمەنكى، كورمانجى، تۈركى. ب زمانى كورمانجى كەلەك نموونى زارگۆتنى زانە، لى حەيف، مە وەختىدا زەف ھەندك ژ بەر نقىسى. ئا، نموونەك ژى ب ناھىي "كولك - كەرۋىيە" ، كۆ سالا ١٩٣٥ - ئا ھاتىيە بەرنقىساري و د بەرەققۇما مە - "فۆلكلۇردا كورمانجادا" ھاتىيە چاپ كرنى. وى

شۇوندا ئەسى ئوسا ژى شاخەكە "دم - دم" گەلەكى درىز مەرا كۆت، لى حەيف ئەو شاخ نەھاتە بەرنقىساري، سەبېبيا نەخوهشىيا من.

"دمدە خان" كلاما گۆفەندىيە. قاردان گەلەك جارا وەختى گۆفەندا گۆتىيە. ب گۆتنى ئەو كلام گەلەكى درىز بۇويه، لى قان سالى پاشن ئەو بىرا وي چۈويه و ئانجاخ ئەقا هاتە بىرى و ل بازارى يېرىغانى، سالا ۱۹۴۵ - ئا بەرنقىسى.

۳- دم - دم - ئارمەنناك ئامريكييانى نىخۇندى، ۶۰ سالى گۆتىيە. ئارمەنناك ژ گوندى قۆزمىيە، ل سەرقەزا بىتلىسى. نەما ل يېرىغانى دەينە، بەرى ب جۆت و جۆبارىي عەمرى خوه دەرباز كرييە. پىرا ژى لبۇۋزان بۇويه. سايا ئەسى پېشەكى گەلەك جىيىا گەريايە، گەلەك تىشت دىتە، هيىنبوويه و هيىن كرييە. لى نەما ل يېرىغانى ل قەزا بىتلىسى چاوا كلاما گۆفەندى دەتە كۆتنى.

ئارمەنناك ئامريكييان ئوسا ژى بىرانينىد خوه دەرەقا "زىيارەتا دمم" - دا مەرا گۆتىيە.

ئارمەنناك ئامريكييان كورمانجى زەف رند زانە. كورمانجى گەلە كلاما، بەيت - سەرەتاتىيا، چىرۇكا، مەسەلا زانە. كورى ويى دۆكتورى ئولى فىلۆلۆكىي صاربىيەك مانووکيان، مەرا دگوت، وەكى مالدا باقى وي ھەرتە كلامىد كورمانجى دسترى و ھەپقۇھدارىيە رادىيە خەبەرداナ كوردى دكە، ياكۇز يېرىغانى تى دايىنى. ئارمەنناك ب خوه چۈويه ئەو زىيارەتا دمم دىيە.

كلاما "دم - دم" و نموونەكە ۋەكىرى دەرەقا "زىيارەتا دمم" سالا ۱۹۴۶ - ئا ل بازارى يېرىغانى هاتىيە بەرنقىساري.

ناھەرەك

7	پېشگۇتن
13	تىكىست
13	۱. دمم خانى كوردا
36	۲. دمم
52	۳. خانى چەنگىزىرين
67	۴. دمم
81	۵. خان دمم
95	۶. خان دم - دم
110	۷. خان دمم
121	۸. خان دمم
136	۹. دمم
148	۱۰. دمم
172	۱۱. خان دمم
180	۱۲. خانى دمم
194	۱۳. دمم
217	بەيتا "دمم" تىكىستىد كلامىد گۆفەندى
217	۱. دمم
220	۲. دمم خان
221	۳. دم - دم
222	زىيارەتا دمم
224	نېمىسارتىسى
238	"دمم" تىكىستى كلامىد گۆفەندى